

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1935.

Andra kammaren.

Nr 32.

Fredagen den 10 maj.

Kl. 4 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 3 och den 4 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 13—15, statsutskottets utlåtanden nr 99—104 och andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 3.

Herr *Lundqvist* avlämnade en av honom *m. fl.* undertecknad motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 236, angående provisoriskt dyrorts-tillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 632, bordlades.

§ 4.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Holmström**, som yttrade: Herr *Interpellation-talman!* Sedan någon tid har pågått en livlig och intressant diskussion om de förhållanden, under vilka den norrländska exportindustrien arbetar.

Det har därvid visats, att den norrländska exportindustrien är av omistlig betydelse för hela Sverige, att den kan stå sig i konkurrensen med grannländerna endast om den, liksom dessa, har möjlighet till kontinuerlig försäljning och skeppning samt att vintersjöfart därför är ett oavvisligt krav.

Framstående representanter för näringslivet hava i sina diskussionsinlägg framhållit, att statsisbrytarna icke i önskvärd utsträckning medverka till så-dan vintersjöfart.

Herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet har den 24 sistlidne april med anledning av den dittills förda diskussionen gjort ett uttalande, i vilket herr statsrådet förklarar, att statsisbrytarna icke kunna vara sysselsatta i Bottenhavet därför, att »i vederbörande förordning stipuleras att det primära för dem är att vid isvinter hålla Stockholm, västkusten och Öresund öppna för sjöfarten» och att de »under dessa förhållanden icke kunna hjälpa till att också bryta i de norrländska hamnarna, vilket är varje stads ensak eller att alltid hålla en ränna öppen, så att trafiken på Norrland obehindrat kan fortgå».

Häremot är intet att invända om »rangordningen» mellan de nämnda områdena sättes sålunda: Västkusten, Öresund, Stockholm. Men då inga isar finnas eller äro att befara inom dessa områden — och det är ju numera regel — böra isbrytarna kunna oavbrutet arbeta i Norrland och vara där stationerade. Ty det kan icke vara lämpligt att de skola ligga i Stockholm för att vänta på att det skall bliva is inom de nämnda övriga områdena.

Andra kammarens protokoll 1935. Nr 32.

Interpellation. (Forts.)

Vad verksamheten i Norrland beträffar, kan det icke vara tillrådligt att gå så långt i ändring av nu gällande bestämmelser, att statsisbrytarna, som i herr statsrådets anförande säges, skola »hjälpa till att också bryta i de norrländska hamnarna». Detta torde vara förenat med alltför stora risker av flera slag. Det måste alltså vara de enskilda hamnarnas sak att svara för rädda ut till havs.

Sätter man som önskemål, att statsisbrytarna som regel endast skola svara för havsrännan, så torde detta vara ganska lätt att med god vilja tillfredställa.

Efter herr statsrådets ovan nämnda uttalande hava ytterligare diskussionsinlägg gjorts, av vilka framgår, att det icke blott är önskligt, utan även möjligt — icke minst från ekonomisk synpunkt — att få en större smidighet i ledningen av statsisbrytarnas verksamhet.

På grund härav och under framhållande av att den norrländska vintersjöfarten är en riksangelägenhet samt att en säkrare tillgänglig statsisbrytarehjälps skulle skapa större trygghet såväl för den norrländska industrien som för sjöfarten, får jag vördsamt anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att, med anledning av den sedan en tid pågående diskussionen om Norrlands vintersjöfart, föranstalta om sådana ändringar i gällande bestämmelser och organisation för statens isbrytare, att dessa på ett mera effektivt sätt kunna tjäna den norrländska exportindustrien?

Ifrågavarande anhållan blev på begäran bordlagd.

§ 5.

Interpellation. Herr **Ossbahr**, som nu erhöll ordet, anförde: I skrivelse den 17 juni 1932 anmälde flygstyrelsen hos Kungl. Maj:t, att de tvenne bomb- och torpedflygplan, varöver flygvapnet förfogade, voro omoderna och av mindre god beskaffenhet samt att behovet av dylika flygplan vore trängande, och i en den 24 mars 1933 dagtecknad gemensam skrivelse till Kungl. Maj:t från chefen för marinstabens, chefen för generalstabens samt chefen för flygvapnet och flygstyrelsen framhölls vikten utav, att högsta krigsledningen ägde tillgång till flygplan, vilka jämväl vore användbara såsom fjärrspaningsflygplan. Dessa myndigheter hemställde därför, att Kungl. Maj:t måtte medgiva flygstyrelsen rätt att vidtaga erforderliga förberedande åtgärder för anskaffning av den av dem förordade flygplantypen. Sedan flygstyrelsen efter avlåtandet av denna skrivelse infordrat anbud å ett tvåmotorigt bomb-, torped- och fjärrspaningsflygplan, inkom sådant anbud från, bland andra, Aktiebolaget Flygindustri å ett dylikt plan av viss Junkertyp, varå priset vid samtidig beställning av tre flygplan utgjorde 220,000 kronor per styck. Genom beslut den 10 november 1933 ställde Kungl. Maj:t ett belopp av 440,000 kronor till flygstyrelsens förfogande för inköp av två torped- och fjärrspaningsflygplan, och sedan flygstyrelsens militärbyrå uttalat, att av de inkomna anbudena endast det av Aktiebolaget Flygindustri ingivna kunde ifrågakomma, tillstyrktes detta anbud jämväl av flygstyrelsens tekniska byrå och av stabschefen hos chefen för flygvapnet.

Någon anskaffning kom emellertid då icke till stånd, uppenbarligen beroende därpå, att vid denna tidpunkt vissa åtgärder vidtogos för att uttröna, huruvida icke någon engelsk firma i stället kunde offerera ett likvärdigt flygplan. Såsom framgår av min med fleras reservation nr XVI vid konstitutionsutskottets memorial nr 12 innevarande år angående granskningen av statsrådsproto-

Interpellation. (Forts.)

kollen, bringades några uppgifter angående det offererade Junkerplanetets prestanda och pris på obehörigt sätt till viss engelsk firmas kännedom, varefter denna genom sin agent i Sverige, Aktiebolaget Aeromateriel, den 20 december 1933 ingav ett *preliminärt* anbud å ett bombflygplan, under det att Aktiebolaget Flygindustri dagen förut inkommit med ett *slutgiltigt* anbud beträffande sitt offererade plan. Förnyade undersökningar blevo en följd härav, men detta dröjsmål väckte uppenbarligen generalstabschefens oro, eftersom denne den 17 januari 1934 avlät en skrivelse till chefen för flygvapnet, vari generalstabschefen efter en utförlig och tungt vägande motivering framhöll, att det med hänsyn till riksförsvaret syntes nödvändigt, att, i den mån tillgängliga medel medgäve, en anskaffning av bombflygplan *utan omgång komme till stånd* och att i övrigt sådana åtgärder vidtoges, vilka vore ägnade att påskynda flygvapnets förstärkande med bombflygstridskrafter.

Efter fortsatta undersökningar och jämförelser mellan de båda flygplantyperna, hemställde flygstyrelsen, med instämmande av cheferna för generalstaben och marininstaben, den 16 mars 1934 om Kungl. Maj:ts fastställelse av huvudritning för det av Aktiebolaget Flygindustri offererade flygplanet, men i stället för att omedelbart besluta sådan fastställelse, vilade regeringen på ärendet till den 20 april, då flygstyrelsen i stället erhöll i uppdrag att verkställa undersökningar inom vissa länder angående möjligheten att därifrån erhålla lämpligt bombplan. Efter fullgjort uppdrag meddelade emellertid flygstyrelsen den 18 maj 1934, att *intet framkommit, som föranledde en rubbning av förslaget av den 16 mars 1934*. Endast den tidigare åsyftade engelska konkurrentfirmans typ hade vid de verkställda undersökningarna kunnat komma till bedömande, men såväl ur svensk luftförvarssynpunkt och teknisk synpunkt som beträffande tidpunkten för serietillverkningen vore, enligt flygstyrelsens uttalande, Junkerplanet det engelska överlägset. Därtill kom, att de två första planen av den engelska typen skulle tillverkas i England, under det att samtliga flygplan av Aktiebolaget Flygindustris typ skulle byggas i Sverige, ävensom att priset för de två första engelska planen beräknades uppgå till icke mindre än 690,000 kronor.

Det oaktat anbefallde regeringen genom konseljbeslut den 22 juni 1934 flygstyrelsen att fullfölja underhandlingar med den åsyftade engelska firman för anskaffande av ifrågavarande fjärrspanings-, bomb- och torpedflygplan, varigenom sålunda alla vidare förhandlingar med Aktiebolaget Flygindustri avbrötos. Sin plikt likmätigt följde flygstyrelsen den givna befallningen, men de nya undersökningarna föranledde ingen ändring i vare sig flygstyrelsens eller generalstabs- och marininstabschefernas tidigare uttalade uppfattning. Visserligen såg sig flygstyrelsen slutligen, med hänsyn till regeringens befallning och eftersom det, enligt flygstyrelsens uppfattning, *läge stor fara i ett dröjsmål med anskaffning av ett bombflygförband*, nödsakad att hos Kungl. Maj:t hemställa om rätt att sluta kontrakt med den engelska firman, men samtidigt förklarade flygstyrelsen uttryckligen, att det engelska flygplanet dock *icke komme att uppfylla de militära fordringar i avseende å bomblast och aktionsradie, vilka vore betingade av Sveriges luftstrategiska läge*. Flygstyrelsen framhöll även, att det första engelska flygplanet kunde beräknas färdigt för provflygning först 14 månader efter beställningsdatum och att seriebeställningen i Sverige icke kunde påbörjas förrän de båda engelska typflygplanen genomgått godkända prov, som icke kunde vara slutförda förrän våren 1936.

I avgivet yttrande förklarade generalstabschefen, att det engelska flygplanet vore Junkertypen väsentligt underlägset och samtidigt dyrare samt att serietillverkning av det engelska planet icke kunde beräknas komma till stånd förrän våren 1936 medan motsvarande tillverkning av Junkertypen skulle

Interpellation. (Forts.)

kunnat igångsättas redan i slutet av 1934. Generalstabschefen ansåg sig därför ur försvarsberedskapssynpunkt icke kunna underlåta att framhålla *de allvarliga vådor, som vore förknippade med det engelska förslaget.*

Jämväl marininstabschefen förklarade i sitt yttrande, bland annat, att det engelska planet icke fyllde uppgifterna som ett för kustflottan lämpligt torpedplan, vilket han betraktade såsom *för riksförsvarets effektivitet betänkligt*, och han tillade, att denna anskaffning innebure *icke blott väsentliga bristfälligheter jämfört med anskaffning av förslaget Junkerplan utan även ett avsteg från Kungl. Maj:ts ändamål med anskaffningen, vilken torde hava avsett jullgoda torpedplan.*

Intet av allt detta inverkade emellertid på regeringen, som den 12 oktober 1934 beslöt, att flygstyrelsen skulle sluta avtal med den ifrågavarande engelska firman rörande anskaffning av två fjärrspanings-, bomb- och torpedflygplan samt i fråga om licens för tillverkning i Sverige av 12 dylika flygplan. Detta innebar emellertid ingalunda att kontrakt omedelbart kunde avslutas, och av ovannämnda reservation till konstitutionsutskottets memorial framgår, att icke ens den 10 april 1935 avtal kunnat ingås, till synes beroende bland annat därpå, att överenskommelse om samtliga kostnader icke kunnat träffas med leverantören, vilket ingalunda är ägnat att förväna, eftersom denne genom borteliminierandet av all konkurrens erhållit monopolställning.

Även om, såsom hans excellens herr statsministern ville göra gällande i försvarsdebatten in denna kammare den 10 april innevarande år, förslag till avtal då förelåg i sådant skick, att det när som helst kunde av de svenska myndigheterna undertecknas, innebär detta dock ingalunda att, såsom han yttrade, »därmed erhållas de första plan, som skola ingå i en serie av dylika plan». Kontraktets avslutande är icke detsamma som ett levererande av flygplanen, och av tidigare anförda uttalanden av de militära myndigheterna framgår, att det första engelska flygplanet icke kan vara färdigt för provflygning förrän 14 månader efter *beställningsdatum*, d. v. s. tidigast sommaren 1936. Provflygningarna taga dessutom givetvis flera månader i anspråk, och eftersom de militära myndigheterna föregående höst mot bakgrunden av den då hysta uppfattningen, att kontrakt snart skulle kunna avslutas, beräknade att seriebeställningen kunde påbörjas först våren 1936, innebär detta att numera, på grund av den skedda förskjutningen, en serietillverkning icke torde kunna komma till stånd förrän i bästa fall omkring årsskiftet 1936—1937, i stället för i slutet av 1934, som varit fallet, därest Aktiebolaget Flygindustris anbud godtagits av regeringen. När hans excellens herr statsministern i nämnda sammanhang förklarade, att de uppkomna svårigheterna »icke medfört, att de *beräknade* tiderna *ytterligare* skulle förskjutas» må detta möjligen vara riktigt, men den förskjutning som redan skett, är tillräckligt allvarlig och kan icke bortresoneras. Statsministern påstod vidare att nämnda svårigheter icke heller medfört, »att anskaffningen av hela denna serie genom vad som inträffat skulle komma att försenas», men detta är så till vida riktigt, som serietillverkningen väsentligt förskjutits i enlighet med det förut sagda, vartill kommer, att serietillverkningen av den engelska typen, såsom framgår av de militära myndigheternas uttalanden, icke kan påbörjas förrän minst två år senare än serietillverkningen av Junkerplanen.

Därest läget i nu ifrågavarande hänseende varit så pass gynnsamt som hans excellens ville göra gällande, hade säkerligen icke chefen för marininstaben, chefen för generalstaben och chefen för flygvapnet dagen innan, d. v. s. den 9 april 1935, till Konungen avlåt it en gemensam skrivelse av följande lydelse:

»I underdånig skrivelse den 4 dennes, nr 300, har chefen för generalstaben under hänvisning till den inträdda förändringen i det militärpolitiska läget

Interpellation. (Forts.)

framhållit att en snar förstärkning av *flygvapnet* med *bombförband* ur riksförsvarets synpunkt är en nödvändighet.

De strategiska utredningar, som verkställts för försvarskommissionen, ådagalägga nämligen med oemotsäglich tydlighet att tillgången på ett operativt flygvapen, inneslutande främst bombförband av tillräcklig omfattning, är en oefftergivlig förutsättning för rikets försvar. Saknas dylika förband torde en motståndare genom blotta hotet om en oinskränkt luftkrigföring mot hemorten (befolkningscentra, industrier, kommunikationsleder m. m.) kunna tvinga en svensk regering till eftergift. Finnas däremot bombförband av lämplig styrka och beskaffenhet jämte för luftförsvaret i övrigt erforderligt stridsmedel, minskas sannolikheten för att en dylik påtryckningsmetod tillgripes. Försökes dock detta angreppsförfarande, synes det under angiven förutsättning icke sannolikt, att härigenom den svenska nationens motståndsvilja kan brytas. Vid en krigisk konflikt är vidare tillgången på bombförband ett villkor för järnvägstrafikens trygghet och därmed även för att de svenska lantstridskrafterna skola kunna planenligt koncentreras och därefter fylla sina uppgifter liksom även för att sjöstridskrafterna skola kunna fullfölja sina operationer.

Det principbeslut Kungl. Maj:t i slutet av 1933 fattade, varom upplystes av chefen för försvarsdepartementet i remissdebatten den 17 januari 1934, om anskaffning för då disponibla medel av tvenne bombflygplan för en kostnad av 440,000 kr., vilka avsågos skola tjäna som typ vid en kommande inhemsk serietillverkning, innebar sålunda ett beaktande av ett utomordentligt viktigt försvarsintresse. Det första steget för avhjälpande av den fullständiga britten på bombflygplan med tillräcklig aktionsradie var därmed taget. Av åtskilliga skäl synes emellertid beslutets verkställande fördröjts. Ty i juni 1934 anbefalldes flygstyrelsen enligt en från försvarsdepartementet utgiven kommunike *'att fullfölja underhandlingarna om anskaffandet av fjärrspannings-, torped- och bombflygplan av viss engelsk typ'*. Avsikten var otvivelaktigt att säkerställa en fullgod materielanskaffning. Med hänsyn till den tid, som kräves för provs verkställande sedan dessa flygplan levererats och för serietillverkningens ordnande inom landet, komma ett flertal år att förflyta innan bombförband kunna disponeras. Under hela denna tid skulle riket sålunda praktiskt taget vara i fullständig avsaknad av ett försvarsmedel, som i ett kritiskt läge synes oundgängligt för neutralitetens trygghet och för att underlätta förändret av en självständig svensk politik.

Detta förhållande är av så allvarlig innebörd, att vi, med hänsyn till den försämring i den utrikespolitiska situationen, som inträtt sedan ovan angivet beslut fattats, icke ansett oss kunna underlåta att *inför Eders Kungl. Maj:t i underdånighet framhålla nödvändigheten av att intet medel lämnas oprövat, ägnat att påskynda anskaffandet av ändamålsenliga bombflygplan i tillräcklig omfattning*. Bland de krav i fråga om försvarsberedskap, som betingas av det nutida läget, är utan tvekan en snabb anskaffning av här ifrågakommande krigsmateriel det ur riksförsvarets synpunkt angelägnaste.»

Allvaret i denna skrivelse ger vid handen, att frågan ingalunda kan avfärdas på det sätt, som hans excellens herr statsministern tycktes önska. Krigsberedskapssynpunkten och rikets trygghet fordra uppenbarligen vidtagandet av helt andra åtgärder än dem, som blivit en följd av regeringens skilda beslut i bombplanfrågan. När de tre militära cheferna »framhålla nödvändigheten av att intet medel lämnas oprövat, ägnat att påskynda anskaffandet av ändamålsenliga bombflygplan i tillräcklig omfattning», innebär detta tydligen, att anskaffning av bombflygplan måste ske i annan ordning, än den av regeringen hittills avsedda. Mot bakgrunden av det långa dröjsmål, som för-

Interpellation. (Forts.)

orsakats av regeringens beslut, och eftersom »ett flertal är komma att förflyta innan bombförband kunna disponeras», därest allenast den engelska typen får komma i fråga, uppstår kravet på inköp från annat håll. De militära cheferna understryka, att »en snabb anskaffning av här ifrågavarande krigsmateriel är det ur riksförsvarets synpunkt angelägnaste», och de nyss citerade ordalagen i deras skrivelse ge vid handen, att möjligheter till en skyndsammare och bättre lösning av bombplanfrågan fortfarande skulle kunna förefinnas. Om så verkligen är fallet, måste man fråga sig, varför dessa möjligheter icke utnyttjas, vare sig de innebära en anskaffning av Junkerplan eller icke.

Under den s. k. dechargedebatten i denna kammare den 4 innevarande maj hade herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet med hänsyn till hela detta ärendes utomordentliga vikt lämpligen bort beröra det anmärkningsvärda, som, enligt vad tidigare nämnts, av mig med flera i nu ifrågavarande hänseende reservationsvis framförts, men då tillfälle därtill förefanns, nämligen omedelbart efter majoritetsanmärkningarnas slutbehandling, fanns departementschefen icke längre tillstädes i kammaren. Denna anskaffningsfråga är emellertid av sådan betydelse för hela vårt försvarsväsende, att densamma icke, enligt min uppfattning, på dylikt sätt får förbigås och undan- skjutas.

Med hänsyn alltså till de ur försvarsberedskapssynpunkt allvarliga vådorna av den försening, som handläggningen av detta ärende vållat beträffande anskaffning av erforderliga bombflygplan; och med hänsyn jämväl till de beslutade flygplanens underlägsenhet ur såväl ekonomisk som teknisk och militär synpunkt i jämförelse med annan erbjuden typ; ävensom med beaktande av den ur såväl arbets- som krigsberedskapssynpunkt betydelsefulla omständigheten, att de två första engelska flygplanen skola tillverkas i England; får jag, under hänvisning till chefernas för marininstaben, generalstaben och flygvapnet framställning till Konungen den 9 april 1933, vördsamt anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa följande frågor:

1) Finnes fortfarande möjlighet att anskaffa bomb-, torped- och fjärrspänningsflygplan, vilka icke blott äro ifrågavarande engelska plan överlägsna ur teknisk och militär synpunkt utan även kunna i avsedd omfattning levereras väsentligt snabbare?

2) Om så är fallet, är det då herr statsrådets avsikt att i regeringen skyndsamt hemställa om erforderliga åtgärders vidtagande för en dylik anskaffning?

Jämväl denna framställning bordlades.

§ 6.

Härpå lämnades på begäran ordet till herr **andre vice talmannen**, vilken yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtanden nr 1 och 2 måtte uppföras som första och andra ärenden bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 7.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av två fartyg för minsvepningsändamål; och

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till skyddande av de allmänna intressena vid utnyttjandet av Bolidens gruvaktiebolag tillhöriga gruvfyndigheter; samt

från bevillningsutskottet, nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till frihamnsförordning m. m.

§ 8.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 38, i anledning av väckta motioner om höjning av tullsatserna å vissa för lacker avsedda lösningsmedel m. m.;

nr 39, i anledning av väckta motioner om ökat tullskydd för vissa trädgårdsprodukter samt om reglering av införseln utav matlök; och

nr 40, i anledning av väckt motion angående tullen å balk-, vinkel- och annat varmvalsat profiljärn;

bankoutskottets memorial:

nr 52, angående avskrivning av osäkra fordringar vid riksbankens huvudkontor samt avdelningskontor i Luleå;

nr 53, angående befrielse för E. Johannesson från viss betalningsskyldighet till riksbanken;

nr 54, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del av bankoutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa m. m.;

nr 55, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 31 av bankoutskottets utlåtande nr 45, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.; och

nr 56, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 60 av bankoutskottets utlåtande nr 45, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt kontrollföreningsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till reglering av jordbrukets skuldförhållanden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 72, i anledning av väckta motioner om åtgärder till främjande av det svenska fisket;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig tomt i Landskrona jämte i ämnet väckt motion;

nr 74, i anledning av väckt motion om viss märkning å förpackningen av salubjudna konserverade fiskvaror;

nr 75, i anledning av väckt motion angående utvidgad rätt till ersättning för skada av björn m. m.;

nr 76, i anledning av väckt motion om inköp och bibehållande såsom naturskyddspark av ett skogsområde i Örkeneds socken av Kristianstads län; och

nr 77, i anledning av väckt motion angående upprättande av en fast försöks-
gård för fåravel.

§ 9.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Stockholm den 9 maj 1935.

Prosten, teol. doktor Per Pehrsson är på grund av tillfällig sjukdom (kraft-
nedsättning och överansträngning) oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet
10—18 maj 1935;

vilket jag härmed intygar.

Stockholm som ovan.

Karl Otto Larsson,
överläkare.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Beck</i>	under	5 dagar	fr. o. m.	den	11 maj,	
› <i>Olsson</i> i Närlinge	›	2	›	›	12	›
› <i>Björling</i>	›	3	›	›	12	›
› <i>Magnusson</i> i Kalmar	›	4	›	›	10	›
› <i>Anderson</i> i Norrköping	›	3	›	›	10	›
› <i>Bäcklund</i>	›	4	›	›	11	›
› <i>Gustavson</i> i Västerås	›	4	›	›	11	›
› <i>Svedman</i>	›	5	›	›	12	›
› <i>Liedberg</i>	›	2	›	›	13	› och
› andre vice talmannen <i>Jeppsson</i>	›	4	›	›	11	›

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.19 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 11 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogs och hänvisade till statsutskottet herr *Lundqvists m. fl.* å kammarens bord vilande motion nr 632.

§ 2.

Vidare föredrogs, men bordlades åter bevillningsutskottets betänkanden nr 38—40 samt bankoutskottets memorial nr 52 och 53.

§ 3.

Härpå föredrogs bankoutskottets memorial, nr 54, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande viss del av bankoutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa m. m.; och biföll kammaren utskottets däri gjorda hemställan.

§ 4.

Härefter föredrogs vart för sig bankoutskottets memorial:

nr 55, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 31 av bankoutskottets utlåtande nr 45, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.; och

nr 56, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 60 av bankoutskottets utlåtande nr 45, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna blevo av kammaren godkända.

§ 5.

Jordbruksutskottets utlåtanden nr 70—77, som härpå föredrogs, blevo ånyo bordlagda.

§ 6.

Herr *Holmströms* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få framställa spörsmål angående ändring i gällande bestämmelser och organisation för statens isbrytare, som nu föredrogs, bifölls av kammaren.

§ 7.

Vidare föredrogs herr *Ossbahrs* jämväl på bordet liggande anhållan att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framställa spørsmål angående anskaffning av vissa flygplan för försvarsväsendet; och blev även denna framställning av kammaren bifallen.

§ 8.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 238, med förslag till förordning angående skattefrihet för viss förmån av hyresavdrag. Denna proposition bordlades.

§ 9.

Ang. ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken, m. m. Vid nu skedd föredragning av sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m., lämnades på begäran ordet till

Herr *Lindman* som anförde: Herr talman! Vid behandlingen av denna fråga ber jag att få yttra några ord. De komma inte att rikta sig mot inrättandet av en hovrätt för Norrland, utan de komma huvudsakligen att rikta sig mot inrättandet av en hovrätt med den sammansättning, som i den kungl. propositionen är föreslagen.

Jag har haft ett stort intresse av att studera denna sak och sökt sätta mig in i alla de frågor, som kunna ha inflytande på densamma. Jag har även sökt inhämta uppgifter av personer, på vilkas omdöme jag sätter ett mycket stort värde. Och det är efter detta studium av frågan, som jag bildat mig den uppfattningen, att en hovrätt, sammansatt såsom här föreslås, inte är lycklig. Nu ser jag väl, att från sammansatta stats- och första lagutskottet föreligger ett enhälligt betänkande så när som på en blank reservation av herr *Svensson* i *Kompersmåla*, och utskottet har väl, förmodar jag, också penetrerat och grundligt studerat saken. Men om man vänder sig till på området sakkunniga personer, synes det bland dem råda en mycket allmän mening, att detta förslag är ur organisatorisk synpunkt olyckligt. Detta framgår även av de på riksdagens bord liggande handlingarna. Vi ha sålunda ett enhälligt utlåtande från lagrådet, och vi ha ett utlåtande från *Svea* hovrätt, som också uttalat en enhällig mening. Båda dessa utlåtanden gå i avstyrkande riktning. Och jag undrar mycket, om icke — åtminstone har det uppgivits så för mig — det är en mycket enhällig mening bland erfarna hovrättsmän med undantag av herr statsrådet självt och ordföranden i processlagberedningen, att det icke är tillrådligt att tillskapa en hovrätt med så svag organisation som den nu föreslagna.

För ett par år sedan — jag tror för två år sedan — voro både herr statsrådet och processlagberedningen — det finner man av officiella uttalanden — av samma mening som andra sakkunniga. Man ställer sig då den frågan, varpå det beror, att man på det hållet fått en annan inställning. Enligt herr statsrådets uttalande beror det på processlagberedningens utredning. Men det har upplysts från sakkunnigt håll, att denna utredning inte innehåller något väsentligt, som inte var väl bekant för alla i saken initierade, redan då herr statsrådet förra gången hade att taga ställning till frågan. Sedan finna vi av utskottets betänkande, att beredningens ledamöter icke enhälligt omfattat denna uppfattning. Det finnes en reservant, som uttalat, att dylika domstolar

Ang. ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken, m. m. (Forts.) syntes vara förbundna med sådana olägenheter, och vore så svaga, att det icke kunde vara tillrådligt att inrätta dem på det sättet. Man har då svårt att frigöra sig från misstanken, att den ändrade uppfattningen kan bero på andra omständigheter, främst svårigheten att enas om förläggningsplatsen för en hovrätt i Norrland. Det skulle alltså möta vissa politiska svårigheter att genomföra den ståndpunkt i organisationsfrågan, som man eljest mycket allmänt synes anse vara den riktiga.

Man kan då fråga: Vilka äro de invändningar, som jag har att göra, när jag uttalar mig mot hovrättens sammansättning på det föreslagna sättet? Jag menar, att det uppstår en olägenhet genom att hovrätterna bli söndrade i så små enheter som här är fallet. Jag skall icke fästa mig så mycket vid kostnaderna. Det får anses vara en fråga av underordnad betydelse, att flera små hovrätter naturligtvis bli dyrare än färre och större. Men då med den dyrare anordningen förbindes en svagare organisation, må det vara tillåtet att säga, vad man menar om själva organisationen. En mycket viktig synpunkt är den av processkommissionen, alltså icke processlagberedningen utan processkommissionen, uttalade och i den kungl. propositionen på sidan 32 angivna synpunkten, att det förefinnes en fara för ensidighet, att det blir en begränsning av synvidden, som ofta följer med tvånget att under sådana små förhållanden samarbeta med ständigt samma lilla krets av kolleger. Jag finner av herr statsrådets uttalande, att han icke fäster större avseende vid detta, att han bagatelliserar den synpunkten med hänvisning till — såsom framgår av propositionen och av betänkandet — att denna fara icke kan vara så stor, då denna division kommer att bli större än en vanlig division, d. v. s. den kommer att bestå av sex ledamöter, däri inräknad presidenten för hovrätten. Men jag tror, att man därvid förbiser, att processkommissionen icke syftat främst på antalet ledamöter, om det skulle vara en eller två mer eller mindre utan på själva organisationsformen, nämligen att ledamöterna äro hänvisade till att kollegialt samarbeta inom samma lilla slutna krets. Den invändningen kan man icke bemöta genom en hänvisning till rådhusrätterna, ty om dem vet man av erfarenhet, att samarbetet där icke är lika intimt som det blir inom en hovrättsdivision. I rådhusrätterna har var och en i mångt och mycket sitt eget verksamhetsområde.

Vidare tror jag, herr talman, att dylika små hovrätter icke kunna fylla en särskild uppgift, som tillkommer våra hovrätter, nämligen att utgöra utbildningsanstalter. Den erfarenhet, som de unga juristerna kunna förvärva vid en sådan liten hovrätt, blir icke tillräckligt omväxlande och instruktiv. Hovrätten får icke tillfälle att bland ett större antal sökande göra jämförelser och urval, lika litet som den kan göra det bland dem, som bli anställda i hovrätten. Men framför allt blir den avstängd från möjligheten att välja bland ett större antal aspiranter, vilket är en förutsättning för en god rekrytering.

Så vill jag framhålla, att en sådan liten hovrätt icke kan tillfredsställa sitt eget personalbehov, än mindre kan den på sätt i gällande bestämmelser förutsättes förse underrätterna med erforderlig personal. Varje sommar, när hovrättsledamöterna ha semester, måste en så liten hovrätt som denna låna personal från en annan hovrätt, i detta fall från Stockholm. Och om en häradshövding blir sjuk eller behöver en god och skolad arbetskraft, måste samma utväg tillgripas. Man kan nämligen av brist på lämpliga arbetsuppgifter och möjlighet till fortsatt utbildning vid hovrätten icke kvarhålla lämplig reservpersonal för sådana ändamål. Detta framgår ju även av det utskottsbetänkande, som vi komma att behandla närmast efter detta. Formellt blir det väl den lilla hovrätten, som bestämmer, att här skall det förordnas en vikarie eller tillsättas ett biträde till en domare, men i själva verket blir det en annan hov-

Ang. ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken, m. m. (Forts.)
rätt, som kommer att bestämma, vilken person som skall få detta tillfälliga uppdrag.

Så ha vi vidare svårigheterna med rekryteringen av små hovrätter. Av de skäl jag antytt är tjänstgöringen vid en sådan liten hovrätt mindre lockande än vid en stor med bättre befordringsmöjligheter. Den får också lätt något instängt över sig, och härtill komma de misshälligheter, som bero på dåliga befordringsutsikter. Jag nämnde den saken nyss. För vilken hovrättsman som helst tycker jag, att det borde te sig ganska betänkligt, även från den synpunkten. Och om man försöker bedöma frågan från lekmannasynpunkt, kommer man — åtminstone har jag gjort det — till det resultatet, att en sådan organisationsform icke är naturlig och lämplig.

Från alla de synpunkter jag angivit skulle sålunda en fördubbling av den nya hovrättens organisation och arbetsuppgifter, så att den erhöles två divisioner, te sig som en mycket betydande förbättring. Här står naturligtvis den rättsvårdande synpunkten mot lokalt färgade synpunkter. Och man frågar sig: Kan det då vara någon tvekan i valet? I varje fall kan det inte vara det från den rättsvårdande synpunkten, som också har stor betydelse för den landsända, till vilken hovrätten skall vara förlagd.

Mot dessa framställda olägenheter har man att väga de fördelar, som man förmenar skola uppkomma genom den föreslagna ordningen. Det heter, att hovrättens större lättillgänglighet skulle vara av betydelse, och det argumentet verkar naturligtvis mycket bestickande. Men tränger man närmare in i saken, finner man, att det nog ställer sig väsentligt annorlunda. Det är sant, att hovrätten blir lätt tillgänglig för befolkningen i hovrättsstaden och i trakten närmast omkring. Men för den befolkning, som lever på avlägsna orter, långt bort från den stad, där hovrätten kommer att vara belägen, blir det rätt annorlunda. Men viktigare för den norrländska rättsvården synes mig vara, att hovrätten besitter erforderlig rörlighet, så att den i tillbörlig utsträckning skall kunna hålla s. k. hovrättsting, vilket här är meningen att införa, och helst periodiska sådana ting i vissa större centra. Men skall det kunna ske, herr talman, måste hovrätten ha en så stark sammansättning, att den kan arbeta på åtminstone två divisioner. I den stad, där hovrätten är förlagd, måste alltid en division finnas tillgänglig för att kunna behandla vissa brådskande ärenden. Men då frågar man sig, hur statsrådet tänkt sig, att kunna hålla hovrättsting med en sådan liten hovrätt som denna. Hur skall en hovrätt med endast en division kunna fungera och sköta dessa två uppgifter? Den kan ju icke finnas på två ställen på en gång. Jag förmodar, att svaret blir, att då vi få muntligt förfarande i hovrätten, blir det så mycket arbete för dessa små hovrätter, att de behöva två divisioner i stället för en, att alltså den ökade arbetsbördan gör, att de måste svälla ut till två divisioner. Av det utlå-tande från Svea hovrätt, som finnes bifogat den kungl. propositionen — och jag tror, att Svea hovrätt har mycket stor erfarenhet på detta område — framgår, att den tror det motsatta, ty hovrätten framhåller bland annat, att efter rättegångsreformens genomförande blir det så mycket dyrare att fullfölja målen till hovrätt, att målen kunna förväntas bli färre, en sak som kommer att inverka på hovrätternas arbetsbörda. Hur stor den totala arbetsbördan blir, därom vet man ingenting med visshet. Om man räknar med, att *en* division vid reformens genomförande skall svälla ut till *två*, så ter sig detta perspektiv ganska skrämmande, ty om man får ytterligare en hovrätt i Norrland och kanske en i någon stad på Västkusten, kommer samma ansvällning att äga rum där. Och man får tänka sig, att beträffande de nu befintliga hovrätterna en ansvällning kan komma till stånd av samma orsak. Det är ett skrämmande framtidsperspektiv.

Ang. ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken, m. m. (Forts.)

Enligt min mening, och det just med hänsyn till hovrättens lättillgänglighet, är det av synnerlig vikt, att hovrättens organisation gör det möjligt att i erforderlig utsträckning hålla sådana hovrättsting, som man tänker sig skola införas. Men på denna kardinalpunkt brister det i den organisation, som föreslås. Jag anser också, att svårigheter skulle uppstå, som jag förut nämnt och särskilt under de tre sommarmånaderna, då endast tre ledamöter av hovrätten äro i tjänstgöring.

Överhuvud taget, herr talman, veta vi i riksdagen ganska litet om den ordning, som skall förberedas genom denna nya hovrätt. Frågan om hovrättsproceduren tillhörde de mest omstridda punkterna, då grunderna för rättegångsreformen diskuterades här i riksdagen år 1931. Det säges i propositionen på sidan 44 någonting om, att processreformen numera fortskridit så långt, att processlagberedningen genomgått överrättsprocessen och därigenom kunnat bilda sig en bestämdare mening om de krav en framtida rättegångsordning ställer på hovrätterna i organisatoriskt hänseende. Det är på denna beredningens uppfattning som det här föreliggande förslaget är byggt. Man får dock höra från snart sagt alla håll man vänder sig till, att denna reform, som går ut på införandet av sådana små hovrätter, stöter på ett mycket energiskt motstånd. Jag frågar mig då, om det kan vara lämpligt, att riksdagen utan att ha någon närmare kännedom om denna ytterligt omstridda hovrättsprocedur förbereder genomförandet av denna organisatoriska ändring, som är tämligen enhälligt utdömd av de på området verkligt sakkunniga. Detta vore, menar jag, ett olyckligt första steg mot rättegångsreformens genomförande.

I det läge, vari frågan nu ligger, med den kungl. propositionen enhälligt tillstyrkt av utskottets ledamöter från denna kammare, skulle jag likväl helst yrka avslag på utskottets hemställan för att få frågan åter till Kungl. Maj:t och framlagd för riksdagen med beaktande av sådana synpunkter som dem jag nu framhållit. Då skulle man få möjlighet till en hovrätt med större jurisdiktionsområde och med bättre sammansättning, man skulle med andra ord få en livskraftig institution, som kunde stå på egna ben och föra en självständig tillvaro. Men vid det förhållande, herr talman, att det föreligger ett enhälligt utlåtande i denna kammare och marken synes vara väl förberedd för ett genomförande av förslaget, har jag icke något yrkande att göra.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Till avgörande förelåg härefter sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för inrättande av en hovrätt för Övre Norrland ävensom i ämnet väckta motioner.

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland.

Genom en den 8 mars 1935 dagtecknad till statsutskottet hänvisad proposition, nr 159, vilken behandlats av sammansatt stats- och första lagutskott, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden föreslagit riksdagen att medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för upprättande under budgetåret 1936/1937 av en hovrätt för Övre Norrland i Umeå.

I två med anledning av propositionen väckta motioner, nr 307 i första kammaren av herr *Sandström m. fl.* och nr 527 i andra kammaren av herr *Nilsson i Antnäs m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen, med avslag å propositionen, måtte medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för upprättande under budgetåret 1936/1937 av en hovrätt för Övre Norrland i Luleå.

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)

Utskottet hemställde, att riksdagen, med avslag å de i ämnet väckta motionerna, måtte bifalla förevarande proposition.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Asplund* och *Nilsson* i Antnäs, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och ovanberörda motioner, måtte medgiva Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för upprättande under budgetåret 1936/1937 av en hovrätt för Övre Norrland i Luleå.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Nilsson* i Antnäs: Ja, herr talman, jag har icke i utskottet — och jag ämnar inte heller göra det här — blandat mig i resonemangen om frågan, huruvida den föreslagna hovrätten är bra eller dålig, eller med andra ord i den sak, som amiral *Lindman* talade om nyss, dels därför att jag anser mig icke vara kapabel att bedöma denna sak och dels därför att jag är så innerligt övertygad om, att även om man gjorde några försök i den riktningen, skulle riksdagen dock sannolikt med stor majoritet fatta det beslut, som utskottet nu tillstyrkt.

Men det är en annan sak, som jag anser mig, i någon mån åtminstone, kapabel att bedöma, och det är hovrättens förläggningssort, som detta utlåtande berör. Det är väl ändå ganska horribelt, det är så att man undrar, om man drömmer eller är vaken, när man tar del av utskottsmajoritetens utlåtande och det motiv, som där anföres för att förlägga domstolen ner till Umeå. Den kommer då att ligga 5—6 mil från det södra länets södra gräns, under det att vi ha 60—70 mil upp till det norra länets norra gräns. De motiv, som utskottet försöker eller rättare sagt skulle försöka framföra för denna förläggning, ramlade sönder så fort man vidrörde dem, därför att de voro onaturliga och ohållbara. Man har bland annat talat om folktätheten och befolkningsförhållandena i Umeå-å-räjongen. Mina herrar, det håller inte streck. Jag har undersökt saken senast i dag på morgonen, och jag har funnit bland annat, att om jag tar hänsyn till folkmängd och areal, d. v. s. folkmängden per kvadratkilometer, så ha Umeå stad samt Nordmalings och Degerfors tingslag en sammanlagd areal av 808 kvadratkilometer med 69,336 invånare eller alltså 8.6 invånare per kvadratkilometer. Om jag så går över till Luleå domsaga med städerna Luleå, Piteå och Boden, så finner jag, att detta område omfattar 875.6 kvadratkilometer med 78,414 invånare och alltså har 9 invånare per kvadratkilometer. Det håller helt enkelt icke streck detta påstående om folktätheten. Man talar om folktätheten i Västerbottens län, men det finnes ett område, och det är norra delen av länet, som, om hovrätten förlägges till Luleå, kommer att tillhöra Luleå-å-räjongen, om jag så får kalla det. Hela detta tal om folktätheten är oriktigt, helt enkelt. Som sagt, de argument och motiv, som inom utskottet anfördes för hovrättens förläggande till Umeå, har man varit tvungen att stryka.

Det enda motiv, som står kvar, är det, att herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har förordat Umeå. Något annat finnes icke. Man försökte sig visserligen på att finna några andra motiv, men — som jag sade — de föllo sönder så fort man vidrörde dem. Man var nödsakad att stryka dem, och herr statsrådets uttalande utgör nu det enda motivet. Att man strukit allt annat förvänar mig icke alls, ty skälen voro konstgjorda och överkliga. Man kunde icke få fram några skäl och motiv, som voro bärande för hovrättens förläggande till Umeå, det var helt enkelt omöjligt.

Herr justitieministerns förordande av Umeå förvänar icke så mycket den, som känner till hans brinnande nit och intresse att överhuvud taget och såvitt

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)

möjligt få riksdagen med på förslaget om en hovrätt för Övre Norrland. Jag har den uppfattningen — jag kan inte hjälpa det — att ett av skälen och kanske ett av de starkaste, när det gällt att förorda Umeå, har varit, både för statsrådet och för många även i riksdagen, att man påverkats av det gamla talet om Umeå såsom förläggningssort. Man har helt enkelt suggererats av det ständigt hörda talet om att hovrätten skulle förläggas till Umeå och inte till Luleå, och jag är bestämt övertygad om att detta påverkat statsrådet till att följa det minsta motståndets lag. Jag vill säga det, att var och en, som bemödar sig att objektivt och utan förutfattad mening bedöma saken, måste, särskilt om han därtill har reda på lokala och geografiska förhållanden och folkmängdsförhållanden, komma till den riktiga uppfattningen, att Luleå är den rätta platsen för Övre Norrlands hovrätt. Det går icke att komma förbi den saken, emedan det är ett faktum. Hur än riksdagen kommer att besluta, kommer detta faktum att stå kvar.

Länsstyrelserna i de båda länen ha ju avgivit yttranden härutinnan och givetvis har var och en sökt hålla på sitt, som man brukar säga. Jag skall göra några korta axplock ur länsstyrelsernas yttranden för att visa vad de stödja sig på.

Länsstyrelsen i Västerbottens län gör såsom en sammanfattning av sitt yttrande följande uttalande: Ur rekryteringssynpunkt har länsstyrelsen funnit Umeå erbjuda ojämförligt större fördelar än Luleå, därvid länsstyrelsen efter redogörelse för levnadskostnaderna i de båda städerna framhållit, att dessa kostnader genomgående vore lägre i Umeå än i Luleå. Länsstyrelsen har vidare anfört: »Därtill kommer det sydligare läget, som ur rekryteringssynpunkt erfarenhetsmässigt visat sig vara av avgörande betydelse.» Jag vill stanna en smula på den punkten, det återkommer på flera ställen i yttranden av olika myndigheter, och statsrådet har talat härom. Man syftar här givetvis på personalens trivsel. Men jag frågar då först: Finnes det någon rimlig grund för att denna personal skall trivas bättre i Umeå än Luleå? Nej, säger jag, men även om det funnes, så är det en sak, som icke skall påverka hovrättens förläggning, det kunna vi väl alla vara överens om. Men jag har den bestämda uppfattningen att även i detta avseende skulle Luleå säkert gå före Umeå.

Vidare säger länsstyrelsen: »Vid bestämmande av förläggningssorter i övre Norrland för statliga institutioner hade statsmakterna på senare tid stannat vid Umeå såsom den centralaste. Sålunda hade hit förlagts de norrländska kraftverkens kontor och Norrbygdens vattendomstol. Med sistnämnda institution torde ett personalutbyte bli möjligt för den blivande hovrätten, och gemensam personal torde också kunna komma i fråga i amanuensgraden. I Umeå hade två domsagor sina kanslier förlagda, och i staden praktiserade ett avsevärt antal rättsbildade advokater. Allt detta måste ur rekryteringssynpunkt vara synnerligen värdefullt.» Jag förstår mig inte på vilka större värden som ligga i detta. Är det därför att det koncentrerats en del institutioner i en viss stad, som man skall förlägga hovrätten för övre Norrland längst bort i sydöstra hörnet av södra länet, när vi därifrån ha så ofantligt långt upp till vår bygd och när befolkningsförhållandena icke ge vid handen att det behövs?

Länsstyrelsen i Norrbottens län bemöter detta utförligt och har uttalat, att det vid förläggningsfrågans bedömande måste vara av primär betydelse att få uttrönt, huru stora delar av de båda länen som hade närmare förbindelse med Umeå eller med Luleå samt för huru många rättssökande det ställde sig lättare att nå den ena eller den andra staden. Det är väl denna synpunkt man här skall anlägga och är skyldig att anlägga. Så säger länsstyrelsen vidare: »Till Luleå räjongen fölle från Västerbottens län Byske socken samt delar av

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)

Jörns och Skellefteå socknar med enligt 1934 års mantalslängder 16,435 invånare och till Umeåräjongen från Norrbottens län del av Arvidsjaurs socken med 1,595 invånare enligt samma års mantalslängd; 'erövringen' till Luleå skulle således utgöra 16,435 minus 1,595 eller 14,840 personer. Då folkmängdssiffrorna per den 1 januari 1934 utgjorde för Västerbottens län 210,381 och för Norrbottens län 204,351, skulle alltså Luleåräjongen innesluta 219,191 personer och Umeåräjongen 195,541 personer. Av hovrättsområdets befolkning skulle med andra ord Luleå ligga närmare till för inemot 25,000 fler människor än Umeå skulle göra.»

Man tycker det är siffror som tala och siffror, som icke ha kunnat vederläggas och som icke heller komma att vederläggas.

Processlagberedningen har för sin del tillstyrkt Luleå såsom förläggningsort för hovrätten. Det var endast en reservant, som var av olika mening i förläggningsfrågan, och denne reservant säger: »Det är visserligen riktigt, att nämnda stad är mera centralt belägen inom jurisdiktionsområdet än Umeå, men denna omständighet torde icke kunna tillerkännas avgörande betydelse. I dessa trakter gå befolkningens förbindelser i huvudsak söderut och det torde vara mindre olägligt att befolkningen i Norrbottens län i viss utsträckning nödgas resa till Umeå än att befolkningen i Västerbottens län skall begiva sig till Luleå.» Är det inte befängt hela detta resonemang? Länsstyrelsen bemöter det på följande sätt: »Uttalandet om riktningen av befolkningens förbindelser vore alltför stelt generellt och i huvudsak oriktigt: Förbindelserna hade sedan gammalt en avgjord benägenhet att följa älvdalarna, en tradition som de utvecklade kommunikationerna mycket litet ändrat på. Därjämte ville länsstyrelsen framhålla, att hovrättsresorna icke vore nöjesresor utan betingade av det bestämda rättsärendet. Reservanten förklarade vidare att Umeå ur rekryteringssynpunkt ägde avgjort företräde. Länsstyrelsen kunde icke medgiva detta kategoriska och obestyrkta påstående och hade för sin del icke förmärkt några svårigheter att erhålla kvalificerad arbetskraft.»

Så har det varit tal om lokaler för denna hovrätt. Vi skola se, vad byggnadsstyrelsen säger om detta. I Umeå äro de statens lokaler, som finnas tillgängliga, inrymda i ett gammalt trähus. Byggnadsstyrelsen har anbefallts besiktiga detta och säger i avgivet yttrande följande: »Byggnadsstyrelsen hade för sin del icke något att erinra beträffande det framlagda förslaget till byggnadens iståndsättande med däri av en dess tjänsteman gjorda tillägg. De sammanlagda kostnaderna för förslaget genomförande hade av denne beräknats till 185,000 kronor. Beträffande detta belopp hade byggnadsstyrelsen icke något att erinra, men finge styrelsen framhålla, att i detsamma icke inginge någon kostnad för förstärkning av undergrunden, en åtgärd som med hänsyn till den erfarenhet styrelsen ägde beträffande grundförhållandena i Umeå sannolikt torde bliva erforderlig. Kostnaderna härför kunde emellertid icke bedömas utan en ingående grundundersökning.» Gentemot detta vill jag påpeka, att Luleå erbjudit hovrätten lokaler i ett nytt, för icke så länge sedan uppfört stenhus med alla moderna bekvämligheter, där man sålunda icke kan befara någon förstärkning av undergrunden. Processlagberedningen förklarar, att dessa lokaler äro lämpliga och bra. Det är icke något förbehåll alls.

Så säger man vidare, att det är icke så viktigt, var hovrätten ligger, ty hovrätten skall resa ut och hålla hovrättsting. Men huru skulle det då ställa sig med kostnaderna? Hur är det med tidsspillan? Domstolen har att företaga onödigt långa resor, längre än nödvändigt vore, om den vore förlagd mitt i domstolsområdet. Det blir naturligtvis dyrare för statsverket och besvärligare för den massa människor, som behöva anlita domstolen, om den

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)

ligger i utkanten av domstolsområdet. Detta borde ligga i så öppen dag, att man tycker, att det är underligt, att man ens behöver resonera därom. Jag säger, att, såsom nu domstolen föreslås att ligga, kan det för Norrbottensdelen vara ungefär detsamma, om den ligger i Umeå, Härnösand, Sundsvall eller Stockholm, ty det blir icke några muntliga kommunikationer med de långa avstånd, som här finnas. Den större delen av befolkningen skulle emellertid kunna bekvämt och behändigt komma till domstolen, om den vore förlagd mitt i området. Detta tycker jag vara så klara verba, att det knappast behöver påpekas.

I fråga om måltätheten hänvisar jag till de tabeller, som finnas vidfogade utskottets utlåtande, och som vem som helst av herrarna på några ögonblick kan gå igenom och därvid kontrollera, att mitt påstående är riktigt. Det konstateras av olika siffror och av denna statistik.

Jag skall återgå för några ögonblick till det yttrande, som länsstyrelsen i Luleå avgivit. Jag skall hoppa förbi en del saker. Här har man tagit i betraktande väglängden och kostnaderna för resor, och länsstyrelsen säger:

Utgångspunkten för dessa resor vore för rådshusrättsstädernas del given, likaså för de två städerna under landsrätt, vilka ju hade tingsstället inom staden, och för tingslagens inbyggare hade resan beräknats anträdd från tingsstället. Utredningen visade, att en resa till Umeå för invånarna i den nya hovrättens domkrets konsumerade 105,221,665 personkilometer, under det att motsvarande tal för en resa till Luleå utgjorde 87,293,598. Om man antog att en på tusen av invånarna en gång om året skulle hava ärende till hovrätten, komme detta att innebära 20,000 onödiga personkilometer per år.

Vilka siffror man än tager fram och vilka utredningar, man än tittar på, peka de alltså, om man låter det sunda förnuftet och ett objektivt omdöme råda, på att hovrätten skall ligga i Luleå och icke i Umeå.

Tills vidare, herr talman, skall jag nöja mig med vad jag sagt. Det är väl troligt, att man kan bli tvungen att återkomma i denna fråga, men för närvarande yrkar jag avslag på utskottets hemställan och bifall till den reservation, som fogats vid utlåtandet av herr Asplund och mig.

Herr Jacobsson: Herr talman! Jag skall icke på något sätt ingå i något bemötande av den siste ärade talaren. Det kommer helt visst att ombestyras av representanter från Västerbottensräjongen, lika säkert som att vi i fortsättningen komma att få se ett stilla krig mellan Västerbotten och Norrbotten om placeringsorten. Då jag här tagit till orda, har det varit för att anmäla en från utskottet avvikande mening, bestående däri, att jag anser, att riksdagen överhuvud taget icke bör lägga sig i frågan om placeringsorten för denna nya hovrätt. De nödiga kvalifikationerna för ett ställningstagande härutinnan anser jag nämligen ligga helt på det administrativa området. Jag har själv i många år varit bosatt och haft min verksamhet där uppe i övre Norrland och känner sålunda till förhållandena där ganska bra. Men icke ens på detta fleråriga vistande där uppe vågar jag bygga ett objektivt ställningstagande i denna fråga. Huru mycket svårare skall det då icke vara för representanterna från sydligare trakter, vilka utgöra majoriteten här, och vilka överhuvud taget icke alls känna till förhållandena där uppe! Av de infordrade utlåtandena man man icke bilda sig något som helst objektivt omdöme. Dessa utlåtanden äro nämligen i hög grad färgade av lokalintressen, och på vissa punkter synes det mig också erforderligt att något ytterligare utreda denna fråga. Lämpligast och riktigast synes det mig därför vara, att riksdagen överlåter åt Kungl. Maj:t att i administrativ ordning bestämma om förläggningen av denna nya hovrätt. Jag skall därför, herr talman, tillåta mig hemställa, att

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)
riksdagen måtte medgiva Kungl. Maj:t att, under iakttagande av i Kungl. Maj:ts proposition, nr 159, angivna grunder, vidtagna erforderliga åtgärder för upprättande under budgetåret 1936/1937 av en hovrätt för övre Norrland i den av städerna Luleå och Umeå, som Kungl. Maj:t, efter förnyat övervägande i ärendet, finner sig böra bestämma såsom förläggningsort för nämnda hovrätt.

Herr **Brännström** i Skellefteå: Herr talman! Det är kanske litet djärvt att gå upp i denna debatt, när det sagts av den nästföregående talaren, att den, som hade en annan uppfattning i denna fråga, använde icke sitt sunda förnuft. När jag likväl nu måste anmäla en i viss mån avvikande mening, är jag alltså dömd i förväg, men jag hoppas ändå, att herrarna även skola kunna taga hänsyn till något av vad jag har att säga.

Jag skulle då kunna börja ungefär såsom herr Nilsson i Antnäs, när han yttrade, att han ansåg sig vara kapabel att bedöma frågan om förläggningsorten. Av reservationen framgår det tydligare än av det yttrande, som herr Nilsson i Antnäs höll, att det är Västerbottens norra domsaga med sin huvudort Skellefteå, som är liksom tungan på vågen. Här säga reservanterna: »Västerbottens norra domsaga med sin huvudort Skellefteå, som särskilt på grund av under de senaste åren tillkommen gruvdrift och malmförädlingsindustri nått en betydligt starkare folkökning än övriga, sydligare belägna delar av Västerbottens län och har bättre utsikter därtill även för framtiden, har en folktäthet av 8.2 invånare per kvkm., medan länet i övrigt endast har 3.0 invånare per kvkm.» Det är riktigt men så draga reservanterna härav följande slutsats: »Då denna domsaga ligger i genomsnitt lika långt från Umeå som från Luleå, synes det vara riktigast att ej medräkna densamma vid avvägandet av hovrättens förläggningsort.» Ja, om man gör på det sättet, att man eliminerar bort norra domsagan och Skellefteå stad, blir det ganska bekvämt att komma med siffror, som kunna läggas till stöd för den mening, som herr Nilsson i Antnäs och den andre reservanten gå in för, men jag ifrågasätter, om det är riktigt att eliminera bort denna bygd på det sättet. Det är dock så, att Västerbottens norra domsaga med sin huvudort Skellefteå, såsom reservanterna uttrycka sig, omfattar en areal av över 78 kvadratmil och har en folkmängd, uppgående till i runt tal 65,000 invånare, d. v. s. området har en större areal än vart och ett av tio län i landet. Det är större än Stockholms län och har en folkmängd, som är betydligt talrikare än den, som Gotlands län har. Att då eliminera bort detta område och anföra siffror, utvisande vad som ligger söder resp. norr därom, samt på detta sätt draga sin slutsats, måste väl ändå vara en ganska egendomlig bevisföring.

Med den kännedom, jag har om Västerbottens norra domsaga och Skellefteå stad, anser jag mig vara kapabel att bedöma förhållandena i kommunikationshänseende för de människor, som bo i denna bygd, som jag ju själv närmast representerar. Jag måste då först och främst säga, att kommunikationerna äro lagda och komma väl att ligga så, att det för hela Västerbottens norra domsaga, även Byske socken, kommer att vara lättare att komma till Umeå än till Luleå. För närvarande är det så, att man kan komma från Skellefteå till Umeå och tillbaka till Skellefteå på samma dag och ändå kan man tänkas hinna uträtta sina ärenden i Umeå. Man kan nämligen fara kl. 6 på morgonen från Skellefteå och genom att använda en lägenhet på aftonen kl. 4 kan man hinna tillbaka till Skellefteå mellan kl. 10 och 11 på kvällen samma dag. Mellantiden brukar man använda till att få sina ärenden uträttade. Även beträffande järnvägsförbindelserna är det på samma sätt. Det har även konstaterats och medgivits, att en del av Norrbottens län, nämligen Arvidsjaur-

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)

delen, har lättare att komma till Umeå via Jörn än till Luleå. Kommunikationerna komma att alltid bli sådana, ty man torde väl icke kunna förvänta, att, därest hovrätten förlades till Luleå, kommunikationerna skulle för den skull läggas om.

Med den kännedom, jag har om förhållandena på grund av egen erfarenhet, och med den kännedom, jag vunnit därigenom, att jag stått i förbindelse med ledande kommunalmän och övriga inom denna del av Västerbottens norra domsaga och Skellefteå stad, kan jag nämna, att jag icke lyckats få höra en enda säga — och jag är förvissad om att ingen enda skulle vilja påstå eller medge det — att Luleå vore att föredraga såsom förläggningssort framför Umeå. Detta är ganska naturligt också. I residensstaden har man nämligen en hel del andra viktiga saker att utträtta. Västerbotten i dess helhet och även hela norra domsagan äro därför utan tvekan inställda för att Umeå är den lämpligaste förläggningssorten. Detta är ett ofrånkomligt faktum. Det är heller ingenting märkvärdigt, ty i residensstaden har man en hel del institutioner, länsstyrelsen, lantmäteristyrelsen, vattendomstolen och hushållningssällskapet med sina expeditioner m. m. Jag tycker därför, att det vore litet djärvt att använda sådana argument, som att man antingen utan vidare anser en sådan betydande del av länet som norra domsagan såsom en neutral zon och aldrig tager någon hänsyn till dess intressen eller också lägger den utan vidare inom Luleåräjongen.

Det är egentligen detta, jag velat säga, att i Västerbottens norra domsaga och den stora delen av hovrättsområdet, som finns här, är meningen enhällig därom, att Umeå är den rätta förläggningssorten. Tittar man på kartan, som hänger här på väggen, kan man bli frestad att säga, att min egen stad, Skellefteå, skulle vara den lämpligaste förläggningssorten, men jag anser, att man icke skall se på denna fråga så lokalpatriotiskt, ty då skulle jag vara bland dem, som skulle vilja få frågan uppskjuten. Jag anser emellertid, att det skulle vara att visa en lokalpatriotism, som skulle bortse från sakliga synpunkter, och därför kan jag icke ett ögonblick ansluta mig till en sådan tankegång, inseende att båda städerna, Umeå och Luleå, ha avgjorda företräden och alltid komma att ha det, när det gäller frågan om en förläggningssort för hovrätten.

Beträffande måltätheten — detta är en sak, som jag kanske icke borde gå in för, då jag icke deltagit i utskottsbehandlingen i denna del — kan man av de siffror, som jag hämtat från propositionen, finna, att Västerbotten dock har haft under åren 1931—1933 i genomsnitt ett antal mål av 3,497 st. och Norrbotten under samma tid 2,778 st. När det är uppenbart, att hela Västerbottens län är enigt därom att rätta förläggningssorten är Umeå, måste det dock visa, att måltätheten är större i Västerbottens län.

Sedan gjorde herr Nilsson i Antnäs en invändning mot den byggnad i Umeå, där hovrättens lokaler skulle vara förlagda, under förmenande, att grundförhållandena skulle vara osäkra. Jag känner till detta, fastän jag icke är fackman på detta område, och såsom ett bevis för att även detta påstående är mera myt än verklighet, har jag i min hand ett intyg, som säger följande: »Förutvarande seminariebyggnaden i Umeå stad, uppförd av sten i två våningar åren 1886—87, företer tills dato inga spår av sättningar i grunden förutom några smärre sättsprickor inomhus. Utvändigt finnes ingen sprickbildning. Skäl till antagande att hela byggnaden skall hava sjunkit, föreligger ej. Byggnaden är belägen 150 meter från Umeälven på en höjd av c:a 9 meter över älvens medelvattenyta. Under likartade förhållanden finnes i staden uppförda ett flertal byggnader av sten, bl. a. Sjömanshuset och Sparbanken med en höjd av tre våningar, utan pålförstärkning av grunden och utan att några sättningar förmärkts.» Detta intyg är undertecknat av Kjell Wret-

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)
ling, stadsarkitekt, och Umeå stads byggnadskontor. Jag förmenar, att det här talet om grunden är något, som man i detta sammanhang knappast kan komma med, ty det är ett alltför svagt argument.

Nu skall jag till sist säga några ord i anledning av vad den föregående talaren var inne på. Jag tror, att man skulle i och för sig kunna gå med på hans yrkande, men det är statsrådet självt, som anser, att han icke vill avgöra frågan, utan vill hänskjuta densamma till riksdagen. Skulle det sedan vara en rent administrativ åtgärd att bestämma förläggningssorten, så å la bonne heure. Jag undrar dock, herr Jacobsson, om det är någon idé med att komma fram med det yrkandet, när varken herr Jacobsson eller jag äro spekulanter i något regeringsskifte och vi här ha en justitieminister, som sagt, att Umeå skall vara förläggningssorten, och riksdagen för övrigt redan bestämt, att hovrätten skall komma till. Under sådana förhållanden torde det väl från min utgångspunkt vara fullkomligt likgiltigt, om man bifaller herr Jacobssons yrkande eller icke, men det är fullkomligt onödigt och kan icke inverka på förläggningssorten, vilket vi nu tvista om.

Med dessa ord, varmed jag velat särskilt bemöta det påstående, som gjorts beträffande Västerbottens norra domsaga, och klarlägga, huru frågan ligger till, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag har varit ivrig anhängare av att en hovrätt skulle förläggas till Norrland eller kanske rättare sagt anhängare till förslaget, att man skulle få två norrländska hovrätter med hänsyn till de oerhört långa avstånd, det där gäller. Hade jag emellertid vetat, att, när frågan om en hovrätt för de två nordligaste länen skulle lösas, förläggningssorten skulle, såsom det framgår av denna lilla skiss på väggen, bli i den allra sydligaste kanten av detta väldiga område, så att Norrbottens inbyggare icke skulle få den allra ringaste fördel av att en hovrätt placeras »uppe i Norrland», såsom det heter, skulle jag varit den första att motarbeta en hovrätts förläggande i Norrland.

Hur ställer det sig då, när vi däruppifrån skola resa ned till Umeå? En Kirunabo har en natt på tåget och sedan en halv dag, och han får på det sättet ett helt dygn fördärvat och kan först andra dygnet komma till tals med hovrätten. Alla andra norrbottningar få en dag fördärvat, och mera behöva de icke offra, även om de skulle resa ned till Stockholm. I Stockholm ha de emellertid den stora fördelen, att där finns det överflöd av rättsbildade, som kunna stå dem till tjänst. I Umeå blir det däremot ganska sparsamt med den saken.

Jag vill vidare framhålla, att vi ha 25,000, kanske 30,000 finsktalande människor här uppe. I Luleå finns det tingstolkar, svensk- och finskkunniga personer, som kunna stå dessa till tjänst, men i Umeå finns det inga finsktalande personer, försåvida man icke importerar sådana från annat håll.

Statsrådet säger själv i sitt införande till statsrådsprotokollet, att »vid ett ställningstagande till frågan vilken av dessa städer som må anses äga företrädet i angivna hänseende synes i första hand hänsyn böra tagas till önskvärdheten av att hovrätten förlägges till en ort, där den efter införande av ett muntligt överrättsförfarande kan beräknas bliva lättast tillgänglig för det övervägande antalet av den rättssökande allmänheten». Med stöd av denna statsrådets egen motivering frågar jag: Får efter införandet av ett muntligt förfarande den övervägande delen av hovrättsområdets befolkning det lättast, om hovrätten förlägges till Umeå? Jag får ju säga, att jag har sett många halsbrytande volter i politiken, men jag har sällan sett en volt mera halsbrytande än denna. Luleå ligger dock i centrum. Den föregående ärade ta-

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)

laren har icke längre att resa från Skellefteå till Luleå än från Skellefteå till Umeå. Kirunabon har 350 km till Luleå men får dubbelt så långt till Umeå.

Jag måste sedan komma in på frågan hur det skall gå med hovrättsförläggningarna i fortsättningen. Det har ju varit tanke på att få en hovrätt förlagd till Sundsvall eller någon annan av de sydligare Norrlandsstäderna, men förlägger man nu denna hovrätt till Umeå, torde det väl vara ganska säkert, att västernorränningarna få titta i kikaren efter sin hovrätt. Det kommer i fortsättningen säkerligen att heta, att vi skola i stället förlägga två eller tre divisioner till Umeå för att få en bättre hovrätt där, och så få västernorränningarna i stället resa dit upp, varmed deras dröm om en hovrätt i deras eget centrum är borta. Så ligger saken nog till.

Jag vill säga, att skall man till tjänst för allmänheten skapa en överdomstol i övre Norrland, så måste man väl i all rimlighets namn lägga denna överdomstol i centrum av det område, det gäller, och icke i den nedersta kanten, varigenom ju alla de svårigheter, som förut finnas, i alla fall stå kvar för den övervägande delen av områdets befolkning, ty det blir ju resultatet av ett bifall till utskottets förslag. Saken ligger så klar, tycker jag, att jag icke behöver argumentera längre utan kan tillåta mig att yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Hage* och *Johansson* i Sollefteå.

Herr Strindlund: Herr talman! Vi ha nu beslutat, att dela Svea hovrätt och inrätta en hovrätt för övre Norrland, och vad som nu diskuteras är ju endast frågan om var denna nya hovrätt skall förläggas. Vi veta av erfarenhet, att den frågan är synnerligen delikat, ty det har väl just varit förläggningsfrågan, som tidigare har förhindrat ett beslut om inrättande av en norrländsk hovrätt. I Kungl. Maj:ts förslag har Umeå fått förord såsom förläggningsplats. Jag ber inom parentes att få säga, att för egen del har jag som lekman ingen möjlighet att försvara detta förslag, men såsom ledamot av utskottet har man givetvis att grunda sitt ståndpunktstagande på de yttranden, som avgivits. Går man igenom yttrandena i föreliggande fråga, som stått till förfogande, så måste man, även om man bortser från länsstyrelsernas yttranden, vilka kanske icke böra tillmätas alltför stor vikt, eftersom de möjligen kunna vara något lokalt betonade, dock medgiva, att, som utskottet också har sagt, de övervägande skälen nog ha anförts för Umeå. Kungl. Maj:t har ju också stannat för att föreslå Umeå såsom förläggningssort. Vi ha därför helt enkelt icke ansett oss böra motsätta oss Kungl. Maj:ts förslag, och jag kan därför icke heller nu annat än anse mig så gott som skyldig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Näslund: Herr talman! Jag skall icke, som en ärad föregående talare, herr Jacobson, förmodade, kasta mig in i någon strid med norrbottningarna i denna fråga. Jag hade överhuvud taget icke tänkt begära ordet, detta närmast därför att denna fråga kanske skulle vinna mest på att ortsintressena hölle sig utanför diskussionen, men när man nu från Norrbottensbanken har framhållit de oerhört stora avstånden från Norrbotten till Umeå och man jämväl i reservationen anför siffror, som ju kunna vara ganska belysande för avstånden där uppe överhuvud taget, så har jag ansett mig tvungen att gå upp för att erinra om att det finns avstånd även i Västerbotten.

Jag representerar i denna kammare Lappmarken. Lappmarken bildar egen domsaga och inom denna domsaga faller icke mindre än närapå en tredjedel

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)
av samtliga vid domstolarna i Västerbotten handlagda mål. Målantalet i denna domsaga är det största i någon domsaga inom de båda nordligaste länen, ja, övertikten är så stor, att den utgör cirka 50 procent jämfört med den domsaga, som därefter har det största målantalet.

Det är klart, att när man talar om avståndet till en blivande hovrätt, måste man under sådana förhållanden se på hur långt sådana rättssökande, som bo i kretsens utkanter, ha icke blott till Umeå utan också till Luleå. I herrar Asp-lunds och Nilssons i Antnäs reservation angives, att avståndet från de längst bort belägna trakterna av Norrbotten till Umeå utgör 620 km. Hur lång blir emellertid en resa från Västerbottens lappmark till Luleå med utnyttjande av den naturliga och billigaste kommunikationsvägen? Jo, mina herrar, från övre Dorotea socken blir avståndet till Luleå 769 km, från Vilhelmina blir det nära 600 km, och från övre Tärna blir samma avstånd nära 650 km, givetvis borende på att kommunikationslederna äro sådana, att man måste göra en betydande omväg. Skulle jag resonera på samma sätt som herr Lövgren, skulle jag också kunna säga, att jag reser hellre till Stockholm än till Luleå från den domsaga, som jag nu talat om, men jag anser icke, att detta bör få utgöra något skäl för att på nytt försöka fälla denna fråga, när den äntligen står inför sin lösning.

Många platser i Västerbotten ha alltså längre till en hovrätt i Luleå än vad norrbottningarna skulle få till en hovrätt i Umeå. Dessa av mig anförda siffror tala enligt min uppfattning ett tydligt språk därom, att det är icke bara i Norrbottens utkanter, som man kan begära hänsynstagande vid behandlingen av denna fråga.

Jag vill visst icke förneka, att Umeå ingalunda är den precis gynnsammaste förlägningsplatsen, men det förhåller sig väl ändå på det sättet, att en sådan domstol som en hovrätt icke kan läggas precis på den punkt, som enligt kartan skulle vara den geografiskt mest riktiga. Det finns också andra skäl, som man måste taga hänsyn till, och mig förefaller det, som om dels måltätheten och dels befolkningstätheten böra vara de huvudsakligen avgörande skälen. Nu förhåller det sig ju så, att söder om Luleå ha vi två tredjedelar av den sammanlagda befolkningen i dessa båda län, och måltätheten fördelar sig på ungefär samma sätt. Detta är faktiska förhållanden, som det icke går att bestrida, även om man på Norrbottensbänken behagar låna en del av Västerbotten för att överhuvud taget kunna få en plattform för en reservation såsom skett i denna fråga.

Herr talman! Jag vill icke bidra till att förlänga debatten utan skall nöja mig med att yrka bifall till sammansatta stats- och första lagutskottets utlåtande i föreliggande ärende.

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Blott några korta repliker.

Herr Brännström sade, att jag hade påstått, att han icke använder sitt sunda förnuft. Det har jag icke precis sagt, utan jag har sagt, att det är oförnuftigt att lägga hovrätten i Umeå för hela det stora området här uppe. Om herr Brännström använder sitt förnuft, så gör han det åtminstone icke på ett förnuftigt sätt, när han tycker, att detta skulle vara riktigt.

Jag vill vidare säga, att jag har icke alls eliminerat bort befolkningen i norra delen av Västerbotten. Nej, herr Brännström, denna är icke alls medtagen i mina siffror. Om man drar en gräns mitt emellan Luleå och Umeå, så kommer den befolkningen med till Luleå-området och får icke längre till Luleå än till Umeå. Större delen av befolkningen får närmare till Luleå. Men som sagt, i de siffror, som jag nämnde i mitt förra anförande, är icke en enda människa medtagen från den delen av området.

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)

Så har man talat om att kommunikationerna skulle vara så förträffliga till Umeå. Mina herrar! De äro precis lika förträffliga till Luleå i alla avseenden, och vad gäller sjöförbindelserna äro de mycket bättre. Vi ha riksgränsbanan och vi ha en busstrafik, så att Umeårajongen överträffar oss icke på något sätt. Vi ha också framkomliga vägar, så att det blir möjligt för den, som behöver besöka staden, att komma dit på fortaste och billigaste sätt. Den saken kunna vi gott avföra från diskussionen och sluta tvista därom, ty därvidlag ligger man icke framför i Umeå.

En sak, som jag förut icke omnämnde men som kanske, när allt smått skall plockas fram, ändå bör framhållas är, att vi ha en härlig skärgård i Luleå, som är mycket guterad och som man sätter stort värde på, vilket Umeå saknar. En sådan fördel kommer man icke åt i Umeå.

Vad Arvidsjaurdelen beträffar, så är dess befolkning inräknad i de siffror, som jag androg i mitt första anförande. Det kunna vi också gott avföra från diskussionen. Mina siffror hålla streck, mina herrar! Det kan icke knäpas på dem ett enda pinal, hur ni än använda ert sunda förnuft.

Måltätheten har jag talat om förut, och de siffrorna stå också fast. Dem har icke herr Brännström lyckats motbevisa och kommer aldrig att kunna göra det, därför att de äro riktiga.

Så talade herr Brännström om att Umeå var residensstad m. m. Ja, men det är ju Luleå också. Det talas om att det finns så gott om advokater i Umeå. Det kan ju hända, att det finns några flera sådana där kniviga advokater än i Luleå, men det finns tillräckligt i Luleå också, och det kanske blir flera sådana med tiden även i Luleå om hovrätten förlägges dit.

Man har här förebrått mig för att jag alltför mycket skulle ha framhållit lokalpatriotiska intressen. Jag vill för min del genmäla, att detta är icke ett ortsintresse eller ett lokalpatriotiskt intresse, utan när allt kommer omkring är det ett riksintresse. Vi ha en trespråkig befolkning där uppe. Svenskheten behöver spridas ute i bygderna mycket intensivare än som hittills skett, och därtill skulle en hovrättsförläggning i Luleå bidraga åtskilligt. Det har erfarenheten visat, och det ha vi alla gott av.

Det finns avstånd även i Västerbotten, säger man. Ja, jag skall icke draga ut debatten genom att komma med några vidlyftiga utläggningar om detta, men jag dristar mig till, mina herrar, att be er titta en gång till på den uppsatta kartan. Från hela detta väldiga område längst upp skall man resa ned till sydöstra hörnet av Västerbottens län för att besöka hovrätten. De avstånd, vi angivit i vår reservation, avse fågelvägen, och, herr Näslund, tag fågelvägsavståndet från vilken av edra lappmarksorter som helst, så kommer ni aldrig upp till några vare sig 500, 600 eller 700 km. Det säger sig ju självt. Titta på kartan, jag säger det ännu en gång. Där ligger Luleå och där ligger Umeå, och hela detta väldiga avstånd måste man fara för att komma ned till Umeå.

Ja, herr talman, det var i huvudsak dessa påpekanden, som jag ville göra. Jag betonar ännu en gång, att de uppgifter, som jag har lämnat, och de siffror, som jag har anförat, stå fast och kunna icke omkullkastas.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Jag förmodar, att om herr Näslund går upp en gång till i debatten, kommer han med största lätthet kunna bevisa, att högsta domstolen skall flyttas från Stockholm till Umeå. Den formen av bevisföring hade han ju i sitt anförande nyss. En blick på kartan ger emellertid redan besked om att Luleå rent geografiskt är det naturliga centrum för

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)
de bägge nordligaste länen. Vi lära aldrig kunna komma ifrån, att Umeå ligger i sydöstra kanten men att Luleå ligger i centrum av det ifrågavarande området. Taga vi bägge länen var för sig, äro de till folkmängden ungefär likvärdiga. Se vi på förbindelserna, äro de för Norrbotten i dess helhet bättre till Luleå än till Umeå. För norra Västerbotten är det omstritt, hur det förhåller sig, men för Skellefteåorten äro förbindelserna lika bra till Luleå som till Umeå. Det sätt att jämföra, som herr Näslund och andra ha tillgripit, kan ge vad som helst. Man talar om avståndet från Dorotea till Luleå, men vi ha icke gjort några jämförelser beträffande avståndet från Karesuando till Umeå. I så fall skulle vi ju komma till rent fantastiska avstånd. Vi ha i stället, som herr Lövgren angav, tagit avstånden från verkliga befolkningscentra och jämfört dem med varandra.

Det finnes två tätbefolkade platser, Kiruna och Umeå, som representera utkanterna inom området. Överhuvud taget hade det varit lika rimligt eller rättare sagt orimligt att föreslå Kiruna till hovrättscentrum som att föreslå Umeå.

Här äro förhållandena sådana, att hur man än vrider och vänder på saken, kan man aldrig komma ifrån, att Luleå, som ligger i Norrbottens södra del, både geografiskt och ur befolkningstäthetens synpunkt är den rätta platsen.

Det är då helt naturligt, att det är med den största besvikelse, som man tar del av utskottets utlåtande i ifrågavarande fall, där det ena föga bärkraftiga skälet hopas på det andra för att få förläggningen på en plats, som icke är den ur saklig synpunkt gynnsammaste.

Herr Hage: Herr talman! Jag har endast tänkt rikta en liten replik till herr Näslund. Han ställde mot varandra i en jämförelse de avlägsna bygderna i Västerbotten och de avlägsna bygderna i Norrbotten och sade, att om man nu förlägger hovrätten till Luleå, blir följden den, att man missgynnar de avlägsna bygderna i Västerbotten. Nu vill jag emellertid påvisa det förhållandet, att de avlägsna bygderna i Västerbotten representeras i stor utsträckning av bygder med mycket mindre folktäthet. Förhållandet är det, att i de avlägsna bygderna i Norrbotten finnes det några gruvsamhällen med upp till 10,000 invånare. Man måste alltså göra klart för sig, att det är icke kommensurabla storheter, när man jämför de avlägsna bygderna i Västerbotten med de avlägsna bygderna i Norrbotten. Jag vågar alltså påstå, att *den* omständigheten talar till fördel för att man bör tillgodose i detta avseende de avlägsna bygderna i Norrbotten.

Sedan vill jag säga, att detta förslag att förlägga hovrätten till den yttersta kanten av det område, som skall beröras av hovrättens lagskipning, blir ju ungefär detsamma som att flytta huvudstaden ned till Småland eller Skåne eller något i den stilen. Säkerligen skulle en hel del av herrarna reagera, om man överhuvud på andra områden följde sådana principer.

Jag vågar alltså det påståendet, att — särskilt när det gäller mycket avlägsna bygder med stort geografiskt ytområde — är det viktigt att följa den principen, att förläggningsplatsen, där ärendena skola avgöras, ligger så mitt i råjongen som möjligt. Jag tror, att detta skäl är särskilt starkt med tanke på projektet om den muntliga föredragningen, som man går in för i samband med hela denna reform. Jag vågar alltså säga, att man kan hava anledning, även om man sutte på Västerbottensbänken, att ur *sakliga* utgångspunkter argumentera för en förläggning av hovrätten till Luleå.

Jag skall från den utgångspunkten tillåta mig att yrka bifall till reservationen.

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)

Herr Lindmark: Herr talman! Jag skall endast yttra mig rörande kommunikationsförhållandena i Norr- och Västerbotten. Tittar man på den karta, som här finnes uppsatt, får man nog den uppfattningen, att en förläggning av hovrätten till Luleå kommer mera i mitten än en placering i Umeå. Om man går till tidtabellerna, vare sig det gäller järnvägstrafiken eller turbilslinjerna, finner man, att för största delen av Norrbottens län blir det en särskild resdag att komma till Umeå. Men förhållandet är fullkomligt likadant, när det gäller för resande inom Västerbotten att komma till Luleå. Tänka vi enbart på Skelleftebygden, så finna vi, att det är möjligt att resa in till hovrätten i Umeå samma dag, som man skall uppträda inför hovrätten. Men skall man från Skelleftebygden resa till Luleå, så blir det icke på samma sätt. Man måste taga en resdag extra för att komma till hovrätten i Luleå. Allt detta under förutsättning, att man vill utnyttja järnvägstrafiken och omnibuslinjerna. Tar man en särskild bil för att resa till Luleå, blir ju förhållandet ett annat. Men här gäller det ju att göra resan så billig som möjligt.

Med detta enkla påpekande komma vi till, att det spelar mindre roll från rent geografisk synpunkt, huruvida hovrätten ligger i Umeå eller Luleå. Med våra dagars kommunikationer blir det möjligt att komma dit endast om man tar en särskild resdag, vare sig det gäller den övervägande delen av befolkningen inom Västerbottens län eller den övervägande delen av befolkningen inom Norrbottens län. Då det gäller att besluta sig för vilken plats som i detta fall bör väljas, är det andra hänsyn, som böra bli avgörande. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindberg i Umeå: Herr talman! Vid slutet av denna debatt ber jag att få erinra om, att förslaget om hovrättens förläggning till Umeå kommer från Kungl. Maj:t, samt att denna förläggningssort stödes både av Svea hovrätt och av Sveriges advokatsamfund, som i sin inlaga till Kungl. Maj:t påvisat, att det icke kan vara besvärligare för norrbottningarna att resa till Umeå än för västerbottingarna att resa till Luleå och icke heller kostsammare.

Slutligen vill jag dessutom påpeka såsom ett mycket viktigt argument för Umeå, att där kan hovrätten flytta in i ett statens eget hus, medan hovrätten i Luleå skulle snyltgästa på en av de mest skattetyngda städerna i landet. Det säger sig självt, att om hovrätten lägges i Luleå, det bara är en tidsfråga, när här i riksdagen kommer upp spörsmål om att bygga ett nytt hovrätts hus där uppe i Luleå, vilket naturligtvis kommer att medföra en mycket avsevärd kostnad.

Dessutom bör man heller icke förbise rekryteringssynpunkten. Umeå har givetvis med sitt sydligare läge en större dragningskraft än Luleå kan hava med sitt nordligare läge. Men bortsett från detta bör man icke glömma det förhållandet, att de människor, som skola sitta i denna hovrätt, komma i Umeå att hava avsevärt mycket billigare levnadskostnader än i Luleå. Det betyder väl dock något bara detta, att Luleå har en skatt, som med 150 procent överstiger skatten i Umeå. Skall man vidare tänka sig, att i en framtid kunna utvidga denna hovrätts domkrets, ligger det i sakens natur, att detta kommer att vara omöjligt, om hovrätten ligger så långt norrut som i Luleå. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Jag har skäl att något reagera mot den, jag vill säga, dästa självbelåtenhet, som kom till uttryck i den senaste representantens för Västerbotten yttrande. Det må vara hänt, att han i detta fall tillmäter Kungl. Maj:ts omdöme ett så stort vitsord — vilket han ju icke bru-

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)
 kar vara villig till i andra avseenden. Men vi hava dock vetat från början, att det är med största tvekan, som man här tagit ställning mellan de två framställda förslagen.

Herr Lindberg talade om statens eget hus, som kommer i Luleå. Det vet han icke det allra minsta om. Det är icke honom mera bekant om den saken än om vi profetera, hur det skall bliva med utvidgning i Västerbotten. Med kännedom om den enastående tilltagsenhet, som alltid kommit till synes från Umeå, borde en farhåga av den arten ligga närmare till hands än den av herr Lindberg antagna, icke minst när det gäller det här berörda spörsmålet.

Det är dessutom överraskande att finna en medlem av regeringspartiet plötsligt gripas av skräck inför utsikten av nya penningutgifter. Eljest hava vi fått lära av herrar Möller och Wigforss, att utgifter för byggnadsverksamhet äro konjunkturskapande och konjunkturstimulerande framför allt annat. Skulle det bli nödvändigt att anvisa medel till anskaffande av hovrättslokaler i Luleå, skulle ju en dylik utgift gå utomordentligt bra i stil med den allmänna politik, som den nu sittande regeringen och herr Lindbergs parti företräder på det ekonomiska området.

Ja, dessa något välska toner från Umeå, att de klimatiska förträffligheter-na, borde locka dit, skulle ju passa mycket bra, om det icke gällde behandlingen av så triviala saker som brottmålscessioner. Då är det tvärtom av vikt, att man får fram synpunkter av ett helt annat slag än dem herr Lindberg gjorde sig till tolk för. Skulle vi börja åberopa sådana saker som skatter och dylikt, måste det ju för övrigt leda till den rena avfolkningen för Norrbotten.

Jag företräder icke herr Lindbergs allmänna sociala syn i detta fall, att åt den, som mycket har, skall yttermera givet varda, utan jag företräder en helt annan syn, nämligen att skall man i detta fall överhuvud taga någon hänsyn till sådana saker som skattespörsmål, då bör man tänka på möjligheten att hjälpa de hårdast prövade kommunerna.

Allt, vad herr Lindberg här anförde, talar till förmån för Luleå och icke för Umeå.

Herr Lövgren: Herr talman! Herr Lindberg sade, att ett skäl, varför man skulle förlägga hovrätten till Umeå vore, att det vore så billiga levnadskostnader där. Jag trodde, att det var fråga om att göra en åtgärd i syfte att skapa en god rättsskipning för övre Norrland. Den får man icke genom att man lägger hovrätten till det allra sydligaste hörnet.

Vidare, om det är på det sättet, att det är så billiga skatter i Umeå, så hänger väl det samman med, att Umeå haft förmåga att draga till sig alla möjliga institutioner tidigare. Jag erinrar mig för några år sedan, med vilken verklig frenesi man arbetade för att draga dit och där få förlagt hospitalet, som rättare borde hava legat på en annan ur klimatiska och geografiska synpunkter bättre plats än där det nu ligger. Alltså, om Luleå har utomordentligt höga skatter, så är det ytterligare ett skäl, varför man skulle lägga det här ämbetsverket dit för att förbättra skatteunderlaget.

Sedan sade herr Näslund, att det var så förfärligt långt och besvärligt att komma från Västerbottens lappmark upp till Luleå, och vidare talade han om, att de voro så brottsliga i Lappmarken, så att detta var ett alldeles särskilt skäl, varför man borde få kortare väg till hovrätten. Då vill jag bara säga, att även om de äro mer än vanligt brottsliga, så finns det dock icke mera än 11 lappar på kvadratmilen i Västerbottens lappmark. Men i Norrbottens lappmark finnas två samhällen om respektive 10,000 och 5,000 invånare. Det säger något om denna sak.

Ang. inrättande av en hovrätt för Övre Norrland. (Forts.)

Herr Nilsson i Antnäs: Herr talman! Som saken nu ligger och då herr Jacobsson framställt ett annat yrkande än om bifall till reservationen, nämligen det yrkandet, att riksdagen skulle återförvisa detta ärende till Kungl. Maj:t, så att det efter grundlig utredning på administrativ väg finge avgöras, var den norrländska hovrätten skall ligga, skall jag be att få återtaga mitt yrkande och instämma med herr Jacobsson.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Jacobsson under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Nilsson i Antnäs begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Jacobsson under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 86 ja och 73 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Härefter föredrogos vart för sig första lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av väckt motion om påskyndat avskrivande av prästerskapets till statsverket indragna tionde m. m.; och

nr 44, i anledning av väckt motion angående ändring i lagen om skydd för vissa mönster och modeller.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Vidare föredrog andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion, II:245, angående införande i folk- och småskolan av obligatorisk undervisning i hälsovård.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 13.

Ang. en
proportionellt
riktigare man-
datfördelning
vid andra-
kamarval.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckta motioner om åstadkommande av en proportionellt riktigare mandatfördelning mellan de olika partigrupperna vid val till riksdagens andra kammare.

Uti de lika lydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 223 i första kammaren av herr *Elof B. Andersson m. fl.* och nr 397 i andra kammaren av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.* hade föreslagits, i vad dessa motioner hänförde sig till andrakammarvalen, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sådana ändringar i valordningen till riksdagens andra kammare . . ., att en proportionellt riktigare mandatfördelning mellan de olika partigrupperna ernås samt att förslag i ärendet måtte framläggas för 1936 års riksdag».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, i vad de avsåge valen till riksdagens andra kammare, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Bergman* och *Olsson* i Mora, vilka yrkat bifall till ovanberörda motioner, i vad de avsåge andrakammarvalen.

Efter föredragning av utskottets hemställda yttrade:

Herr *Olsson* i Mora: Herr talman! Under den nu föredragna punkten framträder det en seglivad krabat, som riksdagens majoritet flera gånger trott sig hava avlivat men som lever och kommer igen, tills den röner en välvilligare behandling. Det är, som kammaren förstår, kravet på en rättvisare mandatfördelning vid andrakammarvalen. Detta är ett mycket gammalt krav. Sedan proportionalismen år 1909 införlivats med svensk rätt »som en tanke av djup och oemotståndlig rättvisa», som det hette på den tiden, dröjde det icke länge, förrän det visade sig, att proportionalismen som allt mänskligt var ganska bristfällig i tillämpningen. Vid val efter val gav den missvisande utslag, och regelmässigt följde den det gamla ordet — som förut citerats i dag — ordet att den, som mycket haver, åt honom skall ytterligare varda givet. Vid 1917 års andrakammarval blevo icke mindre än 20 andrakammarmandat ur proportionell synpunkt oriktigt placerade. Året därpå begärde riksdagen under tillstyrkan av ett enhälligt konstitutionsutskott utredning rörande de åtgärder, som kunde vidtagas till undvikande av med det proportionella valsättet förenade olägenheter. Riksdagen framhöll behovet av ändring i valsättet i sådan riktning, att större proportionell rättvisa ernåddes, och riksdagen uttalade samtidigt, att frågan om införande av ett utjämningsförfarande vare sig med tilläggsmandat eller på annat sätt i detta sammanhang borde undersökas.

Det blev utredning. År 1921 utvidgades valkretsarna för andrakammarvalen, och tre år senare bereddes det en möjlighet att använda tre väljarbeteckningar å valsedlarna. Något vanns det med detta, men frågan var icke löst. Den togs upp och avvisades vid 1926 års riksdag. Den utreddes på nytt men avvisades återigen, när den motionsledes framfördes 1928 och 1929. Och samma öde mötte den proposition i frågan, som förelades 1932 års riksdag.

Efter allt detta är det icke gärna möjligt att säga någonting nytt i denna fråga. Men det finnes åtminstone ett par tidigare argument, som man nu kan avfärda. Det ena är detta, att partimomentet icke bör ytterligare markeras vid de parlamentariska valen. Det argumentet har tidigare spelat en ganska framskjuten roll, men i detta avseende ha vi ju redan löpt linan ut. Argumen-

Ang. en proportionellt riktigare mandatfördelning vid andrakammarval.
(Forts.)

tet kan icke längre betyda något. Det andra är, att invändningar tidigare gjorts mot de tekniska metoder, som föreslagits för en reform. Nu lämnas den frågan helt och hållet öppen, sedan det konstaterats, att den icke är olöslig.

Men vad är det då, som nu är bestämmande för majoritetens avslagsståndpunkt? Ja, det får man icke veta. Utskottet säger endast, att några skäl för ett förändrat ståndpunktstagande från riksdagens sida hava icke anförts av motionärerna och föreligga icke enligt utskottets mening. Punkt och slut! Hävden räcker.

Inom utskottet har man fått höra, att ett bifall till motionerna skulle kunna främja tillkomsten av alltför obetydliga småpartier. Då det invänts, att ingenting kunde vara lättare än att konstruera en spärr mot denna olägenhet, så har det i största allmänhet svarats, att en reform i motionernas syfte skulle nog ändå inte vara lyckligt. Den skulle rent av kunna leda till att vi finge flera kommunister i riksdagen. Där torde vi ha de verkliga avslagsargumenten. Det är de besittandes resonemang i alla tider: det skulle inte vara lyckligt, om andra finge sitt, så att min egen maktställning försvagades. Vad kommunisterna beträffar, berättades det en gång här i kammaren, att när herr Kilbom på Stockholmsbanken år 1921 första gången invaldes i andra kammaren, så lär Hjalmar Branting ha telegraferat från Genève till Social-Demokraten och uttryckt sin tillfredsställelse över att också den politiska meningsriktning i Stockholm, som herr Kilbom företräder, fått en representant i riksdagen. Det faller mig inte in att betygsätta detta Brantings uttalande. Jag förstår dem, som ha en annan mening, men jag kan rakt inte förstå, att det kan vara någon rationell metod, när det gäller att bekämpa kommunismen, att slå vakt om en bristfällig valmetod, som låter kommunisterna betala långt flera röster för ett andrakammarmandat än andra partier. Det är, med förlov sagt, den gamla fyrkskalan i ny form, och försvaret för denna orättfärdighet förefaller bekant.

Det är ett rimligt krav, att de stora partierna få jämka på sin överrepresentation, så att även de mindre vederfaras rättvisa. Det är inte fråga om något teoretiskt principrytteri, som skulle kunna leda till pulvrisering av vårt partiväsen. Det är endast fråga om att utan praktiska olägenheter göra vår proportionella valmetod så rättvis som möjligt. Nu ger den regelmässigt felaktiga och därmed orättvisa utslag. Vad som kräves, det är, som det en gång uttryckts av en socialdemokrat, endast en logisk, naturlig och riktig konsekvens av proportionalismens fordran på en rättvis fördelning av mandaten.

Jag ber, herr talman, att i anslutning till den föreliggande reservationen få yrka bifall till de i ämnet väckta motionerna i vad dessa avse andrakammarval.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Ramsta, *Hilding*, *Bengtsson* i Norup, *Björling*, *Johanson* i Huskvarna, *Spångberg*, *Ljunggren* och *Ekman*.

Herr Fast: Herr talman! Jag tror, att denna kammare håller utskotts-majoriteten räkning för om vi icke gå in i en argumentation rörande alla skäl, som i denna fråga tidigare framförts. Reservanten själv gjorde icke detta, tydligen i känsla av att det icke tjänar mycket till att upprepa desamma. Riksdagen har ju, som reservanten här framhöll, vid åtskilliga tillfällen prövat denna fråga och alltid kommit till den slutsatsen, att skäl icke förelegat att vidtaga den ändring i fråga om valsättet, som föreslås i de föreliggande motionerna. Reservanterna erkänna ju själva, att de icke anført några nya skäl.

Ang. en proportionellt riktigare mandatfördelning vid andrakammarval.
(Forts.)

Det är alltså endast fråga om ett bemötande av de gamla skälen och de tidigare anförda synpunkterna.

Jag fick emellertid en känsla av att den ärade reservanten nu liksom också tidigare vid dessa debatter lägger alltför stor vikt vid själva valsättet, som om det rent av skulle vara ett självändamål. Jag tror, att det finns anledning än en gång erinra därom, att det icke får bli så, att proportionalismen blir ett självändamål utan att den skall avse att skapa åt landet en demokratisk styrelse, en handlingskraftig och duglig riksdag, ur vilken det skulle kunna växa fram en handlingskraftig regering. Om man helt enkelt bortser från dessa synpunkter, kommer spörsmålet betänkligt på sned.

Det var intressant att höra herr Olsson i Mora slå sig till riddare för speciellt kilbomskommunisterna i detta sammanhang — ja, förlåt, »socialisterna», herr Flyg. Samtidigt var det också intressant att höra, att herr Olsson i Mora glömde bort de andra ytterlighetsriktningarna, som finnas i detta land. Det kan ju hända, att vi om icke i år så kanske nästa år få se, att man på den borgerliga sidan kanske rent av ställer sig på den ståndpunkten, att man vill gå in för en lagstiftning, som förbjuder ytterlighetspartiernas tillvaro. Då verka dessa deklamationer, som här göras, om sympati för de små förtryckta nästan löjliga. Det är nog icke där, skon klämmer, utan på andra områden. Emellertid har utskottet icke yttrat sig om de partier som finnas, utan vi ha tillåtit oss säga, och det tror jag att vi kunna stå för, att det är intet samhällsintresse att ha ett valsätt, som uppmuntrar uppkomsten nästan i all oändlighet av små partier.

Man har sagt, att de föreliggande motionerna ha den förtjänsten att de icke speciellt bundit sig vid något tekniskt förfarande utan lämna vägarna öppna. Jag känner, herr talman, icke till att man under diskussionen sökt framföra mer än egentligen två synpunkter. Den ena är den rena, klara riksmandatvägen, och den andra är att göra tilläggsmandat i de kretsar, där vederbörande parti står närmast till att erhålla plats. Vilken utväg man än väljer blir det helt enkelt ett försvagande av vad vi i våra svenska förhållanden ansett vara en betydande tillgång, nämligen förankringen av riksdagsmännen i valkretsarna. Om man ser på förhållandena i ett vårt näraliggande grannland, då märker man nog, hur det varit en svaghet i den ställning, som riksdagsmännen där intaga, att man saknat denna förankring i folkförtroendet, som val inom valkretsen medför. Vi ha ingen anledning att efter utländskt mönster bygga upp vårt styrelsesätt utan tvärtom anledning att slå vakt om vad som hittills ur våra synpunkter visat sig vara värdefullt och bibehålla det.

Man säger, att det är bara de små partierna det är fråga om och att det med nuvarande system blir ett utomordentligt stort felutslag av valet. Om man går igenom de senast förrättade landstingsmannavalen, finner man, att det talet icke under alla omständigheter håller streck. Vi ha ett medelstort parti, nämligen bondeförbundet, som har en mycket betydande överrepresentation, vilken ungefär svarar mot den underrepresentation, som folkpartiet har. Underrepresentationen är icke bara beroende på styrkeförhållandena utan på en hel del andra omständigheter. I det sammanhanget vill jag säga, att om ett parti skall växa sig starkt beror helt enkelt icke på huruvida man har tilläggsmandat eller icke, utan det beror i huvudsak på bärigheten av de idéer, varpå partiet bygger, och det sätt, varpå dessa idéer frambäras. Det hjälper icke med tilläggsmandat eller konstlade metoder. Det har erfarenheten klart visat. Om ett parti sålunda är livskraftigt, växer det oavsett om tilläggsmandat kunna förekomma eller icke. De behöva i detta avseende icke tillmätas någon större betydelse.

Ang. en proportionellt riktigare mandatfördelning vid andrakammarval.
(Forts.)

Herr talman! Då det icke anförts några nya skäl och då de gamla skälen äro ventilerade både i utskottet och här i riksdagen samt då man dessutom har anledning förutsätta, att någon ändrad uppfattning icke i någon större utsträckning ägt rum i denna fråga, hemställer jag, kort och gott om bifall till vad utskottet här hemställt.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Att döma av den volym, som konstitutionsutskottets utlåtande har, betraktar utskottet tydligen detta spörsmål som en mycket liten fråga. Det är visserligen tacknämligt, att riksdagens utskott göra allt vad göras kan för att spara på kostnaderna för riksdagstrycket, men det finns väl även för sparsamheten en gräns, som icke borde överskridas. När herr Fast till yttermera visso deklarerar, att det icke tjänar något till att resonera om detta spörsmål, då förstår jag, att det icke endast är sparsamheten, som gjort utskottsutlåtandet så knapphändigt, utan att det också är det rena nejsägandet. Saken är avfärdad av riksdagen så och så många gånger, och därmed är den klar.

Jag skall icke draga för stora växlar på kammarens tålmod, och alltså icke upptaga någon längre debatt här, ty jag förstår, att det, som herr Fast säger, ingenting tjänar till att diskutera denna fråga. Och då han säger, att det icke kommit till några nya skäl, kan jag ge honom rätt till en del, men vill samtidigt framhålla, att i motionerna denna gång dock framförts vissa andra synpunkter på spörsmålet än i tidigare motioner. Vi ha icke längre skjutit fram den absolut rättvisa mandatfördelningen som huvudskäl för vår nya framstöt utan ha fast mera framfört som huvudskäl angelägenheten att komma bort från det hittills praktiserade kartellsystemet.

Visserligen är det sant, som herr Fast säger, att det icke är på den omständigheten, huruvida det finns tilläggsmandat eller icke, som framgången för det ena eller andra partiet beror, men framgången för ett parti kan i mycket hög grad bero på möjligheterna för det att hävda sin självständighet, och för de små partierna innebär kartellsystemet en betydande olägenhet därutinnan, att man utåt inför valmännen riskerar en del av sin självständighet. Men så länge man har den orättvisa mandatfördelningen, tvingas de små partierna att gå in i kartell med andra, även om det för dem är politiskt motbjudande, för att icke helt och hållet kasta bort sina röstresurser.

I nuvarande läge är denna synpunkt för oss den bestämmande. Vi önska ingenting hellre än att hävda vår självständighet som parti åt alla håll. Det ligger i sakens natur, att detta är ett livsvillkor för ett mellanparti. Men vi känna oss hindrade i denna föresats, därför att valsystemet tvingar oss att gå in i karteller vid valen. Till de partier, med vilka vi bruka samverka vid valen, högern och bondeförbundet, skulle jag i detta sammanhang vilja säga, att de icke böra göra sig allt för säkra på att möjligheter till fortsatt samverkan alltjämt skola föreligga. Det kan inträda ett läge, där folkpartiet anser, att självständigheten betyder mera än ett eller annat mandat, och vi kunna sålunda i viss situation komma att avböja samverkan i valkartell, det må sedan bära eller brista. Jag anser, att detta bör vara sagt i detta sammanhang, så att respektive partier, må veta, vad ett avslag gång efter gång på detta vårt rättvisa krav kan innebära.

Huvudskälet för oss att jämt och ständigt återkomma — jag förmodar att någon tycker till leda — med förslag om en rättvisare mandatfördelning är

Ang. en proportionellt riktigare mandatfördelning vid andrakammarval.
(Forts.)

att få fram sundare förhållanden i vårt politiska liv. När herr Fast varnar för att taga mönster från utlandet och talar om våra svenska förhållanden o. s. v., skulle det vara intressant att veta, om det proportionalistiska valsystemet, sådant det utformats här i landet, är en svensk uppfinning och om icke hela systemet är en importvara.

Det skulle också vara rätt intressant att gå närmare in på de skäl, som herr Fast snuddade vid, nämligen att man genom att införa något system med utjämningsförfarande och tilläggsmandat skulle uppmuntra tillkomsten av små partier. Hur var det, när proportionalismen genomfördes i vårt land? Då fanns det icke mer än tre partier, högern, de frisinnade och socialdemokraterna. Nu sedan det proportionalistiska systemet införts och fått den utformning, som herr Fast är nöjd med, då finner man, om man gör ett överslag, att vi i dag ha sju partier representerade i riksdagen. Alltså har man icke genom det system, som herr Fast förordar, lyckats hindra uppkomsten av små partier. Tvärtom ha vi sett, att senast vid årets riksdag ett nytt parti uppstått. Jag förutsätter liksom herr Fast, att det icke skall dröja så värst länge, förrän även representanter för de nazistiska partierna kunna komma att uppträda i riksdagen. Detta skäl, att reformen skulle uppmuntra tillkomsten av små partier, har följaktligen icke någon som helst bärighet. Det är icke möjligheten att erhålla representation i riksdagen, som är bestämmande för uppkomsten av nya partier och meningsriktningar. Jag förstår icke, hur den demokrati är beskaffad, som vill hindra tillkomsten av nya partier genom ett valsystem, som förvägrar dem en rättvis representation i riksdagens andra kammare. Det är en demokrati, som i varje fall jag icke vill bekänna mig till.

Slutligen vill jag framhålla, att vi i år samvetsgrant aktat oss för att i motionen föra fram några konkreta förslag, att frågan skall lösas efter det eller det systemet. Vi förklara, att vi äro beredda att acceptera vilket förslag som helst, som leder till önskat resultat. Att man hittills icke kunnat utfinna någon metod som tillfredsställer alla, kan bero på att det icke varit tillräckligt skickliga och intelligenta hjärnor som varit inkopplade på spørsmålet. Men skulle utskottet tillstyrka och riksdagen besluta en utredning, då blir det tillfälle att inkoppla andra män på spørsmålet, vilka till äventyrs kunna komma fram till någon lycklig lösning. När det har gått i andra länder att tillämpa ett proportionellt valsystem med ett utjämningsförfarande utan att det där stött på tekniskt överkomliga hinder, bör det väl kunna lyckas här i Sverige också. De geografiska förhållandena och förhållandena beträffande befolkningens rörlighet m. m. äro icke så förfärligt olika i vårt land mot i andra länder.

Summan av vad som står i konstitutionsutskottets utlåtande och vad herr Fast här sagt kan icke bli annat, än att man vill överhuvud taget icke någon ändring, därför att man själv sitter i en förmånlig ställning och inkasserar vissa fördelar av det nuvarande systemet. Det är kort sagt de obotfärdigas förhinder. Men det tror jag icke kommer att utgöra något skäl för oss att förtröttnas i vår strävan, utan det är ganska sannolikt att vi måste komma igen med kravet på en reform på området, ty ett av de sätt på vilka ett politiskt parti hävdar sitt existensberättigande är att icke släppa krav, som man finner rimliga och rättvisa, även om de röna motstånd från andra partiers sida.

Jag ber att få förena mig i yrkandet om bifall till motionerna.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! För en militär yrkesman ligger det onekligen något tilltalande i herr Fasts yttrande. Hela dispositionen är det gamla:

Ang. en proportionellt riktigare mandatfördelning vid andrakammarval.

(Forts.)

bara marschera, icke resonera. Handlingskraften har t. o. m. blivit så stark, att vi skola underlåta att debattera, och icke nog med detta, utan herr Fast antyder, att kammaren skulle hålla honom räkning för att han icke ens motiverade utskottets utlåtande. Längre i gammal preussisk militär fullkomning kan man onekligen icke komma. Men jag föreställer mig, att riksdagens andra kammare icke är rätt forum för motiveringar på detta sätt, och om vi ta på denna sak ur andra synpunkter än de exklusivt militära av gammalt preussiskt snitt, måste jag säga, att herr Fast representerar en dålig konservatism, ty han vill fastläsa ett förhållande som är långt ifrån önskvärt.

Proportionalismen är till för att skapa bättre och rättvisare förhållanden mellan partierna. Det nuvarande systemet fungerar icke endast orättvist vid mandatfördelningen, utan det bidrar dessutom till en fullkomligt onaturlig kartellbildning, varpå det exempel vi senast hade för ögonen vid Stockholmsvalet i år utgör ett bevis. Där kände sig många husvilla, andra stannade hemma, och det saknades icke uppmaningar att man skulle lägga sina röster på håll, dem man politiskt icke sympatiserade med. Det kan väl ändock icke vara något demokratiskt önskemål.

Jag måste säga, att det är glädjande att finna, att folkpartiet fortfarande håller på vad som, man må se huru olika som helst i övrigt på partiets göranden och låtanden, har varit dess adelsmärke, nämligen dess strävan efter rättvisa mellan skilda grupper, och det är därför jag yrkar bifall till reservationen.

Herr Lundqvist: Herr talman! Det sista av vad herr Meyerhöffer sade gör ju mig litet tveksam att gå upp och förfäktat en motsatt mening, i fall hans uttalande nämligen bör tolkas på det sättet, att den som icke utan vidare godtar herr Meyerhöffers uppfattning, icke vill »rättvisa mellan skilda grupper». Jag tror, att det är en något för lättvindlig slutledning, som herr Meyerhöffer där drog.

Emellertid skall jag för min del gärna erkänna, att det nuvarande valsyste- met ingalunda skänker full rättvisa åt de olika partierna. Det skall jag mycket gärna göra, och jag kan också mycket gärna erkänna, att det ligger åtskilligt berättigat i de uttalanden, som gjorts i motionerna och reservationen och i de muntliga anförandena här i kammaren från dem, som nu vilja en ändring. Om jag icke dess mindre har stannat på avslagslinjen, är det närmast därför, att jag har litet svårt att på samma sätt, som reservanterna och deras meningsfränder göra, betrakta partierna som något så där exklusivt självändamål.

Herr Andersson i Rasjön var mycket angelägen om att betona vikten av partiernas självständighet till det yttersta. Jag tror, att det icke är riktigt lyckligt att se frågorna på det sättet, uteslutande ur det enskilda partiets synpunkt. Jag tror ej heller att denna fråga bör ses så, utan att det fastmera är ganska viktigt att se denna fråga litet mera ur det helas synpunkt, och då lära vi väl icke kunna förneka, vare sig vi vilja eller icke, att den linje, som här förordas i reservationen, ovillkorligen måste innebära en viss stimulering till ytterligare splittring av hela vårt politiska liv, med påföljd bl. a. av nya partier ute på flyglarna. Jag tror för min del icke, att en sådan utveckling är önskvärd, redan därför att den ovillkorligen försvagar möjligheten att åstadkomma, såvitt jag förstår, en parlamentariskt stark regering, och en sådan hava vi ju eljest, oavsett partilinjer, alltid ansett vara önskvärd i landet. Det förefaller mig ur olika synpunkter vara för det hela önskvärt att man, i stället för att åstadkomma en ökad splittring, söker få till stånd åt-

Ang. en proportionellt riktigare mandatfördelning vid andrakammarval.
(Forts.)

minstone ett ökat samarbete mellan de partier, av dem vi redan hava, som reellt sett stå varandra ganska nära. Till en sådan utveckling, till ett sådant samarbete, en sådan sammansmältning inbjuder det nuvarande systemet, lika visst som den linje, som reservanterna förorda, obestriddligen inbjuder till raka motsatsen, alltså till ökad splittring.

Nu har ju herr Andersson i Rasjön gjort det mycket klara uttalandet, att högern och bondeförbundet gjorde klokt i att för framtiden icke såsom något bestämt räkna med den borgerliga samverkan, som tidigare har ägt rum. Jag måste, herr talman, djupt beklaga, att det uttalandet fälldes här i kammaren av folkpartiets ledare. Jag hoppas emellertid, att det var mera ett litet varningens ord, som icke får tagas allvarligare än vad det var avsett, jag menar som ett litet skrämskott. Ur landets synpunkt, ur borgerlighetens synpunkt, förefaller det mig vara synnerligen olyckligt, ifall vi skulle från borgerligt håll än mera öka splittringen, än vad den för närvarande är. Men dithän skulle vi uppenbarligen lättare komma, ifall man ginge på den linje, som reservanterna här förorda, och det är alltså närmast därför som jag för min del icke vill vara med om den. Jag tror icke, att den ur landets, ur det helas, synpunkt är lycklig, och därför ber jag, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Rasjön: Med anledning av den siste ärade talarens anförande vill jag säga, att vi ingalunda äro obenägna för samarbete med andra partier; det ha vi många gånger visat i gärning. Men vi vilja hävda vår självständighet särskilt under valen. Och vad jag här sade, speciellt adresserat till dem, som bruka medverka med oss i kartell, var visserligen ett varningsord, men det var, herr Lundqvist, icke något förfluet ord utan rena rama allvaret. Därför tror jag, att herrarna icke ha någon anledning att betrakta denna fråga som en fluga, som man schasar bort; det kanske en dag kan bli ett obehagligt uppvaknande. Och för att det icke skulle komma som en överraskning, har jag velat ge besked i god tid.

Herr Fast: Herr talman! Jag vill som min mening framhålla, att självständigheten är icke bara beroende på uppträdandet vid valtillfällena utan även på inriktningen av hela den politik, man för eller understöder. Jag tror, att detta är mera avgörande.

När man vidare framställer utskottsmajoritetens anhängare såsom icke varande anhängare av en demokratisk samhällsordning, så vill jag däremot ställa en motfråga: huru kan det då vara möjligt, att man, såsom jag vet vara fallet, inom folkpartiet hyser många varma anhängare av tanken på en återgång till majoritetsval i enmansvalkretsar? Den, som verkligen vill bibehålla det nuvarande proportionella valsystemet, kan också möjligen göra sig den frågan, därest man så till den grad utvecklar systemet, som man nu är på god väg att göra med alla de påbyggnader, som under årens lopp ägt rum, huruvida vi icke kanske snart bli mogna för att på allvar till prövning upptaga tanken på en omändring av valsystemet, men då sannerligen icke i den riktning, som reservanterna påkalla, utan i alldeles motsatt riktning.

Jag tror icke, det är påkallat att i detta sammanhang upptaga en diskussion om vem som är den varmaste demokraten, den som har den eller den uppfattningen rörande valsättet.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på

Ang. en proportionellt riktigare mandatfördelning vid andrakammarval.
(Forts.)

avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Olsson i Mora, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 13, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 14.

Härefter förelåg till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckta motioner om åstadkommande av en proportionellt riktigare mandatfördelning mellan de olika partigrupperna vid landstingsmannavalet.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft dels de likalydande motionerna nr 223 i första kammaren av herr *Elof B. Andersson m. fl.* och nr 397 i andra kammaren av herr *Andersson i Rasjön m. fl.*, i vad motionerna hänförde sig till landstingsmannavalet, dels ock motionen nr 174 i andra kammaren av herr *Spångberg m. fl.*

Ang. en proportionellt riktigare mandatfördelning vid landstingsmannavalet.

I motionerna I: 223 och II: 397 hade hemställts, i vad dessa motioner hänförde sig till landstingsmannavalet, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående sådana ändringar i valordningen till . . . landstingen, att en proportionellt riktigare mandatfördelning mellan de olika partigrupperna ernås samt att förslag i ärendet måtte framläggas för 1936 års riksdag».

I motionen II: 174 hade föreslagits, »att riksdagen måtte besluta sådan ändring i författningen angående landstingsmannaval, att de olika partierna tillförsäkras mandat i proportionellt förhållande till deras inom landstingsområdet sammanlagda rösttal», samt »att vederbörande utskott måtte utarbeta de författningsändringar, som kunna föränledas av ett bifall till motionen».

Utskottet hemställde,

1) att motionerna I: 223 och II: 397, i vad de avsåge landstingsmannavalet, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda; samt

2) att motionen II: 174 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föränleda.

Reservation hade emellertid anmälts av herrar *Bergman* och *Olsson* i Mora, vilka yrkat bifall till motionerna I: 223 och II: 397, i vad de avsåge landstingsmannavalet.

Ang. en proportionellt riktigare mandatfördelning vid landstingsmannaval.
(Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Spångberg**: Herr talman! I den motion, som vi från vår grupp hava väckt i denna fråga, ha vi föreslagit en sådan ändring i författningen rörande val till landsting, att varje parti skulle bliva representerat efter det rösttal, det har inom landstingsområdet. Vad som skiljer oss från yrkandet i de frisinnade motionerna är ju endast det, att vi föreslagit, att en sådan ändring skulle beslutas redan i år, under det att de frisinnade hava hemställt, att förslag i ärendet av regeringen skulle framläggas nästkommande år. Praktiskt taget sammanfalla ju motionerna. Om ett bifall till den ena eller andra motionen skulle beslutas, skulle detta i varje fall komma till tillämpning vid nästa landstingsmannaval.

Utskottet har avstyrkt här förevarande motioner liksom de motioner, som behandlades i föregående ärende. Vi återfinna även här samma reservanter som under föregående utskottsutlåtande. Utskottet har emellertid icke anført några sakskaäl för sitt avstyrkande av motionerna. Det hänvisar endast till att liknande motioner hava avslagits vid riksdagarna år 1926 och 1928. Men att ett par föregående riksdagar hava avslagit liknande krav betyder ju i och för sig ingenting. Riksdagen har ju sedan dess för övrigt omvalts två gånger. När man går igenom de skäl, som då anfördes, kunna i varje fall vi från vårt håll icke ge något erkännande åt dessas bärighet, vare sig 1926 eller 1928. Det var då som nu de stora partierna, som voro gynnade av de orättvisor, som denna författningsbestämmelse medför. Det var de, som kunde stjäla några mandat från de mindre partierna. Och även om man icke använder det ordet, är i alla fall just detta det skäl, som är avgörande, varför de stora partierna i detta fall gå emot förslaget. Det är den verkliga, låt mig säga kapitalistmoralen, där man gärna använder vilka metoder som helst, vilka orättvisor som helst, där det icke reses några betänkligheter i vägen, bara man kan roffa åt sig något på de mindres bekostnad. Nu vill jag icke säga, att den riksdag, som sitter, är bättre, än vad 1926 och 1928 års riksdagsmajoriteter voro. Den är väl i stort sett densamma; det framgår ju av den föregående debatten. Men då arbetarklassen förlorar på den ordning, som nu råder, anse vi för vår del, att det är vår plikt att framföra frågan på nytt.

Om man undersöker resultatet av föregående landstingsmannaval, skall man finna, att man kommer upp till hundraprocentiga orättvisor vid fördelningen av mandaten i förhållande till partiernas verkliga röstsiffror inom respektive landstingsområden. Vårt parti erhöå, som bekant, för att taga ett exempel, tolv mandat vid föregående landstingsmannaval. Om landstingsområdena utgjort en enda valkrets, eller om på annat sätt varje parti hade erhåållit mandat i förhåållande till antalet inom landstingsområdet avgivna röster, skulle vårt parti erhåållit tjugoåtta mandat. Vi ha i detta fall alltså blivit underrepresenterade med sexton landstingsmandat. Socialdemokraterna hava däremot gynnats av orättvisan och hava sexton mandat mera, än vad deras rösttal berättigar dem till. Här har man ju svaret på, varför socialdemokraterna härvidlag överge den demokrati, som de eljest säga sig vilja kämpa för.

Tar jag sedan arbetarpartierna å ena sidan och jämför dem med de borgerliga partierna å den andra sidan, så visa siffrorna, att arbetarpartierna vid senaste landstingsvalen haft tolv mandatförluster på grund av de bestämmelser i detta avseende, som enligt den nuvarande författningen gälla. Högern däremot är exempelvis representerad med sexton mandat mera i landstingen,

Ang. en proportionellt riktigare mandatfördelning vid landstingsmannaval.

(Forts.)

än partiet vore berättigat till enligt sitt rösttal. Kominternpartiet är under-representerat med tolv mandat. En ändring skulle alltså komma att medföra, att arbetarpartierna erhöles tolv mandat mera i landstingen, än de nu hava, och de borgerliga tolv mandat mindre.

Jag skall sedan icke här gå in på den orättvisa, som givetvis av samma orsak ligger i fördelningen av mandaten mellan de olika borgerliga partierna. Men jag vill säga till socialdemokraterna, att när man finner dem vara det parti, som i detta fall faktiskt stjälpes det förslaget om rättvis fördelning, vilket skulle ge arbetarpartierna tolv mandat mera, då borde man kunna ha skäl att i stället hoppas eller rent av begära, att socialdemokraterna gäve en smula avkall på sin kapitalistiska roffarmoral.

En ändring av författningen i enlighet med vårt förslag skulle enligt min uppfattning, i motsats till vad som från en del håll framfördes vid behandlingen av föregående utskottsutlåtande, ge en större stabilitet på det politiska området och säkerhet för valmännen, att de verkligen hade större utsikter att bli representerade i förhållande till sitt antal. Det skulle skapa en större politisk aktivitet, som ju samtliga partier anse vara något eftersträfvansvärt. Nu får det hela i vissa fall karaktären av något slags lotteri. Det avgöres av ett mycket litet fåtal röster, vem som skall få det ena eller andra mandatet, och det ges ju, icke minst om man tar jämförelsematerial från andra länder, massor av exempel på, huru många gånger en minoritet inom en valmanskår i vissa fall kan vinna en majoritet i representationen. Och sådana där osäkra omkastningar à la lotteri kunna väl icke på något sätt vara eftersträfvansvärda.

Jag vill icke göra gällande, att man skulle uppnå en *fullständig rättvisa*, om man bifölle det förslag, som från motionärernas eller reservanternas sida här föreligger. Någon hundra procentig rättvisa är väl över huvud icke möjlig, och jag vågar icke hoppas på den. Men jag anser, att det är eftersträfvansvärt med en så långt gående rättvisa, som över huvud är möjlig.

Tittar jag ytterligare på uppgifterna från landstingsmannavalen, så finner jag ännu ett skäl, varför dessa motioner borde bifallas. Landstingen ha ju till uppgift bl. a. att utse ledamöter i riksdagens första kammare. En mycket liten röstförskjutning, en röstförskjutning grundad på en orättvis mandatfördelning, kan ge en oriktig fördelning av mandaten i första kammaren, där ett parti, som rätteligen på grund av sin röststyrka inom landstingsområdet borde vara berättigat till ett mandat, får avstå detta till ett annat parti. Jag stirrar mig emellertid icke blind på dessa förhållanden. Jag vet mycket väl, att det, när det gäller valdeltagande och valsegrar, icke bara är fråga om valteknik. En valseger är ju i många fall en ekonomisk fråga. De, som ha lätt att anskaffa pengar på ett eller annat sätt, hava lättare att segra vid valen. De stora partierna, de nuvarande i varje fall, högerpartiet med de starka kapitalistiska intressen, som stå bakom detsamma, socialdemokratien med sina möjligheter att vittja landsorganisationens och fackförbundens kassor, ha ju därvidlag ett övertag över oss, som få skaffa pengar genom egna uppoffringar. Tittar man på valrörelsernas kostnader, skall man finna, vilka svindlande summor som bl. a. socialdemokraterna på det sätt, jag nyss antydde, kunna lägga sig till med. Men därför att ett parti har dessa möjligheter, finns det väl intet skäl, varför det också rent författningensligt skall ha möjlighet att orättvist tillskansa sig mandat utöver det antal, som rösternas antal egentligen berättigar till. För dem, som ha gott om pengar, bli många gånger program och valmanifest något, som man avser att locka och draga med, men som man lägger undan mellan valen och som man blir mycket stucken över

Ang. en proportionellt riktigare mandatfördelning vid landstingsmannaval.
(Forts.)

att någon gång bliva påmind om. Det är ett slags falskspel det där, som för de stora partiernas vidkommande har lett till många och relativt lättköpta segrar. Det är ett utslag av det förhållande, som sammanfattas i satsen: »Guldet fick makt att förtrycka.»

Dessa olägenheter stå ju alltså kvar, även om motionerna här skulle bifallas. Men man skulle genom ett bifall till våra förslag uppnå en rättvisa så tillvida, att varje parti verkligen finge samma antal mandat inom landstingsområdet, som det på grund av sitt rösttal vore berättigat till. Det är emellertid betecknande, herr talman, att vi härvidlag finna högern och socialdemokraterna hand i hand för att slå ned ett rättvist krav.

I en slutvoting ha vi ingenting emot att rösta med den frisinnade reservationen, som i sak innefattar detsamma som vi motionerat om. Men jag yrkar nu bifall till vår motion.

Herr Fast: Herr talman! Därest man har sinne för konsekvens, måste man väl säga sig, att denna fråga är avgjord efter den votering, som nyss förrättats. Ty om man kan anföra skäl emot ett utjämningsförfarande vid valen till riksdagens andra kammare, så måste ju dessa skäl vara oändligt mycket starkare, då det gäller landstingsmannavalen, vartill naturligtvis rada sig en hel del andra skäl. Där måste rättvisesynpunkterna, även om de tillämpas på sätt motionärerna föreslagit, bli mycket relativa. Möjligheter till utjämning utanför valkretsen äro inga, beroende på den kommunala indelningen och de uppgifter, landstingen i sådant hänseende ha att fylla. Jag anser det därför vara överflödigt att ingå på något bemötande av vad som anförts i denna sak, då man ju med sinne för konsekvens i detta fall måste handla på samma sätt, som man nyss handlade i den föregående frågan.

Därför hemställer jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag och avslag på förevarande motioner.

Herr Olsson i Mora: Herr talman! Det gläder mig att här kunna följa det föredöme i fråga om att fatta sig kort, som talaren på Smålandsbänken gav. Under återopande av den principiella motivering, som jag tillät mig anföra under föregående punkt, ber jag att i korthet få yrka bifall till motionerna nr I: 223 och II: 397.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen först propositioner angående mom. 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda moment, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionerna I: 223 och II: 397, såvitt nu vore ifråga; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Därefter gav herr talmannen ifråga om mom. 2) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i sagda moment, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till motionen II: 174; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 15.

*Ang. upp-
hävande av
bestämme-
lserna om val-
kretsindelning
vid vissa
kommunala
val.*

Härpå upptogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckta motioner om upphävande av kommunallagarnas bestämmelser om valkretsindelning vid val av stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige.

Konstitutionsutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft motionerna nr 175—177 i andra kammaren av herr *Spångberg m. fl.*

Ang. upphävande av bestämmelserna om valkretsindelning vid vissa kommunala val. (Forts.)

I motionen II: 175 hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att stadsgandet om stads uppdelning i valkretsar, § 15 i lagen om kommunalstyrelse i stad, måtte utgå».

I motionen II: 176 hade yrkats, »att riksdagen måtte besluta, att stadsgandet om kommuns uppdelning i valkretsar, § 34 i lagen om kommunalstyrelse på landet, måtte utgå».

I motionen II: 177 hade föreslagits, »att riksdagen måtte besluta, att stadsgandet om församlings uppdelning i valkretsar, § 31 i lagen om församlingsstyrelse, måtte utgå».

Utskottets hemställan innefattade, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herrar *Nils A. Andersson* och *Nordström*;

av herr *Olsson* i Mora; samt

av herr *Lundqvist*, som ansett, att utskottet bort, med åberopande av i reservationen angiven motivering, hemställa, att ovanberörda motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Spångberg: Herr talman! Vi hava i dessa tre motioner från den socialistiska gruppen väckt förslag om att bestämmelserna om stads uppdelning i valkretsar vid stadsfullmäktigeval, kommuns uppdelning i valkretsar vid kommunalfullmäktigeval och församlings uppdelning i valkretsar vid kyrkofullmäktigeval skulle utgå ur resp. författningar. Jag skall icke upptaga någon ny principiell debatt om denna sak utan bara hänvisa till vad jag i mitt föregående anförande sade, och jag ber därför endast att få yrka bifall till de här ifrågakvarande motionerna.

Herr Hallén: Herr talman! Det är väl ganska onödigt också att från utskottets sida upprepa skälen för dess avstyrkande hållning i fråga om förevarande motioner. Det är ju med samma argumentation, som vi haft i de två föregående fallen, som vi också här kommit till detta resultat. Vi hava särskilt velat framhålla, att denna kommunala valkretsindelning har ett visst berättigande för att liksom skydda de lokala intressena på orterna och ge större utrymme för framförande av deras önskemål. Jag ber därför att helt kort få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lundqvist: Herr talman! Som synes av utskottets utlåtande på denna punkt, finns det här ytterligare ett par reservanter, som icke varit med på de andra punkterna. Jag tror också, herr talman, att förhållandena ligga litet annorlunda till, då det gäller detta ärende om valkretsindelningen inom kommunerna, än då det gäller val till riksdag och landsting. Beträffande riksdagsmannavalen har ju ganska ingående vid olika tillfällen belysts konsekvenserna. Beträffande landstingsmannavalen skulle jag vilja säga, att även där finnas påtagliga skäl för den nuvarande ordningens bibehållande. Det kan finnas motsättningar mellan olika delar av ett landstingsområde, stad och landsbygd o. s. v., och det är därför ganska viktigt, att man låter de olika delarna få den representation de skola hava, utan att sedan slå ut överskotts-röster o. dyl. Men när det gäller en och samma kommun, tror jag för min

Ang. upphävande av bestämmelserna om valkretsindelning vid vissa kommunala val. (Forts.)

del, att det är mycket svårt att få tag i verkligt bärande skäl, varför man skall behöva hava en obligatorisk valkretsindelning, i varje fall vid en så låg invånarsiffra som 10,000. Inom utskottet har man i varje fall icke kunnat påvisa några bärande skäl för den ståndpunkten. Jag har icke heller på något annat håll hört några sådana. Jag tror, att det är mycket sällsynt förekommande i kommunerna, vare sig det är en stadskommun eller en landskommun, att motsättningen mellan en del och en annan del verkligen är så stor, att det skulle vara nödvändigt att för att tillgodose dessa olika delars intressen hava en obligatorisk valkretsindelning. Jag tror tvärtom, att motsättningarna i allmänhet äro mycket små, men att just en obligatorisk valkretsindelning kan vara ägnad att skapa motsättningar mellan olika delar av en kommun eller en stad, och det kan jag för min del icke anse vara lyckligt. Om man vidare, som det göres gällande, under alla förhållanden bör försöka skaffa representation för olika delar av en kommun, så behöver man icke därför hava någon valkretsindelning. Vi hava våra stora politiska valorganisationer, och de se nog till att de få fram kandidater från olika delar av en stad eller en kommun.

Det finns icke, såvitt jag förstår, några sakliga skäl, varför man i detta fall skall behöva förrycka det matematiskt rättvisa i valet med en sådan bestämmelse som den nuvarande, och då finns det enligt mitt förmenande icke heller något skäl att hava kvar den ordning, som nu är.

Att gå så långt, som motionärerna tänkt sig, att utan vidare, utan någon utredning helt skära bort de bestämmelser, som finnas om en valkretsindelning, är givetvis icke möjligt. Hela detta problem bör ses ur en vidare synvinkel och måste underkastas en ingående utredning. Man kan tänka sig, att man går in för en fakultativ valkretsindelning, där alltså en kommun själf får bestämma, om den vill hava en sådan eller icke. Man kan också tänka sig, att man höjde den nu fastslagna gränsen — 10,000 invånare — till en lämpligare siffra, där behovet av en valkretsindelning blir mer påtagligt.

Jag för min del har velat, att utskottet skulle säga ifrån detta i sin motivering. Det har icke majoriteten velat. Jag tror emellertid, att det finns bakom min reservation flera än vad som framgår av handlingarna, därför att vid justeringen åtskilliga voro frånvarande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan men med den motivering, som finns intagen i den av mig avgivna reservationen.

Herr *Olsson* i Mora instämde häruti.

Herr **Fast**: Herr talman! Jag vill bara erinra kammaren om, att 1930, när vi genomförde den stora kommunallagsrevisionen, prövades denna fråga ingående. Nog skulle det vara egendomligt, om man nu så kort efteråt skulle vara färdig med att begära en utredning om huruvida man icke skulle gå in på en annan linje än den som man efter mycket ingående prövning då fann vara den mest lämpliga. Det räcker med att anföra detta som skäl, och något nytt utöver vad som förekom 1930, då man gick in i en stor diskussion i denna fråga, har icke förekommit. Skillnaden mellan herr Lundqvists uppfattning och utskotts majoritetens är den, att herr Lundqvist inbjuder motionärerna att komma igen, kanske på ett annat sätt, medan utskottet har ansett att i nuvarande läge finns ingen anledning till en sådan uppmaning.

Jag tror därför att kammaren gör klokt i att också följa utskottets hemställan, till vilken jag yrkar bifall.

Herr **Andersson** i Igelboda: Herr talman! Jag vill endast tillkännage, att därest jag haft tillfälle vara närvarande vid justeringen av detta utlåtande,

Ang. upphävande av bestämmelserna om valkretsindelning vid vissa kommunala val. (Forts.)

skulle jag hava anslutit mig till herr Lundqvists reservation. Saken är emellertid icke av någon allt för stor betydelse. Det är endast ett fåtal kommuner, som denna bestämmelse om valkretsindelning drabbar. Det synes därför vara lämpligt att upptaga denna fråga i något sammanhang, där kommunallagarna eller den kommunala vallagen ändock kommer upp till behandling. För att hava fria händer vid ett sådant tillfälle vill jag endast som sagt tillkännage, att herr Lundqvists reservation sammanfaller med den uppfattning, som jag för min del har anslutit mig till.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna och 3:o) bifall till den av herr Lundqvist avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förstnämnda propositionen. Herr Spångberg begärde emellertid votering, varför herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen åskade likväl herr Spångberg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 15 antager den av herr Lundqvist avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit de av herr Spångberg m. fl. i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Herr Lundqvist begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 66 ja och 78 nej, varjämte 12 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit de i ämnet väckta motionerna.

I överensstämmelse härmed blev nu efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de av herr Spångberg m. fl. i ämnet väckta motionerna.

Ang. upphävande av bestämmelserna om valkretsindelning vid vissa kommunala val. (Forts.)

Efter det kammarens ledamöter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 16.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till byggnader för statens bakteriologiska laboratorium;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i grunderna för statsbidrag till erkända sjukkassor;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till vissa landsting för av dem disponerade vårdplatser å folksanatorierna; och

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Övre Norrlands erkända centralsjukkassa för beredande av rörelsekapital åt kassan.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten I, angående avstående från allmänna arvsfonden av viss del av kvarlåtenskapen efter Carl August Söderström.

I en till riksdagen avlåten den 8 mars 1935 dagtecknad proposition, nr 206, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, i punkten 1 föreslagit riksdagen medgiva, att av det allmänna arvsfonden tillfallna arvet efter Carl August Söderström från Sundsvall måtte avstås

dels ett belopp av 4,000 kronor till Anna Amalia Lodén,

dels ett belopp av 10,000 kronor till Olof Marino Bengtsson,

dels ock en tjugondel av kvarlåtenskapen till envar av Per Ludvig Söderqvist, Nils Johan Söderqvist, Herman Prästberg och Hildur Jonsson, en åttiondel därav till envar av Alma Ulrika Elisabet Vallin och Amanda Charlotta Olivia Lindkvist samt en fjrtiondel därav till Maria Katarina Hamrin.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *Jonsson* i Haverö väckt motion, nr 516, vari föreslagits, att riksdagen ville göra den förändringen i Kungl. Maj:ts förevarande proposition, att änkefru Anna Amalia Lodén tillerkändes ett belopp av 8,000 kronor.

Utskottet hemställde i förevarande punkt, att riksdagen måtte

A. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å ovanberörda motion medgiva, att av det allmänna arvsfonden tillfallna arvet efter Carl August Söderström från Sundsvall måtte avstås

a) vad som åtginge för beredande av livränta åt Anna Amalia Lodén med 600 kronor om året under hennes återstående livstid;

b) ett belopp av 10,000 kronor till Olof Marino Bengtsson; samt

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)

B. avslå Kungl. Maj:ts förslag om avstående från allmänna arvsfonden av vissa delar av kvarlåtenskapen efter Carl August Söderström till envar av Per Ludvig Söderqvist, Nils Johan Söderqvist, Herman Prästberg, Hildur Jonsson, Alma Ulrika Elisabet Vallin, Amanda Charlotta Olivia Lindkvist och Maria Katarina Hamrin.

Vid först skedd föredragning av punkten I A. blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Härefter föredrogs punkten I B.; och yttrade därvid

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag ber kammaren om ursäkt för att jag tar upp en debatt om flera punkter i detta statsutskottsutlåtande, fastän det endast uti en punkt finns en reservation, och det alltså från början kan se ut, som om det vore utsiktslöst att få en ändring till stånd uti vad utskottet här föreslagit.

Det förhåller sig emellertid på det viset med dessa s. k. arvsfondsärenden, att jag för min del vågar påstå, att ingen däri är mera sakkunnig än den andre. Statsutskottets auktoritet är mycket stor, men statsutskottets ledamöter ha i dessa frågor ingenting annat att följa än sitt vanliga sunda omdöme. Samma omdöme kan man göra anspråk på att anses ha inom Kungl. Maj:ts regering, och samma omdöme kan man också göra anspråk på att anses ha här i kammaren.

Det gäller här — utom på den punkt, där det finns en reservation, vilken delvis hänger på en lagtolkningsfråga — huruvida man skall vara mer eller mindre välvillig, mer eller mindre hård gentemot dem, som söka att få något bidrag ifrån arv, som rätteligen helt skulle tillfalla allmänna arvsfonden. Om det nu varit så, att statsutskottet genomgående varit hårdare än Kungl. Maj:t, om sålunda statsutskottet genomgående minskat på de belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit, hade det kanske inte varit så mycket att säga om saken. Då hade man från statsutskottets sida kunnat säga, att man följt en princip, och att man tyckt, att Kungl. Maj:t velat skänka efter något för mycket.

Nu förhåller det sig emellertid i själva verket icke på det viset i detta fall. I den punkt, som redan blivit av kammaren godkänd, har statsutskottet i stället för en engångssumma på 4,000 kronor, vilken fanns upptagen i propositionen, föreslagit en livränta på 600 kronor om året, vilket snarast representerar dubbla kapitalbeloppet. I en senare punkt, där Kungl. Maj:t föreslagit 5,000 kronor, har statsutskottet föreslagit en livränta på som jag tror 480 kronor, vilket också representerar ett större belopp än det av Kungl. Maj:t föreslagna. Man kan sålunda inte säga, att det här är fråga om ett sparsamt statsutskott, som velat se till, att arvsfonden skall få så mycket som möjligt, och en välvillig Kungl. Maj:t, som tycker, att det är synd om dessa fattiga släktingar, utan det har varit så, att omdömet gått i statsutskottet åt ena hållet och i finansdepartementet åt andra hållet.

I denna punkt gäller det sju stycken fattiga kusiner till en avliden, vilken lämnat efter sig något över 40,000 kronor. Utav denna kvarlåtenskap har, som kammaren redan vet, nyss beslutats, att en summa av 10,000 kronor skall avstås till en gammal tjänare, medan en livränta på 600 kronor om året skall ges åt en hushållerska, som under en lång följd av år, låt vara för ganska litet arbete, betalats med endast 2 liter mjölk samt dessutom 5 öre om dagen. Beträffande de sju kusinerna, om vilka man i propositionen kan läsa, att de flesta verkligen befinna sig i den djupaste fattigdom, där det gäller familjer med många barn och där familjerna hemsökts av sjukdomar o. s. v., har Kungl.

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
Maj:t föreslagit, att de tillsammans skulle få ungefär 10,000 kronor av kvarlåtenskapen i fråga. Här har emellertid statsutskottet sagt blankt nej. Statsutskottet har ingenting annat haft att stödja sig på än att advokatfiskalsämbetet hänvisat till en polisrapport, där man har tagit upp vittnesmål rörande arvlåtarens ställning till sina släktingar. I denna polisrapport heter det, att två personer sagt, att denne arvlåtare skulle ha yttrat, att han inte njutit något gott av dessa sina släktingar, och att han därför inte behövde tänka på dem, när han gjorde upp om sin kvarlåtenskap. Emellertid förhåller det sig nu så, att dessa båda vittnen äro dels hushållerskan, som får 600 kronor i livränta, och dels den person, som nu får 10,000 kronor. Man kan nog ha skäl att säga, att dessa personer icke varit fullt ojäviga, då de ju själva sökt att få del av dessa pengar. Ett tredje vittne har endast yttrat, att arvlåtaren vid ett tillfälle skulle ha sagt, att den där idén med allmänna arvsfonden kanske inte vore så dum.

Jag tror, att förhållandena ligga så till, att man skulle göra en god gärning, om man i detta fall följde Kungl. Maj:t och inte statsutskottet. Jag erkänner, att det är en omdömesfråga. Om statsutskottet genomgående hade behandlat de fattiga kusinerna på sätt som här skett, skulle jag inte haft så mycket att invända. Men uti två andra fall, som avhandlas i samma proposition, har statsutskottet medgivit, att kusiner skulle få del i arv enligt den gamla arvslagen. Dessa kusiners ekonomiska läge har dock icke varit så svårt som de sju kusiners, som det här är fråga om.

Jag skulle önska, att kammaren allvarligt övervägde, om det inte kunde vara skäl uti att i detta fall följa det välvilligare förslag, som föreligger från Kungl. Maj:ts sida.

Herr Strindlund: Herr talman! Det var ju ganska grava anmärkningar, som kommo statsutskottet till del från herr statsrådets sida. Jag skall nu be att få litet närmare beröra vad herr statsrådet här sade för att visa upp, att det inte är så farligt med dessa anmärkningar, som det kanske kunde höras.

Först vill jag dock för egen del göra ett litet principuttalande. Då den nya arvslagen genomfördes var jag emot, att man berövade kusinerna deras arvsrätt. Sedan vi nu i alla fall fått denna lagstiftning och därigenom bestämt att arv, som enligt äldre lagstiftning skulle ha tillfallit kusiner, nu i stället skola tillfalla allmänna arvsfonden, och vidare vissa regler för användningen av arvsfondens medel, anser jag mig böra hålla på dessa, så att inte nya regler och prejudikat tillskapas undan för undan. Man bör enligt min åsikt vara konsekvent i fråga om utdelningen av medel från arvsfonden.

I 5 kap. 3 § sägs: »Arv, som tillfallit fonden, må, där det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt, av Konungen med riksdagens samtycke helt eller delvis avstås till arvlåtarens skyldeman eller annan, som stått arvlåtaren nära.» Jag ber att i detta sammanhang få peka på vad man avsåg att vinna med denna fond. Syftet med fonden finna vi angivet i 1 § lagen om allmänna arvsfonden, där det sägs: »Den egendom, som i arv tillfaller allmänna arvsfonden, så ock egendom, som må tillfalla fonden genom gåva eller testamente, skall utan sammanblandning med andra medel förvaltas av statskontoret såsom en särskild fond för främjande av barns och ungdoms vård och fostran.»

Detta är en uppgift, som fonden ännu på långa vägar icke kan fylla. Under sådana förhållanden frågas, om man nu skall börja att i vissa fall införa arvsrätt för kusiner, därför att billighetsskäl till äventyrs kunna tala för en sådan åtgärd. Man bör då först göra klart för sig, om dessa billighetsskäl äro kraf-

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
tigare än de skäl, som tala för att man använder pengarna till ungdomens fostran och vård.

Nu är det givetvis en mycket svår och delikat uppgift att avgöra, huruvida de olika framställningar och anspråk, som kunna komma ifrån mer eller mindre närstående släktingar till en avliden, äro berättigade eller ej. Jag anser att vi göra klokt i att låta den myndighet, som har hand om fördelningen av dessa medel, få välja den linje, som i största möjliga utsträckning bör följas vid fördelningen av medlen i fråga. Gör man inte det och dessutom går ifrån kravet på att vederbörande skall ha stått arvlåtaren nära, och i stället går in för enbart en behovsprövning eller en prövning efter billighets-synpunkter, förstår jag inte, var vi en gång skola hamna. Jag vet ej heller, vad som i så fall skall bli över av dessa medel, som avsetts för barns och ungdoms fostran och vård.

Herr statsrådet sade, att vi i utskottet inte varit konsekventa. Jo, det ha vi varit. Vi ha varit konsekventa så till vida, att vi försökt följa advokatfiskalsämbetet i dess yttranden över de framställningar, som behandlas i föreliggande utlåtande. Det har påpekats, att vi redan på denna punkt gått utöver Kungl. Maj:ts förslag, då vi tillstyrkt en livränta i stället för det av Kungl. Maj:t föreslagna engångsbeloppet. Men märk väl, att i fråga om dessa 600 kronor i livränta, som föreslagits av advokatfiskalsämbetet, har statsutskottet ansett, att för beredande av denna livränta borde avsättas erforderligt kapitalbelopp, som efter livräntetagarens död skulle tillföras arvsfonden i övrigt.

Beträffande de under punkt B) upptagna personerna har kammaradvokatfiskalsämbetet yttrat, att de icke stått vederbörande arvlåtare nära. Här åberopas billighetsskäl. Ja visst kunna här finnas billighetsskäl, i så måtto nämligen, att vederbörande, som herr statsrådet sade, äro i fattiga omständigheter. Genom ett beslut i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag skulle vederbörande hemortskommun bli den, som indirekt åtminstone finge förmåner av arvet och icke den avlidnes kusiner.

Jag ber att i detta sammanhang och i anledning av de anmärkningar, som riktats emot vårt förslag, få påpeka, att här ifrågavarande personer uppburit regelbundna understöd från fattigvården. En person av de föreslagna arvtagarerna har enligt egen uppgift aldrig sammanträffat med Söderström eller stått i någon förbindelse med honom. Trots detta föreslås nu att avstå av arvsfondens medel till denne person. Jag menar, att ett bifall härtill skulle föra oss ut på ett gungfly, där vi ingenting ha att rätta oss efter.

Jag vill bestämt avråda från att man avviker från utskottets förslag, ty utskottet har dock i görligaste mån försökt följa hittills tillämpade regler. Dessa pengar flöda ej så rikligt, att man inte kan använda dem för avsedda mycket behjärtansvärda ändamål.

Herr talman! Tillsvidare nöjer jag mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen ånyo övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Andersson** i Prästbol: Herr talman! Jag tror inte, att jag gör mig skyldig till ett olämpligt tillvägagångssätt, om jag här meddelar kammaren, att utskottet icke var så enhälligt på denna punkt, som det kan förefalla av det föreliggande utskottsutlåtandet.

Jag tillät mig vid utskottets sammanträde hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag på den nu föredragna punkten. Vid den votering, som följde

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
 på detta yrkande, visade det sig, att drygt hälften av utskottets ledamöter röstade för avslag på Kungl. Maj:ts förslag, och att fyra ledamöter röstade för bifall. Övriga utskottsledamöter avstodo från att delta i voteringen.

Jag vill för min del understryka vad herr statsrådet här anförde, nämligen att det i detta fall finns mycket ömmande omständigheter. Det är inte på något sätt så, att Kungl. Maj:ts förslag skulle strida mot den lag, som reglerar förhållandena på detta område, utan förslaget står tvärt om i full överensstämmelse med de tankar, som i denna lag kommit till synes. Det gäller här fattiga familjer och kusiner till den avlidne. Det har kunnat påvisas, att den avlidne i åtskilliga fall stått dessa familjer nära genom ekonomiskt stöd, som han givit dem. Jag har mig bekant, att det i ett fall gäller en familj med rätt så stor barnskara. Denna familj hade med hjälp av egnahemslån skaffat sig ett eget hem, vilket familjen emellertid förra året måste avträda, då den icke kunde fullgöra sina skyldigheter. Ett belopp på drygt 1,000 kronor skulle därför bli denna familj till mycken god hjälp.

I ett annat fall gäller det en arbetare, vilken jag också känner till litet grand. Hur förhåller det sig nu med hans ekonomi? Jo, han har visserligen arbete och har skaffat sig ett eget hem, men han har ganska stor skuld på detta egnahem. För denna familj skulle det därför vara till stor hjälp och välsignelse, om den finge det lilla bidrag, som här ifrågasättes.

Att vi icke i utskottet reserverade oss till förmån för Kungl. Maj:ts förslag berodde därpå, att vi efter samråd med utskottets ordförande, som var på samma linje som vi, ansågo detta lönlöst. Man trodde icke vid tillfället i fråga, att någon reservation på den ena eller den andra punkten skulle fogas vid detta utskottets utlåtande.

När jag nu meddelat detta, anser jag, ehuru jag icke reserverat mig i utskottet, att ingenting hindrar, att jag nu yrkar bifall till Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Jag hoppas, att kammarens ledamöter skola finna det mycket vällovligt och behjärtansvärt att i den föredragna punkten följa Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Lithander: Herr talman! Det fall, som vi nu behandla, visar, jämte många andra, hur felaktigt det var av riksdagen att besluta att avskära så nära anhöriga som kusiner ifrån delaktighet i vad som skapats av en familjemedlem och tillhör familjen eller släkten. Många här i kammaren voro emot det, men vi förlorade. Det här är, som jag sade, ett belysande exempel på vart det leder hän.

Jag kan, herr talman, för min del icke se annat än att man gör rätt i att rätta till det, när det som här finns fattiga anhöriga på så nära håll. Helst skulle jag se, att riksdagen ju förr dess hellre gäve så nära anhöriga som kusiner rätt att få sin anpart i vad som närskylda samlat eller arvt.

I den förevarande punkten ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Johanson i Huskvarna: Herr talman! Jag har för min del stor respekt för de förslag, som statsutskottet brukar komma med, men i det fall, som nu föreligger, har jag icke kunnat avstå ifrån att ge uttryck för den mening, att Kungl. Maj:t träffat det riktiga avgörandet, så mycket mera som de pengar, det är fråga om, vid bifall till Kungl. Maj:ts förslag skulle komma fattiga människor med flera barn till godo. Pengarna skulle just komma att användas för det ändamål, som allmänna arvsfonden skall tillgodose.

Därför ber jag att på det varmaste få förorda bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)

Herr **Andersson** i Höör: Herr talman! Herr statsrådet började sitt anförande med att säga, att det här är en omdömesfråga. Det är riktigt. Men vilket omdöme är det, som är det rätta? Länsstyrelsen har t. ex. ansett skäl icke föreligga att bevilja Lodén något understöd. Advokatfiskalsämbetet har däremot sagt, att Lodén i första hand bör ha understöd, och Kungl. Maj:t har sagt, att allesammans böra ha understöd. Vem skall utskottet följa? Vi ha hållit oss till advokatfiskalen. Vi ha haft honom uppe i utskottet och resonerat med honom. Utskottet tyckte, att det var skäl att följa honom, som jämt sysslar med sådana här saker. Det var det enda skälet till vårt ställnings-tagande.

Statsrådet sade, att utskottet varit mera generöst än Kungl. Maj:t, då utskottet förordat ett årligt understöd i stället för ett kontant engångsbelopp. Är det att vara mera generös? Ger man en person t. ex. 4,000 kronor, är man av med pengarna. Avsätter man däremot ett visst belopp och utbetalar räntan, så länge vederbörande lever, så finns ju vid dödsfall kapitalet kvar, och man kan sedan använda pengarna hur man vill.

Med dessa få ord har jag velat motivera min ståndpunkt.

Herr **Skoglund**: Herr talman! Det är ju glädjande, att finansministern för en gångs skull ömmar för kusiner och vill göra dem arvsberättigade, det är onekligen ganska frestande att följa honom, när han verkligen fått en så god uppfattning.

Jag vågar dock påstå, att statsutskottet efter ett noggrant övervägande kommit till slutsatsen, att det i detta fall är bättre att följa advokatfiskalsämbetet än herr statsrådet. Det är visserligen, som herr Lithander nyss påpekat, ömmande skäl, som tala för kusinerna, men vi måste också tänka på konsekvenserna. Om vi börja att i allt större utsträckning låta jämförelsevis avlägsna släktingar få del av dessa medel, som annars skulle gå till arvsfonden, inflyter det ju mindre och mindre pengar till arvsfonden. Om de herrar, som här talat för att vi skola följa statsrådet, tänka på till vad ändamål arvsfondens medel användas, skola de finna, att dessa ändamål äro mycket behjärtansvärda sociala ändamål, och att det i stor utsträckning blir en bedömningsfråga hur det skall förfaras. Jag för min del anser, att pengarna komma till minst lika god användning, om de gå till arvsfonden, som om de tillfalla de personer, det här är fråga om. Det är alldeles rätt, att man låter personer, som stått arvlåtaren nära — framför allt sådana som varit anställda hos honom, t. ex. en gammal hushållerska, tjänarinna eller dräng — få sitt underhåll ifrån de besparingar, som finnas i boet, men jag tror, att vi skola akta oss för att uppmuntra finansministern att i sådana här fall sträcka sig alltför långt.

Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **Jonsson** i Haverö: Herr talman! Jag har ju icke stor anledning att taga till orda, ty jag är överens med utskottet i första punkten. Jag vill emellertid om den punkt, varom det nu är fråga, uttala den meningen, att vi väl ändå få betrakta detta som ett specialfall, som icke kan jämföras med vilket fall som helst. Jag förmodar, att statsutskottets ledamöter ha noggrann kännedom om hur det förhåller sig med denna sak. Jag har mig bekant, att om den man, det här gäller, fått behålla livet så länge, att han kunnat ordna med sina pengar, skulle han åtminstone till förmån för en av kusinerna gjort testamente. Jag är för övrigt ganska säker om, att återstoden av pengarna icke skulle kommit tillfalla arvsfonden.

Jag skall emellertid icke förlänga debatten, ty jag är som sagt i stort sett

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
 nöjd med den första punkten i utskottets betänkande. Jag skall därför in-
 skränka mig till att i nu förevarande punkt yrka bifall till Kungl. Maj:ts
 förslag.

Fröken Wellin: Herr förste vice talman! Jag är livligt övertygad om, att statsutskottet i denna fråga intagit en principiellt sett synnerligen stark ståndpunkt. Jag tror, att vi alla kunna vara övertygade om den saken, lika väl som vi mången gång måst känna oss övertygade om, att bankoutskottet intagit en lika stark principiell ståndpunkt, när detta utskott nödgats yrka avslag på en hel del framställningar om pensioner och understöd.

Nu vill jag säga, att jag för min del tror, att bankoutskottet i dylika fall kanske har svårare att med jämnmod se att en sak går utskottet emot, än statsutskottet skulle behöva göra i nu föreliggande fall, ty jag erinrar mig från alla de år jag varit stadsfullmäktig, hurusom mången gång vid frågor om efterskänkande av danaarv de starkt grundade principiella meningarna icke hemfört segern, utan att det i stället varit billighets- och skälighetssynpunkter, som därvidlag fått fälla utslaget. Jag tror, att det är rimligt, att såväl en kommunal församling som också riksdagen i sådana fall, där billighetsskäl tala för ett mjukare grepp på dylika frågor, kan känna sig obunden av rent principiella och reglementariska föreskrifter.

Då jag för min del finner, att Kungl. Maj:t i detta fall tagit mjukare på det föreliggande ärendet än statsutskottet ansett sig kunna göra, skall jag, herr förste vice talman, med dessa ord be att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Lithander: Herr talman! Det har i århundraden varit en styrka hos den svenska allmogen, att den hållit på familj och släkt. Jag har svårt att förstå, att man i längden gagnar, om man går in för åtgärder, som avskära så nära anhöriga som kusiner från arvsrätt. Det hjälps icke, att släkten står närmare än en allmän fond, hur behjärtansvärda ändamål fonden än har att främja. Vi behöva icke uraktlåta att tillgodose dessa ändamål i alla fall, men det som är närmast är närmast. I vår tid sträva många att bryta sönder gamla band. Jag anser, att bandet mellan nära anhöriga hör till det, som är väl värt att bevara.

Det gäller nu icke någon principfråga. Det föreligger icke något yrkande om ändring i gällande bestämmelser. Det förslag, som Kungl. Maj:t framlagt i denna punkt, står, mer än utskottets, i överensstämmelse med vad jag anser vara rätt och riktigt.

Därför ber jag, herr talman, att fortfarande få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr Jansson: Herr talman! Fröken Wellin talade om de många motioner om beviljande av pensioner och understöd, som bankoutskottet jämt och ständigt har att behandla. Jag ger fröken Wellin rätt i att det är rätt så ledsamt och att man känner sig lätt obehagligt berörd, om man måste avstyrka en framställning, som gjorts från fattigt folk, som tydligt och klart kunna påvisa, att de behöva en slant till hjälp för att uppehålla livet. Det är ganska tråkigt att behandla sådana där saker. Därför tror jag, att man icke skall döma varandra så hårt, om man råkar ha litet olika uppfattning.

Jag trodde icke, att finansministern skulle gå så hårt fram mot statsutskottet i detta fall. Enligt min mening har statsutskottet försökt att lägga sakliga synpunkter på frågan. Utskottet har undersökt, om det var möjligt att få en riktlinje att gå efter. Utskottet har ansett, att kammaradvokat-

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.) fiskalen, som har att bevaka kronans rätt till arv, är den, som är mest insatt i dessa saker. Jag tror heller ingen vågar bestrida, att så är fallet.

Den fråga, det här gäller, är av mycket ömtålig art. Om vi följa Kungl. Maj:ts förslag, är gärdet uppgivet. Då går det som i bankoutskottet: Det finns ingen möjlighet att veta vad man skall rätta sig efter. Den som icke känner till de personer, det är fråga om, måste rätta sig efter vad myndigheterna säga. Jag vill i förbigående säga, att jag icke haft tillfälle taga del i den förberedande granskningen av denna punkt, och jag kommer därför icke så noga ihåg, hur myndigheterna ställt sig, men jag vet, att det i sådana här fall inträffat, att vederbörande länsstyrelse ställt sig avvisande. Jag kan dock icke säga, om så skett även beträffande denna punkt.

Det är vad vi ansett, att man måste taga all möjlig hänsyn till. Framför allt bör man icke ge sig ut på lösan sand. Jag förstår mycket väl, att herr Lithander passade på tillfället, ty för honom är det en glädje, om han tror sig kunna påvisa, att det var alldeles oriktigt att beröva kusiner arvsrätt. Jag tror dock icke, att man kan taga detta som motiv för vilket förslag som helst.

Sedan var departementschefen litet stygg mot statsutskottet, då han sade att vi icke voro så sparsamma som Kungl. Maj:t. Det är sant, men vi ansågo det lämpligare att ge en livränta än ett kapital på en gång, detta emedan vi ha den erfarenheten, att när riksdagen beviljar ett kapital på en gång, försvinner detta kapital i de allra flesta fall — jag vågar säga i nio fall av tio — genast, och sedan är den som fått det lika utan. En livränta däremot får vederbörande för varje år, och det är detta, som varit motivet, när vi gått ifrån Kungl. Maj:ts förslag, och det bör ju icke vare sig departementschefen eller utskottet ta så hårt, tycker jag.

Jag säger för min del, att inte skola ni tro, att statsutskottet anser sig desavuerat till den grad, att utskottet skulle gräma sig över, om riksdagen skulle visa ett ömmare hjärta i detta fall än utskottet. Men vad vi vilja är, att i så fall skall också riksdagen vara beredd att följa dessa ömmare känslor även vid andra tillfällen, så att behovsprövningsprincipen verkligen lägges till grund, då man skall besluta i dylika angelägenheter. Så länge det emellertid icke föreligger några uttalanden om, att behovsprövning skall äga rum, kan jag icke finna, att vi kunna gå in för densamma på sätt som här nu föreslås.

Detta var några synpunkter, som jag i detta sammanhang velat framhålla, och för min del finner jag som sagt ingen anledning frångå utskottets förslag. Det förhåller sig dock så, som här tidigare nämnts, att en del av de personer, varom här är fråga, redan ha sin fulla försörjning utav det allmänna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag hoppas att diskussionen icke skall taga den vändningen, att vi nu rulla upp hela frågan, huruvida det var riktigt av riksdagen att besluta, att kusiner icke skulle få arva. När vi nu emellertid med gällande lag dock ha en möjlighet öppen för Kungl. Maj:t och riksdagen att i ömmande fall låta kusiner få den del av arvet, som enligt den gamla lagen skulle ha tillerkänts dem, förefaller det mig, som om man icke kan göra, som herr Strindlund tycktes mena, alltså helt enkelt klippa av denna möjlighet. Jag kan inte heller tro, att detta var herr Strindlunds mening, emedan hittills icke någon regel finnes, som säger, att man skall vägra bifalla sådana ansökningar av kusiner. I detta utlåtande finnas två exempel på dylika fall, där statsutskottet utan vidare

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
följt Kungl. Maj:t och beviljat åt kusiner den del av arvet, som de skulle ha fått efter den gamla lagen.

Frågan är, om släktingarna stått den avlidne nära. Hittills har därvidlag den regeln tillämpats, att om arvlåtaren tidigare hjälpt sina släktingar på olika sätt, betraktar man saken, som om de hade stått honom nära. Nu är det vittnat i dessa fall, att han bistått åtskilliga av dessa kusiner både med penningar och livsmedel. Det är inte riktigt, tror jag, som herr Jansson säger, att sagda kusiner äro omhändertagna av fattigvården. I så fall skulle finansdepartementet ha varit mycket mera tveksamt. Jag ber att exempelvis här få läsa upp vad som genom myndigheternas utredning framkommit rörande den äldste brodern Söderqvist. »Per Ludvig Söderqvist är född 1871.» Han är alltså nu 64 år. »En ledamot av fattigvårdsstyrelsen i Sundsvall har intygat, att Söderqvist, vilken vore känd som en skötsam och redbar person, i ekonomiskt hänseende haft det trångt och besvärligt och att svårigheterna för honom nu ytterligare ökats därigenom att han lång tid varit arbetslös. På grund av sin höga ålder kunde han hädanefter icke påräkna något fast arbete, och utsikterna för honom att under någon längre tid kunna försörja sig själv vore tämligen små. Söderqvist har själv uppgivit, att han vid flera tillfällen under Söderströms livstid av denne erhållit hjälp i form av kontanter och lån.» Det förhåller sig på ungefär samma sätt beträffande alla dessa kusiner, utom att det i flera fall finns många barn, och de ha fått något bidrag från fattigvården som hjälp till ved och dylikt. Man har funnit, att dessa personer vilja försöka klara sig själva; i värsta fall ha de fått någon hjälp av fattigvården. Det förefaller mig, som om det just vore i sådana fall man borde tillämpa de mildare bestämmelserna. Om det vore på det sättet, att man här kunnat säga, att det funnes några fasta regler att följa, skulle jag erkänna dem, till och med om de blott vore så pass fasta som dem bankoutskottet har uppställt och följer. Men sådana finnas icke.

Som jag redan nämnt, ha kusiner i vissa fall fått arva. Av detta utlåtande framgår också, att de fått arva i två fall. Statsutskottet har icke genomgående följt kammaradvokatfiskalsämbetet härutinnan. Därför behöver man inte taga herr Strindlund alldeles på orden, när han säger, att man kommer ut på villande hav, om man icke följer advokatfiskalsämbetet. Jag vill erinra om att när vi komma till ett följande fall, som rör Elin Andersson, kammaradvokatfiskalsämbetet har avstyrkt att hon skulle få något utöver fastigheten och lösöret. Kungl. Maj:t har föreslagit, att hon dessutom skulle få 5,000 kronor. Statsutskottet gillar Kungl. Maj:ts inställning men säger, att man i stället för detta kontantbelopp bör ge henne en livränta på 480 kronor, emedan det är så svårt för folk att handha kontanta penningar. Jag erkänner att statsutskottet i regel har rätt. Att vi härvidlag icke ansett det nödvändigt att ge vederbörande livränta beror på det speciella förhållande, som jag icke vet, om statsutskottet tagit reda på i handlingarna, att denna Elin Andersson visat sig vara en sådan person, att när hon redan 1927 av denne husbonde erhöll 5,000 kronor kontant, återfunnos dessa 5,000 kronor vid hans dödsfall i hennes byrålåda! Man kan alltså säga, att någon säkrare handhavare av kontanta penningar torde man få leta efter. Denna omständighet har gjort, att vi icke ansett det vara så farligt att låta henne få handha ytterligare 5,000 kronor.

Det finns i grund och botten icke några andra regler att följa härvidlag än att, som vi ha sett, kusiner gång på gång genom statsmakternas medgivande fått arva. Man avstår till dem arvet, när de i någon mån ha stått arvlåtaren nära och när de ekonomiska förhållandena äro ömmande. Det äro de faktiskt i detta fall, och jag tror, att statsutskottet skulle kunna med ganska stort

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
jämnmod se, att riksdagen intog en något välvilligare hållning än statsutskottet ansett sig kunna.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag skall endast be att få göra ett par repliker.

Till en början skall jag be att få säga några ord i anledning av herr statsrådets och chefens för finansdepartementet sista anförande, vari han reagerade emot att någon här sagt, att vederbörande skulle ha åtnjutit fullständig fattigvård. Jag nämnde ingenting om att ifrågavarande personer varit helt omhändertagna av fattigvården, men jag sade, att de haft regelbundet understöd från fattigvården. Är detta mitt yttrande felaktigt, är också propositionen felaktig, ty på sidan 4 omnämnes, att »Alma Ulrika Elisabet Vallin är född 1877 och änka efter en skräddare. Hon är dövtum samt åtnjuter för sig själv och en minderårig son regelbundet understöd av fattigvården.» Hon brukade ibland få hjälp av Söderström. Jag vill dessutom framhålla, att nog kan det väl finnas godhjärtade personer, som ge hjälp, utan att de hjälpbehövande stå dem nära.

Herr Lithander anser, att alla kusiner borde vara berättigade till arv, och tycks därför vilja driva den linjen, att alla förslag som komma fram om att arvsfonden skulle avstå arv till kusiner utan vidare skola bifallas. Vidare finnes den linje, som vi försökt tillämpa i statsutskottet, nämligen att det först och främst skall finnas billighetsskäl, och vidare att vederbörande jämväl skola ha stått arvlåtaren nära. Skillnaden mellan Kungl. Maj:ts förslag och utskottets är att vi velat i görligaste mån tillämpa jämväl den senare regeln. Frångås denna och anläggas nya synpunkter än dem som hittills tillämpats vid prövning av dessa ärenden, böra först ordentliga regler utarbetas. Det går ej att tillämpa en princip i ett fall och en annan i ett annat fall. Ty för statsutskottet måste de beslut, som i riksdagen fattas, bli vägledande för dylika ärendens framtida behandling inom utskottet. Jag anser det synnerligen farligt, om man skulle följa den princip, som fröken Wellin vill tillråda kammaren att ansluta sig till, nämligen att alltid — för att uttrycka sig med hennes ord — gå den mjukaste vägen. Hon har ingen invändning att göra emot statsutskottets princip, men emedan Kungl. Maj:t i detta fall varit mjukare, bör kammaren enligt hennes åsikt följa Kungl. Maj:t. Om statsutskottet skulle vara mjukare en annan gång, skulle kammaren alltså då följa utskottet. Det är alldeles orimligt att gå till väga på sådant sätt.

Jag ber i detta samband att inom parentes få påpeka, att Kungl. Maj:t icke inskränkt förslaget om avstående av arv enbart till kusiner, utan jämväl till kusinbarn. Som skäl har bland annat åberopats, att den ene är arbetslös, att den andre har fattigvårdsunderstöd och att den tredje säkerligen kommer att falla fattigvården till last, etc. — allt nya motiv för att man skall avstå pengar från arvsfonden.

Om man frångår hittills tillämpade system, går det nog med dessa frågor som det gick med pensionsfrågorna inom bankoutskottet. Om jag inte minner mig, måste det, för att man skulle kunna få någon klarhet i det hela, anställas en särskild tjänsteman i finansdepartementet, som fick ta hand om de tilltrasslade pensionsfrågorna. Sedan dess har försökts att få alla sådana frågor hänvisade till Kungl. Maj:t för förberedande behandling innan de avgöras av riksdagen.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i punkten I B., dels ock på av-

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
slag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Strindlund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i punkten I B. av utskottets förevarande utlåtande nr 103, bifaller Kungl. Maj:ts förslag i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Punkten II.

Utskottets hemställan bifölls.

Härpå föredrogs *punkten III*, angående avstående från allmänna arvsfonden av viss del av kvarlåtenskapen efter Julia Johanna Holm till Fredrik August Riber. Därvid anförde

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag vill icke taga kammarens tid i anspråk på denna punkt, men jag vill bara säga, att jag tror att det finnes goda skäl även för detta Kungl. Maj:ts förslag. Statsutskottet har sagt, att om man åt denne Riber ger en sjättedel av det allmänna arvsfonden tillfallna arvet, vilket är Kungl. Maj:ts förslag, skulle de 900 kronorna tillfalla staden Strömstad. Från stadens sida har man emellertid förklarat, att man icke ämnar göra anspråk på dessa pengar. Jag har intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna IV—VIII.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten IX, angående avstående från allmänna arvsfonden av kvarlåtenskap efter Hedvid Sjöberg.

Under punkten 9 av förevarande proposition hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter förra telegrafisten Hedvig Sjöberg från Borgholm måtte avstås

dels den avlidnas fastighet i kvarteret Våren i Borgholm till Ölands kulturminnesförening,

dels ock vad som åtginge för beredande av livränta åt Adamina Fock med 600 kronor om året från och med mars månad 1934 under hennes återstående livstid.

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)

Uti två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 306, inom första kammaren av herrar *Wagnsson* och andre vice talmannen *Nilsson* samt den andra, nr 525, inom andra kammaren av herr *Jonsson* i *Mörbylånga m. fl.*, hade föreslagits, att den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter *Hedvig Sjöberg* måtte avstås till Ölands kulturminnesförening, under villkor att föreningen till *Adamina Fock* inbetalade 600 kronor om året från och med mars månad 1934 under hennes återstående livstid.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. avslå Kungl. Maj:ts förevarande förslag och de i ämnet väckta motionerna om avstående från allmänna arvsfonden till Ölands kulturminnesförening av förra telegrafisten *Hedvig Sjöbergs* fastighet i kvarteret *Vären* i *Borgholm*;

B. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag medgiva, att av den allmänna arvsfonden tillfallna kvarlåtenskapen efter *Hedvig Sjöberg* måtte avstås vad som åtginge för beredande av livränta åt *Adamina Fock* med 600 kronor om året från och med mars månad 1934 under hennes återstående livstid.

Vidkommande punkten IX A. hade reservation anmälts av herrar *Oscar Ols-son*, *N. J. Martin Svensson* och *Wallis*, vilka yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! I denna punkt förhåller det sig på helt annat sätt än i den föregående. Här kan det icke vara fråga om att vädja till några känslor, emedan det här helt enkelt gäller, huruvida man skall kunna avstå från arv för arvsfondens räkning till en fornminnesförening, alltså till en juridisk person och icke till en fysisk person. Statsutskottet har på den punkten ansett, att man icke bör kunna avstå arv till en juridisk person, och därför har statsutskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag.

Nu förhåller det sig på det sättet, att frågan om huruvida lagen skall tolkas på det ena eller andra sättet varit föremål för riksdagens behandling år 1931. Statsutskottet har nu vågat sig på en tolkning av lagen, som skulle innebära, att man skall avklippa möjligheterna för Kungl. Maj:t och riksdagen att gemensamt i vissa fall låta en juridisk person erhålla arv. År 1931 ansåg varken statsutskottet eller första lagutskottet att man vågade göra en sådan tolkning. Nu har statsutskottet icke dragit sig för att göra den. Men jag undrar, om man icke därigenom onödigtvis begränsar statsmakternas rättigheter. Det är ju ändå på det viset, att intet sådant fall kan komma att avgöras på annat sätt än genom en proposition, som bifalles eller avslås av riksdagen. Riksdagen är sålunda i varje särskilt fall i tillfälle att avgöra, huruvida den anser tillräckliga skäl för ett bifall föreligga eller icke. Man vet att under den tidigare lagen danaarv avståtts till dylika juridiska personer i flera fall, och de som stiftade lagen togo icke avstånd från denna praxis. Lagen är dock skriven på ett sådant sätt, att den nog närmast ger intryck av att man avsett fysiska personer.

Emellertid vill jag framlägga ett skäl, som jag tror bör vara ganska avgörande när det gäller frågan, huruvida man här skall lämna denna fastighet till ifrågavarande fornminnesförening. Detta fall har varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning tidigare. Det var då fråga om, huruvida ett muntligt testamente, som denna arvlätterska hade gjort, skulle klandras av kammaradvokatfiskalsämbetet eller icke. Om Kungl. Maj:t då hade beslutat att ingen sådan

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
 klandertalan skulle anställas, hade helt enkelt både fastigheten och den kon-
 tanta förmögenheten utan vidare gått till denna juridiska person. Det låg
 alltså i det ögonblicket i Kungl. Maj:ts hand att låta alltsammans gå till den
 juridiska personen. Kungl. Maj:t ansåg icke, att testamentet var fullt klart,
 och därför anställdes klandertalan, varvid testamentet ogillades. När Kungl.
 Maj:t sedan frågar riksdagen, om riksdagen vill vara med om att giva icke
 alltsammans utan endast fastigheten — gravationsfri — till denna fornminnes-
 förening, för att den skall kunna vårda fastigheten, är det ganska egendomligt,
 om riksdagen icke skulle vilja vara med därom utan svara, att riksdagen anser,
 att Kungl. Maj:t och riksdagen tillsammans icke ha en sådan möjlighet, som
 tidigare faktiskt ensam legat i Kungl. Maj:ts hand. Jag tror att en sådan
 tolkning av lagen är så pass besynnerlig, att den kungl. propositionen i detta
 fall borde bifallas.

Herr Jansson: Herr talman! Jag tror att både regeringen och utskottet
 kunna anses såsom lika goda kåsupare, som man brukar säga, när det gäller
 ståndpunkttagandet i denna fråga. Kungl. Maj:t har i propositionen sagt,
 att lagen kan tolkas så, som herr statsrådet här givit uttryck åt, och utskottet
 har för sin del sagt, hur den enligt utskottets mening bör tolkas. Utskottet
 stöder sig därvid på riksdagens uttalande från ett tidigare år, då samma fråga
 var uppe beträffande Stockholms konserthus. Riksdagen intog då den stånd-
 punkten, att en juridisk person icke på grund av lagens formulering kan anses
 komma i fråga, när det gäller att få del av dessa arvsmedel.

Detta är en tvist angående lagens tolkning, som första lagutskottet tidigare
 behandlat, och herr statsrådet har också nyss nämnt, att bestämmelsen i fråga
 ej är klarlagd. I utskottet ha vi haft den uppfattningen, att det är bättre att
 klarlägga denna bestämmelse i form av en ändring av lagen, än att låta riks-
 dagen vid olika tillfällen fatta beslut, grundade på känslöstämningar och in-
 genting annat. Om man nu skulle gå in för departementschefens och Kungl.
 Maj:ts princip, river man alldeles upp gärdet, då blir det, som så många gån-
 ger sker här, en prövning från fall till fall. Då bli ej sakskälen de avgörande,
 utan ovidkommande skäl komma att göra sig gällande. Vi ha ingenting
 emot att den här fornminnesföreningen får denna fastighet, under förutsätt-
 ning att gällande bestämmelser medgiva detta. Den jurist, som vi ha haft
 uppe i avdelningen, har, liksom utskottets jurister, ansett, att det ej är möj-
 ligt att giva bestämmelserna den tolkning, som Kungl. Maj:t här gör gällande.
 Under sådana förhållanden tycker jag ej heller, att man bör göra det.

Man kan ej klandra utskottet, för att utskottet vidhåller den uppfattning,
 som riksdagen intog, när samma fråga var uppe beträffande konserthuset i
 Stockholm. Här gäller det ju för övrigt ett betydligt mindre belopp än då,
 och ur den synpunkten kunde det kanske förefalla, som om denna fråga ej nu
 har någon större betydelse. Rent principiellt är det väl ändå bättre att Kungl.
 Maj:t föreslår en ändring av gällande bestämmelser, efter vilka man sedan har
 att rätta sig, än att fortsätta med att tolka denna bestämmelse i det oänd-
 liga. Var och en tolkar ju ändå lagen på sitt sätt. Jag tycker ej att det är
 riktigt.

Det står nämnt i propositionen, att även andra juridiska personer gjort fram-
 ställning om att få del av kvarlåtenskap, som tillfallit arvsfonden. Dessa
 framställningar har Kungl. Maj:t ej ansett sig kunna taga upp. Jag är säker
 om att rätt vad det är komma sådana framställningar att göras motionsledes.
 Om nu Kungl. Maj:ts förslag bifalles av riksdagen, kommer det att väckas
 motioner efter motioner, i vilka man tar upp de fall, vilka Kungl. Maj:t ej
 ansett sig kunna ta upp. Då få vi slåss gång på gång om sådana här saker.

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)

Utskottet menar, att utskottet ej har skyldighet att begära någon utredning eller något förtydligande av dessa bestämmelser. Kungl. Maj:t kan göra det ändå. Så har saken legat till i föreliggande fråga. Jag vill för min del hemställa, att regeringen vidtager åtgärder för att få fram klara bestämmelser, så att vi veta vad vi skola rätta oss efter. På det sättet slippa vi bråk i riksdagen gång på gång. Så som frågan nu ligger till, kan man ej göra något förhandsuttalande, utan man måste gå på samma linje, som man gjorde, när det gällde konserthuset, och det var, tror jag, för ett par tre år sedan.

På dessa grunder, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson i Lerbäcksbyn: Herr talman! Att jag vågat begära ordet i denna fråga, beror därpå, att jag år 1931 såsom motionär hade anledning syssla med frågan om innebörden i 5 kap. 3 § arvslagen, alltså det lagrum, om vars tolkning vi nu överlägga. Då vår motion rätt utförligt är refererad i utskottsutlåtandet, kan det kanske tillätas mig att tala litet om densamma.

När motionen väcktes, utgingo vi motionärer ifrån, att den av advokatfiskalsämbetet hävdade uppfattningen var riktig, nämligen att detta lagrum ej medgav, att arv avstods till förmån för juridiska personer. Att det överhuvud taget rådde meningsskiljaktighet på den punkten, blev uppenbart först i och med utskottets beslut och kom som en mycket stor överraskning för oss och säkerligen för många andra. Vid detta förhållande avstodo vi från att hårdare driva vår mening om en lagändring i form av ett tillägg till denna paragraf, vilket skulle medgiva avstående av arv till förmån för juridisk person, och ha, då motionen avslogs, sedermera icke upprepat densamma. Vi ha i stället följt det rådet, som gavs av representanter för den yppersta juridiska sakkunskapen i riksdagen, att lämna lagtolkningsfrågan öppen, avvakta ett konkret fall, pröva det fallet och sedermera ta i övervägande, huruvida en ändring av lagbestämmelserna vore erforderlig eller icke.

Det var, herr talman, år 1931, som detta inträffade. Lagen hade antagits redan år 1928, och nu skriva vi 1935. Under hela denna långa tid har frågan stått öppen, huruvida lagrummet har den ena eller andra innebörden. Det är rätt märkligt, ja, anmärkningsvärt, att ett lagrum av denna betydelse skall vara så avfattat, att det kan råda så olika meningar om dess innebörd, att ingen vet, hur det rätteligen skall tolkas. Nu har äntligen det tillfälle kommit, då man kan förfara så, som den juridiska sakkunskapen förordade år 1931. Det har skett genom den kungl. proposition, som ligger till grund för föreliggande utskottsutlåtande. Där har Kungl. Maj:t i den punkt, vi nu behandla, föreslagit, att ett avstående av arv skall ske till förmån för en juridisk person. Däri ligger sålunda, att det *kan* ske, och om riksdagen följer Kungl. Maj:ts mening, så har därmed den tolkning kommit till stånd, på vilken vi väntat under alla dessa år.

Om statsutskottets ståndpunkt godtages få vi också en tolkning av lagrummet, men det blir en tolkning av rakt motsatt innebörd, mot den, som Kungl. Maj:ts förslag giver. Det kan då diskuteras, vilkendera tolkningen som skall tillmätas den avgörande betydelsen. För egen del har jag aldrig dristat att driva någon personlig mening emot sakkunskapen, men det vill förefalla, som om Kungl. Maj:t väl skulle ha mycket stora förutsättningar att bedöma vad dens mening var, som lagen gjorde. Följaktligen bör man tillmäta stor vikt åt den uppfattning, till vilken Kungl. Maj:t har kommit. Jag tror, att man kan säga det, utan att brista på något sätt i skyldig respekt för statsutskottet, som ju icke har tagit del i förberedelserna för här ifrågavarande lag-

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.) stiftning. Det gjorde däremot första lagutskottet, som år 1931 kom till den ståndpunkten, att man tills vidare skulle lämna frågan öppen. Första lagutskottet har ej sagt, att man ej kan avstå eller får avstå arv till juridiska personer, utan har som sagt lämnat frågan öppen. Nu har Kungl. Maj:t kommit till den uppfattning, som ligger till grund för förslaget, och det förefaller mig då, som om man med fullt förtroende och med största lugn skulle kunna följa Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Man har i diskussionen om tolkningen fäst stort avseende vid uttrycket i den nuvarande lagbestämmelsen, att arv, som tillfallit fonden, må kunna avstås till någon, som »stått arvlåtaren nära». Man säger, att en fysisk person ej kan ha en juridisk person till närstående, och advokatfiskalsämbetet anser, att man icke kan tala om billighetsskäl, alltså ömmande omständigheter annat än i samband med fysiska personer. *Jo, herr talman, vad man det kan göra.* Jag tillåter mig, fast det kanske ligger litet på sidan av vad vi här behandla, att erinra om det fall, som låg bakom motionen från år 1931. Låt mig tala om, herr talman, att någon tid före jul gick ridån ner efter ett sorgespel, som har sträckt sig genom fyra år, och det skedde efter en slutreplik, som bestod i, att landsfiskalen i orten för allmänna arvsfondens räkning avfordrade en liten västgötakommun något över 90,000 kronor i arvsmedel, som staten processat sig till av kommunen. Alla övliga former ha iakttagits. Det finnes ingenting att säga om det formella förfarandet. Ingenting att klandra i den delen. Men beloppet utgjordes av arvsmedel efter en man, som tillbragt hela sitt liv i ifrågasvarande kommun. Han hade som minderårig uppfostrats genom kommunens försorg, som vuxen hade han beklätt kommunens främsta förtroendeposter. Sin mycket betydande förmögenhet hade han sammanbragt lika mycket genom en till ytterlighet driven sparsamhet som genom företagsamhet. Sin kommuns förhållanden kände han i detalj. Kommunen är liten, avsidet belägen, skuldsatt och skattetyngd. Vid upprepade tillfällen hade denne man förklarat, att han hade för avsikt att testamentera sin förmögenhet till kommunen. Sjukdom hindrade honom från att fullfölja sin avsikt. De många uttalanden, som funnos, bevakades såsom muntligt testamente. Arvsfonden klandrade det, man gick igenom alla instanser, och slutet har jag nyss talat om. Det finnes i den trakten *ingen*, som ej är på det klara med att den mannen stått sin kommun nära, och att kommunen, om den ej »*stått*» honom nära, dock i alla fall *legat hans hjärta nära*. Det finns ingen, som icke anser, att det här förelåg i allra högsta grad ömmande omständigheter. Om riksdagen i dag följer Kungl. Maj:t, öppnas en möjlighet att i fortsättningen vid tillämpningen av denna lag taga hänsyn till slika fall. Om riksdagen följer statsutskottet, stänger man den möjligheten — tills vidare.

Jag säger *tills vidare*. Ty jag är ense med herr Jansson om, att man kan gå fram lagändringsvägen. Man kan motionera, eller, ännu bättre, Kungl. Maj:t kan komma med förslag om förtydligande av lagen. Dessa möjligheter finnas. Men varför skall man behöva slå in på en sådan omväg, när Kungl. Maj:t, som väl ändå haft möjlighet att pröva denna sak ganska ingående, kommit till det resultatet, att lagen medger ett sådant avstående, som föreslås av Kungl. Maj:t. Varför icke följa Kungl. Maj:t?

Jag ber, herr talman, att få föreslå, att kammaren behagade bifalla vad Kungl. Maj:t föreslagit i denna punkt.

Häruti instämde herrar *Lithander, Ryberg* och *Gustafson* i Kasenberg, fröken *Wellin* samt herrar *Lidberg, Leffler, Aronson, Andersson* i Lindome, *Björck* i Kristianstad, *Fast, Johanson* i Huskvarna, *Olsson* i Staxäng, *Larsson* och *Johnsson* i Kalmar.

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Då herr statsrådet började debatten och yttrade, att det var svårt att intaga någon klar ståndpunkt till denna fråga, svarade herr Jansson, att det berodde på det personliga omdömet, om man intog en mer eller mindre välvillig ställning till frågan. Detta är vad vi nu ha att rätta oss efter.

Herr Jansson sade vidare, att det icke är riktigt att klandra utskottet för utskottets ställning till frågan. Nej, det skola vi visst icke göra. Men det är i alla fall ej riktigt, att statsutskottet här givit sig in på en lagtolkning. Det vore olyckligt, om riksdagen skulle följa statsutskottet därvidlag. Skulle utskottets förslag vinna riksdagens godkännande, ha vi därmed bundit Kungl. Maj:t, så att Kungl. Maj:t ej kan göra förslag till riksdagen om arvsmedel i den utsträckning, Kungl. Maj:t eljest nu har möjlighet att göra.

Herr Jansson sade, att riksdagen sade nej till konserthuset på sin tid, fastän det där rörde sig om mycket större belopp, medan det här rör sig om ett mycket ringa belopp. Just därför, herr Jansson, anser jag, att Ölands kulturminnesförening är värd att få litet hjälp. Här offerar staten stora summor för att bevara kulturminnen. Nu finnes det ett tillfälle att, genom att följa Kungl. Maj:ts förslag, stödja en liten anspråkslös kulturminnesförening. Skall man, därför att statsutskottet behagar göra en tolkning av en oklar lagbestämmelse, binda riksdagen på detta sätt? Det går ej an. Vill Kungl. Maj:t lägga fram ett lagförslag och säga bestämt ifrån, hur lagen skall tolkas, får det bli regeringens sak.

Jag vill begagna tillfället att i denna debatt säga, att det vore gott, om regeringen, därest nu denna statsutskottets lagtolkning skall gälla för framtiden, ställer sig så välvillig som möjligt, när det gäller att hjälpa både fattiga kommuner och sådana här kulturminnesföreningar och andra juridiska personer.

Jag skall ej fortsätta längre, herr talman, ty jag tror, att det räcker med vad som har sagts, för att Kungl. Maj:ts förslag skall vinna riksdagens bifall.

Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Skoglund**: Herr talman! Det var ett varmhjärtat och av djup känsla buret anförande, som min värderade vän, herr Petersson i Lerbäcksbyn höll, och det gör mig ont, då jag nu måste anmäla en avvikande mening. Jag anser mig dock böra göra det när det gäller det principiella uttalande, som herr statsrådet här begär av riksdagen.

Hade herr statsrådet stannat vid möjligheten att utvidga bestämmelserna till att gälla kommunerna, skulle jag kanske ha haft mindre betänkligheter. Men det principiella uttalande, som herr statsrådet här begär av riksdagen, sträcker sig betydligt längre. Det öppnar möjlighet för juridiska personer, av snart sagt vilka slag som helst, att betraktas såsom en arvlätare närstående. Det är därför jag frågar riksdagen, om den är beredd att giva statsrådet ett sådant medgivande.

Vad den juridiska tolkningen beträffar, vågar jag mig icke på att göra någon utläggning. Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet sade själv i sitt första yttrande — om jag icke fattade honom fel — att det nog var så, att lagen närmast syftade på fysiska personer. Statsrådet är självt tveksam alltså. Jurister ha stått mot jurister, den ene har haft en uppfattning, den andre en annan. Under sådana förhållanden är det väl riktigt, att lagutskottet får ett ord med i laget.

Vi torde också böra taga i betraktande vad penningarna skola användas till. — Vi få ställa ändamål mot ändamål och söka bedöma vilket som är mest

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.) önskvärt. Jag skall be att få göra den personliga deklarationen, att jag först var mycket tveksam, om man icke borde följa Kungl. Maj:t. Det var kanske icke minst det intryck jag tidigare fått i frågan av herr Petersson i Lerbäcksbyn, som gjorde, att jag lutade åt en sådan uppfattning. För att emellertid få en noggrannare kännedom om hur de pengar, som gå till allmänna arvsfonden, användas, begärde jag och fick en uppgift härom. Jag fann då, att det är ett jämförelsevis begränsat belopp, som står till förfogande för varje år. För budgetåret 1933/1934 var det sammanlagt 481,342 kronor, som utbetalades i understöd från allmänna arvsfonden. Därav gingo 252,240 kronor till upptagningshem för barn, hem för mödrar och späda barn, hem för tuberkuloshotade barn o. s. v. Ett belopp av 29,300 kronor gick till sommar- och skollovskolonier för klana barn. Ytterligare ett belopp av 147,347 kronor gick till institutioner sådana som barnträdgårdar, barnavårdscentraler, hem för dövstumma barn o. s. v. Slutligen utgingo 11,015 kronor till studiebidrag till medelös ungdom och 41,440 kronor till understöd åt barnrika familjer. Jag vet, att alla dessa ändamål, som jag här räknat upp, äro ändamål, som ligga min vän herr Petersson i Lerbäcksbyn mycket varmt om hjärtat. Jag vet också, att riksdagen för icke så länge sedan enhälligt fattat ett beslut, som utvisar, att man har ett livligt och varmt intresse för ungdomen och icke minst för barnen. Jag undrar då, om det icke är riktigare, att när man rör sig med ganska begränsade belopp, man lämnar pengarna till arvsfonden för tillgodoseende av sådana ändamål jag här nämnt än att man avstår dem till en del juridiska personer, exempelvis religiösa stiftelser och samfund, såsom evangeliska fosterlandsstiftelsen o. s. v. — eller kanske till svenska missionsförbundet; jag såg, att dess ordförande herr Bengtsson i Norup var uppe och talade i frågan nyss. Vi kunna också tänka oss, att det kan bli organisationer av vitt skilda slag, som skola kunna betraktas ha stått arvlåtaren nära. Varför inte även politiska organisationer? Ena gången blir det kanske allmänna valmansförbundet, som ansett sig stått arvlåtaren nära, andra gången socialdemokratiska partiet. I detta fall som diskussionen i dag är knuten till gäller det en fornminnesförening; nästa fall kanske blir en idrottsförening, som arvlåtaren ansetts vara särskilt varmt intresserad för.

Jag vill icke vara med om att utan vidare öppna alla dessa möjligheter, och det är därför, herr förste vice talman, jag vid detta tillfälle intager den ståndpunkt jag gör. Jag tror det är riktigt av flera skäl, att riksdagen här går varligt fram och icke binder sig, innan vi i annan ordning fått besked om hur denna lag skall tolkas.

Herr statsrådet **Undén**: Herr förste vice talman! Den siste ärade talaren anförde bland sina invändningar mot Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt det rent sakliga intresset av att arvsfonden tillgodoses så mycket som möjligt och därmed de ändamål, som arvsfonden är avsedd för. Det är klart, att man kan ha den ståndpunkten, att man icke bör i oträngt mål beskära de medel, som enligt lagstiftningens syfte skola gå till arvsfonden.

Om man alltså ett ögonblick diskuterar den föreliggande frågan ur den synpunkten, huruvida det är en tillfredsställande regel eller ej, att man har möjlighet att i särskilda fall avstå arvsfondsmedel till juridiska personer, kan man naturligtvis, som nämnts, ha olika åsikter. Den ene kan anse, att man bör vara så snäv som möjligt i lagstiftningen och på så sätt tillgodose arvsfonden i största möjliga utsträckning, den andre kan ha den uppfattningen, att man bör vara mera generös mot de olika intressen, som stått arvlåtaren nära. Jag ber emellertid att få fästa uppmärksamheten vid att det ju här icke gäller att släppa fram alla möjliga ändamål, såsom den siste talaren ställde i ut-

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
sikt. Riksdagen skulle i så fall vara ytterligt rädd för sina egna framtida beslut, ty ingenting kan ju avstås enligt denna paragraf, utan att Kungl. Maj:t och riksdagens båda kamrar äro med om saken i varje enskilt fall. Detta förefaller väl ändå vara en ganska stark garanti för att icke ett omotiverat avstående skall ske.

Jag vill vidare understryka sammanhanget mellan denna regel och en annan bestämmelse i arvslagen, som finansministern förut åberopat, nämligen den som handlar om klandertalan mot testamenten. Som kammaren känner till, bevakas ofta testamenten på mycket lösa grunder; det kan vara muntliga uttalanden, kanske långt tillbaka i tiden. Om dylika uttalanden bevakas såsom testamenten, bli de, ifall ingen anställer klandertalan, gällande såsom testamenten. Följaktligen kan det mycket väl inträffa, att de ändamål av olika slag, som tillgodoses genom juridiska personer, kunna tillgodoses genom Kungl. Maj:ts beslut enligt 2 § i samma kapitel av arvslagen att avstå från klandertalan. Det är ingalunda något oriktigt, konstitutionellt sett, att Kungl. Maj:t beslutar att i vissa fall avstå från klandertalan, även om det såsom testamente bevakade yttrandet eller den skriftliga handlingen icke skulle vara formellt tillfredsställande ur juridisk synpunkt. Det är nämligen tvärtom lagstiftningens mening, att Kungl. Maj:t skall pröva möjligheten till klandertalan med hänsyn tagen till billigheten i de enskilda fallen och alltså kunna avstå från klandertalan, även om en sådan skulle ha de största utsikter att vinna domstols bifall.

Nu ser det väl något egendomligt ut, om man å ena sidan möjliggör för Kungl. Maj:t att avstå från klandertalan, även när det gäller testamentariska förordnanden, som äro mer eller mindre formellt oriktiga, till förmån för juridiska personer, å andra sidan uppställer en strängare regel, när det gäller beslut, som Kungl. Maj:t med riksdagen skall fatta angående avstående av arv. Så mycket mera påtaglig är den inkonsekvens, som skulle bli följden av en sådan rigorös tolkning, i ett fall som det här föreliggande, eftersom Kungl. Maj:t ju här hade kunnat avstå från klandertalan. Därmed hade de såsom testamenten bevakade förordnandena blivit gällande såsom testamenten och egendom i mindre utsträckning tillförts arvsfonden än som skulle ske genom ett riksdagens beslut i enlighet med propositionen. Kungl. Maj:t ansåg ju nämligen, att man icke borde gå så långt i avstående, som hade blivit följden av ett Kungl. Maj:ts beslut att avstå från klandertalan.

Jag kommer sedan till de rent juridiska synpunkterna. Först vill jag då i anledning av något uttalande under debatten understryka, att det icke föreligger något precedensfall, där riksdagen skulle ha uttalat sig mot möjligheten att avstå arv till förmån för juridiska personer. Då det gällde konserthusstiftelsen, var det på det sättet, att statsutskottet uttalade, att, oavsett huruvida det var möjligt enligt lag eller icke att avstå från arv till förmån för juridiska personer, utskottet den gången icke ansåg tillräckliga skäl föreligga för ett avstående. Det gjordes alltså intet prejudicerande uttalande, utan frågan ligger fortfarande alldeles öppen. Då kvarstår tolkningen av ordalagen i bestämmelsen. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att den är en lagbestämmelse av alldeles säreget slag, en lagbestämmelse, som icke kan komma att tillämpas av annan instans än just Kungl. Maj:t och riksdagen. Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt är den enda domstol, om jag så får uttrycka saken, som överhuvud taget har att tillämpa regeln. Om det eljest föreligger en lag, som är otydlig eller ger möjlighet till olika tolkningar, får man så småningom något prejudikat från högsta domstolen, och sedan är saken knäckt för framtiden. Här är riksdagen högsta domstol. Om alltså riksdagen uttalar sig för en mera vidsträckt tolkning, är därmed saken för

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
 framtiden avgjord, och riksdagen har då icke begagnat sig av några andra metoder än domstolarna ofta nog äro tvungna att använda, när de få liknande regler att tillämpa. Jag tror därför, att man likaväl kan gå denna väg som den andra, något omständligare vägen att föreslå en ändring i arvslagen. För övrigt ske sådana ändringar på samma sätt genom beslut av riksdagens båda kamrar och Kungl. Maj:t. Just därför att en tillämpning i detta fall, även om det alltså skulle vara en relativt vidsträckt tillämpning av lagen, sker under samma former, som eljest fordras för lagstiftning överhuvud taget — fränsett att lagrådet icke hörts, men detta kan icke ha någon speciell betydelse i en fråga av denna art — förefaller det, som om riksdagen utan fara kunde taga på sitt ansvar att acceptera en lagtillämpning, som två olika regeringar föreslagit under de sista åren.

Herr **Petersson** i Lerbäcksbyn: Herr talman! Jag skulle egentligen ha kunnat avstå från ordet efter det vägande anförande, som hölls från statsrådsbänken av statsrådet Undén. Jag begärde emellertid ordet, då min förträfflige vän herr Skoglund föll för frestelsen att bevisa litet för mycket och därför kanske icke blev så stark i bevisningen, som han annars brukar vara.

Det har redan erinrats om att det är av Kungl. Maj:t och riksdagen det kommer att bero i varje särskilt fall, om ett avstående skall ske eller icke. Jag tror icke, att de fallen bli särskilt många, då riksdagen kommer att ställas inför spörsmålet om ett avstående av arvsmedel från allmänna arvsfonden till förmån för vare sig Allmänna valmansförbundet eller socialdemokratiska partiet, som min gode vän herr Skoglund ställde i utsikt!

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Jag vill liksom statsrådet och herr Petersson i Lerbäcksbyn erinra herr Skoglund om att det icke, som han tror, går att dela ut pengar hur som helst. Saken skall prövas av regering och riksdag, innan någonting kan betalas ut.

Herr Skoglund nämnde något om att det kanske t. o. m. kunde hända, att det kunde ges något till svenska missionsförbundet. Nej, herr Skoglund, det har jag aldrig begärt, och förbundet skulle aldrig vilja taga emot något sådant från riksdagen. Vi ha andra källor att taga ur än statens pengar. De 7 miljoner kronor vi behöva varje år få vi in ändå. Men jag kanske får erinra om en liten händelse från denna riksdag, som visar, hur svårt det är att få något, när det gäller vissa statsintressen. Jag uppträdde icke, när saken var före, eftersom jag ansåg det vara alldeles lönlöst. Då gällde det icke missionen utan svenska barns undervisning i utlandet, som riksdagen i flera årtionden beviljat anslag till. Då det finns mer än ett tiotal svenska barn i Kina — barn till svenska föräldrar — som icke få någon svensk undervisning, om man icke skickar lärare eller lärarinnor ut till Kina, begärde jag i en motion 2,000 kronor om året, för att Svenska missionsförbundet skulle kunna sända ut en elementarutbildad lärarinna, som var fullt kompetent att undervisa de svenska barnen. Nej, sade statsutskottet. Nej, sade riksdagen, det var lönlöst göra något motyrkande då ett enhälligt statsutskott avstyrkt. Men vad blir följden? Jo, om vi icke på annat sätt genom enskilda medel skaffa pengar till att avlöna en lärarinna där ute — vilket vi komma att göra — skulle dessa barn få avvara svensk undervisning, de skulle icke få lära sig svensk historia och svensk kultur, de skulle icke få något av den allmänbildning, som bör ges uppväxande svensk ungdom, som är borta från sitt fosterland under en period, i detta fall av sju år.

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)

Jag har bara med detta velat visa, att det är bäst, att herr Skoglund är litet försiktigare och icke slungar ut dylika antaganden om, att här kunde evangeliska fosterlandsstiftelsen och svenska missionsförbundet och andra missionsällskap få pengar. Så enkelt går det icke till, herr Skoglund.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Jansson**: Herr talman! Det skulle aldrig falla mig in att diskutera en lagtolkning med statsrådet Undén, utan jag får i stället anlägga lekmannens synpunkt på saken. Jag vill då erinra om vilka svårigheter, som kunna uppstå redan när det gäller att pröva vad fysiska personer skola ha. Vi hade en debatt härom dagen, av vilken det framgick, hur svårt det var att avgöra, om vederbörande voro berättigade att få något eller icke. Skall man då också taga med juridiska personer i beräkningen, förstår jag icke, hur man skall klara upp saken.

Nu säger herr statsrådet, att en juridisk person kan stå arvlätaren nära. En annan jurist säger alldeles bestämt — och det gör kammaradvokatfiskalen — att det finns ingen möjlighet, att en juridisk person kan stå en arvlätare nära på det sätt lagen avser. Då vill jag fråga, om det icke är lämpligt att låta juristerna klara upp frågan. Sedan blir det lättare för oss att bedöma, om det föreligger ömmande skäl eller dylikt. Den saken kunna vi lättare döma om ur lekmannasynpunkt. Jag för min del är av den bestämda uppfattningen, att vi icke skola gå in för att skapa ett prejudikat, som sedan riksdagarna i framtiden komma att tvista om. Låt oss alltså få ett bestämt förslag — sedan få vi slåss om, huruvida det föreligger ömmande omständigheter eller ej. Om en juridisk person kan stå en arvlätare nära, den saken äro juristerna oense om. Såsom lekman måste jag säga, att jag icke förstår, att ett dött ting kan stå en levande människa nära. Man får väl då föra in en bestämmelse om att även juridiska personer kunna komma i åtanke i dylika fall.

Vad sedan angår klander av testamente, har ju Kungl. Maj:t gudskelov möjlighet att avstå från klandertalan, så att riksdagen slipper vara med om att slåss om den saken. Detta är en stor fördel, och riksdagen vinner mycket på att slippa bråka om huruvida ett testamente skall klandras eller icke klandras. Därvidlag ha vi en bestämmelse. Låt oss då också få en bestämmelse, när det gäller juridiska personer!

Jag ber för min del att i nu föreliggande fall få på det bestämdaste yrka bifall till utskottets förslag, och jag varnar kammaren för att ge sig ut på okända vägar, så att man icke vet, var man hamnar. Vi kunna lugnt slå oss till ro och vänta, tills vi få se, vilka förändringar av gällande lagbestämmelser, som kunna komma att föreslås.

Herr **Lindman**: Herr talman! Det är kanske litet svårt för den, som icke deltagit i statsutskottets arbete och icke hört de skäl, som där anförts, att uttala sig om denna sak. Men nu ha vi i kammaren hört skäl för och emot, och man kan ju då med ledning därav och med ledning av statsutskottets utlåtande liksom också av den kungl. propositionen bilda sig en mening i frågan.

För min del skulle jag vilja säga, att jag alldeles à priori skulle vilja göra den invändningen, att man icke skall tolka en lag på det sätt, som här är föreslaget, genom ett uttalande från statsutskottet och sedermera genom ett riksdagens beslut. Om jag fäster mig vid vad som står i själva lagparagrafen och läser den så, som en människa med vanligt förstånd läser, så finner jag, att där talas om »arvlätarens skyldeman eller annan, som stått arvlätaren

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.) nära». Detta uttryck torde väl ändå få tolkas så, att därmed avses en fysisk och icke en juridisk person.

Nu menar statsrådet Undén, att det här är fråga om en lagbestämmelse av alldeles säregen art, ty det är Kungl. Maj:t och sedan riksdagen, som är högsta domstol i detta fall och avgör, hur det skall förfaras. Men kan det vara riktigt att resonera så? Riksdagen tolkar väl icke någon lag genom ett utlåtande av statsutskottet — om riksdagen överhuvud tolkar någon lag. Riksdagen beslutar om en lag, framlagd av Kungl. Maj:t i form av ett lagförslag, som passerat vederbörande myndigheter förut, sedan lagrådet haft tillfälle att yttra sig om det. Då beslutar riksdagen, om lagen skall tagas eller ej, i förändrad eller oförändrad form. Men jag kan icke förstå, att riksdagen skulle ha befogenhet att tolka en lag. Jag tror, att om man överhuvud taget skulle våga sig på att göra detta i riksdagen, skulle väl lagtolkningen gå till så, att förslaget komme till första lagutskottet och bleve prövat av utskottet, som sedan finge säga sin mening. Första lagutskottet har en gång förut — år 1931 — uttalat sig i saken, men dess uttalande stöder närmast den uppfattning jag företräder, nämligen att någon tolkning av lag icke bör komma till stånd på det sätt, som här är meningen.

Statsrådet Undén yttrade vidare, att det icke alls gäller att släppa fram förslag för alla möjliga ändamål. Men vad veta vi om den saken i detta nu? Jag skall icke gå in i prövning av frågan, huruvida det ändamål det nu gäller är bra eller icke. Har man emellertid börjat gå in för en tolkning och litat på att Konung och riksdag skola tolka lagen på ett förståndigt sätt, då ledes man från det ena fallet över till det andra.

Jag skulle vilja i likhet med ordföranden på en av avdelningarna inom statsutskottet — med användande av ungefär samma ord som han använde — på det allra bestämdaste avstyrka andra kammaren från att gå med på detta förslag och hemställa, att om Kungl. Maj:t alltjämt vill detta, vi måtte få det i form av ett förtydligande tillägg eller ändring i den lag som finns.

Herrar *Lindqvist* och *Werner* i Höjen instämde häruti.

Herr **Skoglund**: Herr talman! Herr Bengtsson i Norup föreföll av någon anledning, som jag inte känner till, vara illa berörd av att jag vågade nämna Svenska missionsförbundet i detta sammanhang. Jag ber att få säga, att jag har den största vördnad och aktning för Svenska missionsförbundet och det arbete förbundet utför. Jag nämnde det endast i förbigående såsom exempel på sådana stiftelser och religiösa sammanslutningar, som jag tror kunna komma i åtnjutande av dylika arvsmedel, om vi nu bifalla Kungl. Maj:ts förslag.

När herr Bengtsson i Norup sedan gick vidare och deklarerade, att han under inga förhållanden ville ha några sådana medel till denna rörelse, undrar jag om han menade allvar. Om en arvlätare vid något tillfälle uttalat, att han önskade ge Svenska missionsförbundet en del av sin förmögenhet, och Kungl. Maj:t hemställer, att riksdagen skall avstå arvet till förmån för Svenska missionsförbundet, tror jag nog, att herr Bengtsson i Norup gärna skulle tacka och taga emot.

Vad jag också skulle vilja säga, herr talman, nu när jag har ordet, det är, att jag hoppas att kammaren hörde på, när herr Bengtsson i Norup talade om lärarinnan som skulle till Kina och hennes verksamhet, och då konstaterade, att vad herr Bengtsson talade om inte hade det ringaste att göra med vare sig arvsfonden eller den fråga, vi nu behandla.

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)

Herr **Strindlund**: Herr talman! Jag vill göra ett par påpekanden i denna debatt.

Statsutskottet har klandrats för att det upptagit en principfråga till avgörande, och man har framställt den anmärkningen, att det icke tillkomme statsutskottet att tolka lagen. Även jag anser detta vara riktigt. Jag ber dock få påpeka, att Kungl. Maj:t för sin del gör ett principuttalande, visserligen icke under den punkt i proposition nr 206, som nu närmast debatteras, utan på sidan 22 i samma proposition, nämligen under punkt 6. Där säger departementschefen: »Vid sådant förhållande vill jag för min del ansluta mig till den meningen, att även juridisk person bör kunna — under de i paragrafen särskilt angivna villkoren — få fonden tillfället arv till sig efterskänkt.» Ett klart och tydligt principuttalande angående tolkningen av bestämmelserna. Vad blir följden, om riksdagen och statsutskottet för sin del icke gör något uttalande? Jo, då kommer det att heta, att riksdagen lämnat detta uttalande utan invändning. Även om vi skulle gå den vägen, såsom någon här rekommenderat, att vi t. ex. skulle avslå statsutskottets motivering vid punkt 9 och därmed hålla tolkningsfrågan öppen, kommer, såvitt jag förstår, Kungl. Maj:ts uttalande under punkt 6 att stå oemotsagt och därmed på sätt och vis vara godkänt. Det är inte utskottet, som tagit något initiativ till att knäcka denna tolkningsfråga, utan vi ha blivit tvingade härtill på ett sätt, som vi ingalunda anse riktigt. Även jag håller före, att vill man knäcka en principfråga av denna karaktär bör man gå den vanliga vägen via lagutskottet. Detta om den formella behandlingen.

I sak har jag den uppfattningen, att det skulle vara oklokt, om kammaren skulle biträda den uppfattning, som Kungl. Maj:t här företräder. Från många håll har gjorts försök att tillföra juridiska personer medel från arvsfonden. Jag har också lagt märke till, att då man har velat lägga in i bestämmelsen att juridiska personer skola ha rätt att få till sig avstått medel från arvsfonden, har det i allmänhet legat ett intresse bakom ståndpunktstagandet. Jag undrar, om det inte var något av detta, som tog sig uttryck i de massinstämmanden, som skedde i debatten för en stund sedan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det är som lekman jag tar upp diskussionen med herr Jansson, herr Lindman och herr Strindlund. Jag vågar emellertid säga, att det finns en bestämd skillnad mellan att som statsutskottet tolka lagen så, att juridiska personer överhuvud icke kunna få del av dessa arvsmedel, och att i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag tolka lagen så, att de, när Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt så besluta, kunna komma i åtnjutande av dylika medel. Det ena är att praktiskt taget utsluta dem en gång för alla, det andra att ge en möjlighet att under vissa bestämda förhållanden tillåta dem att få. Skillnaden är uppenbarligen väsentlig.

Vidare är jag inte säker på, att herr Lindman hörde vad jag sade i mitt första anförande angående lagberedningens arbete, innan den nya lagen lades fram. Det är nämligen så, att före den nya lagen förekom det i en hel rad fall, att danaarv avstodos till juridiska personer. Åren 1913—1922 ha sådant efterskänkande skett i 7 fall, d. v. s. den hemska fara, för vilken herr Jansson, herr Strindlund och herr Lindman nu varna, ha vi känt sedan gammalt. Lagberedningen omtalar dessa sju fall i sina motiv och tar inte avstånd från dem, formulerar icke paragrafen på ett sådant sätt, att juridiska personer skola vara utslutna. Det måste väl ändå tyda på, att man där inte ansett detta vara något så farligt. Det är ganska egendomligt att höra en gammal riksdagsman som herr Lindman uppträda och varna för att lekmän

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.) skola försöka fälla avgöranden i sådana här frågor. Vem är det, som i sista hand avgör, huruvida en lag skall ha det ena eller andra innehållet? Är det inte just lekmännen? Är det inte i grund och botten riksdagen, som har att besvara frågan: Vilja vi, att juridiska personer skola kunna få dylika arvsmedel eller vilja vi det icke? Jag tycker det är att avstå från sina grundlagsfästa rättigheter på ett sätt, som man verkligen knappast skulle ha väntat.

Jag vill peka på en konsekvens, som skulle följa. Ingen har ännu svarat på frågan, om det är rimligt, att Kungl. Maj:t på egen hand skall kunna avstå från klandertalan och härigenom avgöra, huruvida ett testamente skall gälla eller inte. Ty som statsrådet Undén nämnde, förekommer det ofta, att ett muntligt uttalande eller en skriven lapp utgör det enda underlaget för ett bevakat testamente. Kungl. Maj:t kunde ha sagt: testamentet skall gillas, och det hade betytt, att hela kvarlåtenskapen skulle gått till Ölands kulturminnesförening. Nu ansåg Kungl. Maj:t, att det kunde vara skäligt, att fastigheten gick till föreningen — lägg märke till, att fastigheten hade ett taxeringsvärde av endast 6,000 kronor — men däremot ansåg Kungl. Maj:t det icke vara skäligt, att även det kontanta kapitalet skulle tillfalla föreningen. Därför går Kungl. Maj:t till riksdagen och säger: Vi ha inte velat skänka bort alla pengarna, vill ni inte vara med om att föreningen skall få endast en del. Det är en ganska egendomlig situation att riksdagen då säger: Vi skulle inte haft något att invända, om ni skänkt bort allt sammans, men vi vilja inte vara med om att skänka bort bara en del.

Jag tycker riksdagen kunde ta på sitt ansvar att knäcka frågan på det enkla och direkta sätt som här föreslås.

Vad sedan sakfrågan beträffar, så förstår jag mycket väl herr Skoglund, då han talar om de många andra behjärtansvärda ändamål, som arvsfonden har att tillgodose, men jag tror inte det är skäl att här, då det gäller 6,000 kronor till en kulturminnesförening, draga upp allt möjligt annat, som arvsfonden använder pengar till. Dessa 6,000 kronor räcka inte långt i ett sådant fall, och även en kulturminnesförening är ju av den karaktär, att riksdagen, när den tycker sig ha råd, ger medel till den. Det förefaller mig, som om denna fastighet, taxerad till 6,000 kronor, skulle kunna få gå samma väg. Jag tror inte kammaren gör något orätt, om den bifaller propositionen.

Herr **Bengtsson** i Norup: Herr talman! Herr Skoglund måtte inte varit närvarande, när jag i mitt sista anförande talade om lärarinnan. Jag har nämligen icke begärt att av arvsmedel få något anslag för nämnda lärarinna. Däremot har jag begärt, att riksdagen för beredande av undervisning åt svenska barn i utlandet skulle, liksom förut skett för barn i Paris och Berlin, bevilja ett anslag av 2,000 kronor till avlöningskostnader. Såväl statsutskottet som riksdagen sade emellertid nej till denna framställning.

När sedan herr Skoglund gör gällande, att om det vore någon gammal rik man, som uttalat såsom sin önskan, att missionsförbundet skulle få hans kvarlåtenskap, jag skulle vara mycket för detta och tala för det i riksdagen, vill jag säga herr Skoglund, att den risken föreligger inte. Ingen regering kommer att föreslå riksdagen något sådant. Det är helt enkelt otänkbart, att en regering skulle framlägga förslag om att arvsfonden skulle avstå medel till förmån för Svenska missionsförbundet, och det kommer därför aldrig att föreligga någon sådan framställning, herr Skoglund.

I föreliggande fall gäller det emellertid en kulturminnesförening. Var och en, som haft med hembygdsvärd att göra, förstår att det är ganska svårt för en dylik förening att få debet och kredit att gå ihop. Kulturminnena försvinna år från år. Riksdagen ger då och då med villig hand ett anslag, men

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
detta är otillräckligt för att i ett så vidsträckt land som vårt tillvarataga de kulturminnen som finnas här och där i socknarna. De större föreningarna kunna få några tusen kronor, men de små föreningarna äro i allmänhet hänvisade till frivilliga bidrag. Då nu Kungl. Maj:t varit vänlig nog att tänka på denna lilla kulturminnesförening på Öland, skulle det vara märkvärdigt, om riksdagen sade nej.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Jansson: Herr talman! Det har här talats om danaarv och att man låtit sådana gå även till juridiska personer. Det fanns därvidlag icke några bestämmelser. Det måste väl anses ha varit någon mening med att man genomförde en särskild lagstiftning om begränsning av arvsrätten, och även bestämmelserna om huru arvsfondens medel skulle användas hade väl sitt särskilda syfte. Då det nu visat sig — vilket gjorts gällande från mycket auktoritativt håll — att de myndigheter, som förberedde denna lagstiftning, inte ens haft en tanke på att bestämmelsen skulle kunna omfatta juridiska personer, är det inte så underligt, om man inte vill gå med på att utan vidare skapa ett prejudikat, som så att säga sätter lagstiftningen vid sidan. Vi vilja ha en lagstiftning, som klart och tydligt ger besked, utan att varje särskilt fall skall vara beroende av godtycklig prövning. Vi ha inte yttrat oss i föreliggande sakfråga på annat sätt än att vi förklarat oss icke kunna bryta mot en viktig princip i gällande bestämmelser. Det är vår uppfattning.

Det är visserligen sant, att det är lekmän, som i riksdagen stifta lagar, men, som herr Lindman sade, riksdagen bör akta sig för att tolka lagar. Det böra andra institutioner göra. Närmast tillkommer det väl Kungl. Maj:t och våra domstolar att tolka lagarna. Jag tror det skulle bli mycket svårt, om riksdagen även skulle vara lagtolkare. Den får väl nöja sig med att vara lagstiftare.

Man skulle ju kunna vara litet elak och säga, att här föreligger en sak, som är ömtålig och som man vill verka för i regel. Det gäller ju en kulturminnesförening, och det är ju inga värden, som det här är fråga om. Men det är inte den saken det gäller utan själva principen. Jag vill erinra om, när riksdagen fattade det mycket omtaladade beslutet att medgiva några fattiga lokeldare rätt att flytta upp en löneklass. Hur många hundra gånger har inte detta prejudikat dragits fram, och hur många gånger ha vi inte fått tvista och bråka om den saken. Det är endast ett litet exempel, som visserligen inte ligger på samma plan som detta ärende, men det visar, hur det går, när man skapar prejudikat vid sidan av gällande bestämmelser. Det är detta, som vi äro motståndare till. Vi skola gärna gå med på att låta arvsfonden avstå medel till Ölands kulturminnesförening och även andra föreningar, i fall det blir bestämmelser, som klart utsäga, att sådana institutioner ha rätt att få medel från arvsfonden.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Lindman: Herr talman! Jag förstår inte riktigt, varför man från regeringsbänken skall så envist hålla fast vid, att statsutskottets betänkande på denna punkt icke kan godtagas. Det gäller ju här en sak, om vilken vi uppenbarligen äro av olika meningar, och när så är förhållandet, är det väl klokare att gå den försiktiga vägen, nämligen att få denna fråga fram till riksdagen i annan form och på annat sätt.

Statsrådet Wigforss inblandade i sitt anförande den frågan, att det här gäller ett så obetydligt belopp som 6,000 kronor. Det har enligt min uppfattning inte det ringaste med saken att göra, om det är 6,000 eller 600 kronor

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)
 eller vilket belopp det vara månede. Det gäller ju här, såsom statsutskottet uttalat, en princip angående tolkningen av en bestämmelse i arvslagen. Finansministern sade, att här gäller det, om man skall utsluta, som statsutskottet vill, möjligheten att tolka bestämmelsen på det sättet, eller om man skall ge en möjlighet härtill. Jag kan då, även om det blir ett upprepande, inte underlåta att säga, att jag anser, att man icke kan tolka bestämmelsen på sätt som Kungl. Maj:t föreslagit. Skall en sådan tolkning genomföras, bör från Kungl. Maj:t framläggas förslag om ändring av lagen i denna riktning, eller, om detta inte anses behövas, göras ett uttalande i ett förslag från Kungl. Maj:t, att vederbörande myndigheter, som bruka yttra sig om sådana saker, i första hand lagrådet, icke ha något emot en sådan tolkning.

Jag betvivlar naturligtvis inte riktigheten av vad finansministern sade beträffande danaarv — jag hade inte hört hans förra anförande i den delen och kan inte bedöma det. Men sedan säger herr statsrådet och chefen för finansdepartementet: »Vilka skola tolka lagen, om inte lekmännen?» Kan det vara riktigt att säga så? Därmed menar herr statsrådet, att vi riksdagsmän, av vilka de allra flesta äro lekmän, skola tolka lagen. Nej, herr talman, så är det väl ändå inte. Lagen tolkas väl av jurister, och när lekmännen fatta beslut om antagandet av en lag eller icke, göra de det efter att ha fått de juridiska instansernas utlåtanden över hur de anse att lagen skall avfattas. Vi ha ju t. ex. förut i dag behandlat en fråga, vari lagrådet hörts.

Sedan sade herr finansministern något om att Kungl. Maj:t kunde ha avstått från klandertalan och att kulturminnesföreningen då utan vidare fått kvarlåtenskapen. Ja, herr talman, det skulle den fått, men på Kungl. Maj:ts ansvar. Under konstitutionellt ansvar hade Kungl. Maj:t kunnat göra det, och då hade saken kommit till riksdagen i annan form. Det är en helt annan sak än att avgöra frågan på detta sätt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag vill inte lämna det oemotsagt, vad herr Lindman yttrade, att om man följer Kungl. Maj:ts förslag, skulle man tolka lagen, men att om man följer utskottets förslag, skulle man inte tolka lagen. Det är uppenbart, att statsutskottets förslag innebär en uttrycklig lagtolkning, då utskottet säger: »Utskottet, som ock är av den uppfattningen, att den lagbestämmelse, varom fråga är, icke med nuvarande avfattning kan inrymma juridiska personer, — —.» Jag har sålunda funnit, att utskottet har tillåtit sig det, som herr Lindman säger, att riksdagen inte kan göra. Och om herr Lindman har rätt i, att Kungl. Maj:ts avstående från klandertalan skulle kunna komma tillbaka till riksdagen genom att Kungl. Maj:ts åtgärd granskas av konstitutionsutskottet, så blir det, om utskottet gör anmärkning på grund av att Kungl. Maj:t mot lagens avsikt låtit det gå till en juridisk person, återigen riksdagens sak att i sista hand avgöra frågan. Det är faktiskt så, att det finnes i lagfrågor icke någon högre myndighet i detta land än Sveriges riksdag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen framställde först propositioner angående mom. A.. nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i berörda moment, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Bengtsson i Norup jämte flera ledamöter av kammaren, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Ang. avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv. (Forts.)

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten IX mom. A. av utskottets förevarande utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan i förevarande moment bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

På av herr förste vice talmannen vidare därå givna proposition blev utskottets i mom. B. gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Punkten X.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 104, i anledning *Ang. tilläggs-
arvode åt
byråchefen å
socialstyrel-
sens sjuk-
kassebyrå.* av väckt motion om tilläggsarvode åt byråchefen å socialstyrelsens sjukkassebyrå.

I en inom andra kammaren av herr *Eriksson* i Falun *m. fl.* väckt motion, nr 288, hade yrkats, att riksdagen måtte besluta tillerkänna byråchefen på socialstyrelsens sjukkassebyrå ett särskilt tilläggsarvode utöver den ordinarie lönen såsom ersättning för det av sjukkassereformens genomförande föranledda, väsentligen ökade arbetet, att utgå med det belopp socialstyrelsen i framställning till Kungl. Maj:t den 8 september 1934 föreslagit.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid utlåtandet var fogad reservation av herrar *Carl A. Carlsson*, förste vice talmannen *Olsson*, *Asplund*, *Wallen*, *Anderson* i Råstock och andre vice talmannen *Jeppsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av förenämnda motion under femte huvudtiteln till socialstyrelsen: särskild ersättning till byråchefen å socialstyrelsens sjukkassebyrå anvisa ett anslag av 3,000 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Eriksson i Falun: Herr förste vice talman! Statsutskottet har med betydande majoritet avstyrkt den motion, som jag och ett par andra ledamöter av kammaren väckt, men jag skall ändå be att få anföra några skäl för bifall, åtminstone till reservanternas hemställan.

Saken ligger så till, att när 1931 års sjukkassereform genomfördes, föreslog föredragande departementschefen — det var ledamoten av den frisinnaade regeringen *Sam Larsson* — att till vederbörande byråchef skulle som ersättning för organisationsarbetet utgå ett belopp av 3.000 kronor om året. Då gjorde statsutskottet ett uttalande, som riksdagen biträdde, och som är återgivet i reservationen, vilket på goda grunder givit vederbörande den uppfattningen,

Ang. tilläggsarvode åt byråchefen å socialstyrelsens sjukkassebyrå.
(Forts.)

att man var välvilligt inställd, då det gällde att pröva frågan, efter det arbetet slutförts. Hur har det nu ställt sig här? Det har för denne tjänsteman varit ett mycket betungande och hårt arbete som utförts. Det är faktiskt så, att sjukkassebyrån har under dessa omorganisationsår förvaltats nästan som ett självständigt ämbetsverk. Det har, med den arbetsböda socialstyrelsen har, inte varit möjligt att föredraga ärendena inför generaldirektören, utan vederbörande byråchef har fått fatta beslut på föredragning av inom byrån tjänstgörande tjänstemän. De, som följt arbetet på sjukkassebyrån, måste vitsorda, att det varit ett tyngande arbete, och det stora intresse, varmed den arbetsböda utförts, som ålegat den befattningshavare, om vilken det här är fråga.

Då vi motionärer väckt vår motion, ha vi funnit, att de skäl, som socialstyrelsen anført i fjol såväl som i år, ha varit övertygande, icke på det sättet, att vi velat ansluta oss precis till det belopp, socialstyrelsen yrkat på, utan vi ha framlagt socialstyrelsens yrkande men naturligtvis tänkt oss, att riksdagen skulle jämka till beloppet så, som riksdagen skulle finna lämpligt.

Nu menar statsutskottet, att principiella skäl tala emot med hänsyn till konsekvenserna. Jag vet ju, att statsapparaten är mycket tungrodd, och principiella skäl ha sitt berättigande, det vill jag visst icke förneka, men det är väl frågan om, huruvida icke i ett fall, då en tjänsteman skapat en ny organisation, på sätt som här skett, och har en mer än vanligt tung arbetsböda, det vore skäl att ge honom en ringa ersättning. Jag kan icke förstå annat än att statsförvaltningen borde vara mjukare än den är, och jag kan inte hjälpa, att jag tycker, att den blir hårdare och mera tungrodd år för år. Om det är till nytta för statsverket, därom skall jag icke upptaga någon diskussion i dag.

Nu ha några reservanter velat vara med om att giva vederbörande byråchef en ersättning och stannat vid 3,000 kronor. Jag tycker det beloppet är ringa. Vi motionärer hade tänkt oss ett annat belopp, fastän vi icke lagt fram något annat än socialstyrelsens förslag. När det nu icke är möjligt att få igenom ens reservationen, kan jag icke framställa något annat yrkande än om bifall till reservationen. Jag ber kammaren överväga de synpunkter, som äro framförda i motionen, och de synpunkter jag här ytterligare utvecklat, och jag ber att få bestämt betyga, att enligt min mening har det arbete, som utförts, varit av den art, varit så kvalificerat, att det är skäligt och värdigt, att riksdagen fullföljer det indirekta löfte, som man kan i viss mån läsa ut ur 1931 års riksdags beslut.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Strindlund: Herr förste vice talman! Jag skall be att få yrka bifall till statsutskottets hemställan både i fråga om motiveringen och klämman.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Eriksson i Falun begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 104, röstar

Ja;

Ang. tilläggsarvode åt byråchefen å socialstyrelsens sjukkassebyrå.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 19.

Hans excellens herr statsministern *Hansson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 239, med förslag till viss ändring i förordningen den 31 januari 1932 (nr 15) med tillägg till gällande tulltaxa.

Denna proposition bordlades.

§ 20.

Slutligen föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion, I: 117, om ändrad ordning för tillsättande av ständig adjunksbefattning; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 21.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Osberg**, som anförde: Herr *Interpellation*.
förste vice talman! Riksdagen har i år liksom i fjol anslagit medel till stensättning av vissa sträckor av större vägar inom landet med tidigare statsbeställd, men ännu ej försäld gatsten. Följande vägar äro nämligen föreslagna att stensättas under budgetåret 1935/1936:

inom Östergötlands län å vägen Ödeshög—Mjölby, en sträcka av 7,500 meter, i Jönköpings län å vägen Jönköping—Huskvarna—Gränna, en sträcka av 7,100 meter, i Blekinge län å vägen Kalmar—Karlskrona—Kristianstad, en sträcka av 6,300 meter, i Hallands län å vägen Malmö—Göteborg, en sträcka av 31,200 meter, i Göteborg och Bohus län å vägarna Göteborg—Uddevalla och Göteborg—Borås, sträckor om 23,950 meter samt i Älvsborgs län å vägen Göteborg—Trollhättan—Vargön, en sträcka av 21,900 meter, tillhoppa i runt tal 98,000 längdmeter och en beläggningsyta av 562.400 kvadratmeter. Detta program är beräknat utföras för en kostnad av 5,000,000 kronor.

Större delen av den gatsten, som skall tagas i anspråk för här ifrågavarande arbete, är lagrad i Bohuslän, och ombesörjes transporten av stenen genom kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

När riksdagen förlidet år beslutade om stensättning av vissa vägar enligt samma system, som årets förslag innebär, då hoppades mäklare och skeppare i norra Bohuslän att erhålla denna transport, detta på grund av, att när vår stenindustri var i gång och bedrevs som en fri industri, voro de här nämnda skeppare och mäklare upptagna med stentransporter för olika firmor.

Statsmakterna ha ansett angeläget vara att träda hjälpande emellan när stenhuggarna blevo arbetslösa och en av åtgärderna har bestått i att låta hugga s. k. statssten, nämligen den gatsten, som nu skall komma till användning vid den beslutade stensättningen. I och med att stenhuggningen upphörde, blevo naturligt nog de, som ombesörjt stenfraktingen, även arbetslösa och inkomstlösa, men deras båtar och motorer tarvade trots detta underhåll.

Interpellation. (Forts.)

Under själva krigstiden drabbades stenindustrin av den första stora krisen. Den gången hade våra skeppare möjligheter att sälja sina båtar och till ovanligt höga priser, men då nekades dem licens under återopande av, att båtarna behövdes när stenindustrin kom i gång igen. När den andra stora krisen bröt in, kunde skepparna sälja sina båtar och när den påräknade stenbefraktningen sattes i gång av staten själv, fingo dessa skeppare och mäklare, som just haft stenbefraktningen som sin utkomstmöjlighet, i stort sett stå utanför, i det att befraktningen överläts åt andra på avlägset liggande orter, där konjunkturerna t. o. m. voro goda och båtar blevo använda, som lämpade sig för transport av andra varor än sten. Men den befolkning, som var bosatt på de hemsökta arbetslöshetsorterna och som haft stenfrakt till sin utkomst och vars båtar voro lämpliga för denna befraktning, lämnades, som sagts, i stort sett utanför, trots enträgna framställningar till vederbörande statsråd, landshövdingen i länet och det ämbetsverk, som ombesörjt befraktningen.

Förfaringssättet förefaller mig högst anmärkningsvärt och detta isynnerhet som de på orten boende mäklarna och skepparna försäkra, att de erbjudit vederbörande sina tjänster för en ersättning, som ej skulle överstigit den, som blivit utbetald till de å andra orter boende mäklarna. Det synes mig, att när på en ort dess befolkning drabbas av svårigheter och det allmänna anslår stora summor till avhjälpande av dessa svårigheter, då böra även våra ämbetsverk förstå att det här vore deras skyldighet att samarbeta, när sådant kan ske utan olägenhet. Byråkratiska tendenser borde vid sådana tillfällen läggas åt sidan.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen borde från början ha insett nödvändigheten av att i största möjliga utsträckning taga hänsyn till de framställningar, som blivit gjorda från de sämst lottade orterna. Extra ordinära förslag ha blivit framförda helt nyligen av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län till regeringen om särskilda anslag till de av arbetslösheten hårdast drabbade kommunerna i syfte att rädda dessa från ekonomiska sammanbrott. Under sådana förhållanden torde även ett statens ämbetsverk kunna förstå, att samarbete och samförstånd måste komma i tillämpning när det gäller så påvisbara nödlägen.

Till de personer, som under normal tid haft sin utkomst av stenbefraktning, borde man i första hand överlåta befraktningen när de svåra tiderna kom, och därtill när staten själv blev den, som skulle bestämma och även ta ansvaret för de arbetslösa.

Inom kommunerna i norra Bohuslän finnes för närvarande omkring 150 st. mindre fraktfartyg, av dessa ett 90-tal från 40 till 90 ton och de övriga mellan 90 och 150 ton. Dessa fartyg ha huvudsakligast inköpts och använts för stenfrakter på in- och utrikes orter. Sedan de nu rådande svårigheterna drabbat stenindustrin, har även den omständigheten yppat sig, att om det kan säljas smärre partier på utlandet, förbehåller sig dessa länder att med egna båtar få hemföra den köpta stenen.

Det torde framgå av vad här blivit anfört, att ett annat förfaringssätt med hänsyn till rådande förhållanden bör komma i tillämpning vid transporten av den sten, om vilken riksdagen i år fattat beslut.

Med stöd av det anförda hemställer jag vördsamt om kammarens medgivande att få till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framställa följande frågor:

1) Anser herr statsrådet, att kungl. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vid befraktningen av statens sten under föregående år handlat på ett för staten och de skattetyngda kommunerna i Bohuslän fördelaktigt sätt genom att två å tre mäklarfirmor på avlägsna orter erhållit befraktningen och att sådana fartyg fått ombesörja transporten, som haft stora utsikter till annan befraktning?

2) Har herr statsrådet för avsikt att vidtaga åtgärder i syfte att statens stenbefraktningar under innevarande år i största möjliga utsträckning kom-

Interpellation. (Forts.)

ma att överlämnas till behövande skeppsmäklare och skeppare inom de orter, varifrån stenen skall utlastas och där arbetslösheten är störst?

Denna anhållan bordlades.

§ 22.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedskrivning av statslån till anläggning av Skövde—Axvalls järnväg m. m.;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till militärt tjänstepensionsreglemente m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1935/1936 till det militära pensionsväsendet m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om ändring i vissa delar av civila tjänstepensionsreglementet den 30 juni 1934 (nr 442);

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätten för professorn E. H. O. Stensiö; och

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 12 andra stycket förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 1) angående Sveriges allmänna hypoteksbank m. m.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Till bordläggning anmälades:

statsutskottets utlåtanden:

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för professor G. Rudberg att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för expeditionsvakten E. O. Cederholm att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna viss tjänstgöring;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående Karin Gunnelius överflyttning såsom ämneslärarinna vid samrealskolan i Sunne;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetursberäkning för vissa lärare jämte en i ämnet väckt motion;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående småskoleseminarielärarinnan Sigrid Degermans avlöningsförmåner;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts under tionde huvudtiteln gjorda framställningar angående anslag till Patent- och registreringsverket: Avlöningar m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 111, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till avlöande av vissa befattningshavare vid ålderdomshem, sinnessjukanstalter och hem för kroniskt sjuka;

nr 112, i anledning av väckt motion om anslag till kurser för utbildning av vissa hushållerskor;

nr 113, i anledning av väckta motioner om statsbidrag till förlossningsanstalter;

nr 114, i anledning av väckta motioner om viss retroaktiv tillämpning av beslut rörande Linköpings stads placering i dyrortshänseende; och

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för anordnandet av rundradioverksamheten i Sverige jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets memorial, nr 41, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets betänkande nr 37 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 148 med förslag till förordning om ändring i vissa delar av taxeringsförordningen ävensom en i ämnet väckt motion;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckt motion angående lagstiftning till tryggande i vissa fall av gift kvinnas arbetsanställning;

nr 26, i anledning av väckta motioner rörande ändrade bestämmelser angående moderskapsunderstöd med mera; och

nr 27, i anledning av väckt motion om viss minimiärsättning vid invaliditet i följd av yrkessjukdom, framkallad genom inverkan av stendamm; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av allmän flottled från Färnäs fjärden i Dalälven till Bottniska viken.

§ 25.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Hansson</i> i Rubbestad	under 4 dagar fr. o. m. den 15 maj,
» <i>Persson</i> i Tidaholm	» 2 » » » 12 »
» <i>Blomquist</i>	» 2 » » » 13 »
» <i>Björck</i> i Kristianstad	» 3 » » » 12 »
» <i>Pehrsson</i> i Bramstorp	» 2 » » » 12 »
» <i>Nilsson</i> i Hörby	» 4 » » » 12 »
» <i>Olofsson</i> i Digernäs	» 3 » » » 15 »
» <i>De Geer</i>	» 3 » » » 12 »
» <i>Osberg</i>	» 2 » » » 13 »
» <i>Lundstedt</i>	» den 14 maj,
» <i>Johansson</i> i Bro	» 3 dagar fr. o. m. den 12 maj,
» <i>Andersson</i> i Ovanmyra	» 4 » » » 13 »
» <i>Jonsson</i> i Eskilstuna	» 4 » » » 12 »
» <i>Svensson</i> i Grönvik	» 4 » » » 13 »
» <i>Leffler</i>	» 3 » » » 12 »
» <i>Törnkvist</i> i Karlskrona	» 3 » » » 14 »
» <i>Andersson</i> i Löbbo	» 4 » » » 11 »
» <i>Johansson</i> i Djursnäs	» 3 » » » 14 »
» <i>Hällgren</i>	» 4 » » » 15 »
» <i>Carlström</i>	» 2 » » » 12 »
» <i>Näslund</i>	» 4 » » » 12 »
» <i>Lindmark</i>	» 5 » » » 14 »
» <i>Andersson</i> i Surahammar	» 3 » » » 12 »
» <i>Andersson</i> i Lindome	» 2 » » » 13 »
» <i>Heiding</i>	» 3 » » » 13 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.44 e. m.

In fidem
Per Cronvall.